

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલય, અમદાવાદ સમક્ષ

ક્રિમિનલ મિસ્ટ્રે. એપ્લીકેશન નં. ૧/૨૦૧૮

ઈન આર/ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૨૫૯/૨૦૧૮

સાથે

ક્રિમિનલ મિસ્ટ્રે. એપ્લીકેશન નં. ૨/૨૦૧૮

ઈન આર/ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૩૧૩/૨૦૧૮

સાથે

ક્રિમિનલ મિસ્ટ્રે. એપ્લીકેશન નં. ૨/૨૦૧૮

ઈન આર/ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૩૧૪/૨૦૧૮

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ જે.બી. પારડીવાલા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ એ.સી. રાવ

=====

૧	શું સ્થાનિક સમાવારપત્રોના રિપોર્ટર્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવે છે?	
૨.	રિપોર્ટર્સને સંદર્ભિત કરવાં કે નહિ?	

૩.	શું લોર્ડશીપ ચુકાદાની સુવાચ્ય નકલ જોવાં ઇચ્છે છે?	
૪.	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન કે તેનાં હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમ સબબ કોઈ મહત્વપૂર્ણ કાયદાકીય પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે?	

સિકંદર કરીમ મલેક

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય

ઉપસ્થિતિ:

ચાચિકાકર્તા વતી શ્રી જે.એમ. પંચાલ સાથે શ્રી હાર્દિક એ. દવે
ચાચિકાકર્તા વતી શ્રી આઈ.એચ. સૈયદ સાથે શ્રી એસ.એમ. વસ્તા.
સામાવાળા – મૂળ ફરિયાદી વતી શ્રી યોગેશ એસ. લાખાણી સાથે શ્રી મીત આર.
મોદી.

સામાવાળા – રાજ્ય વતી શ્રી એચ.કે. પટેલ અને શ્રી રોનક રાવલ, એ.પી.પી.

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ જે.બી. પારડીવાલા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ એ.સી. રાવ

તારીખ : ૦૫/૦૨/૨૦૧૯

કોમન ઓરલ જજમેન્ટ

(માનનીય ન્યાયમૂર્તિ જે.બી. પારડીવાલા)

૧. ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૮૯ હેઠળ આજીવન કેદની સજાના મૂળ હુકમને સ્થગિત રાખવા માટેની તમામ અરજીઓ એક જ ચુકાદા તથા તકસીરવારી અને સજાના હુકમમાંથી ઉદ્ભવતી હોવાથી, તે તમામની એકસાથે સુનાવણી હાથ ધરવામાં આવી હતી અને આ સામાન્ય હુકમ દ્વારા તેનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

૨. ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૮૯ હેઠળની આ અરજીઓ સેશન્સ કેસ નં. ૧૫૨/૨૦૧૧ માં સુરતના ત્રીજા વધારાના સેશન્સ જજ દ્વારા તારીખ ૦૧/૦૫/૨૦૧૮ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા આજીવન કેદની સજાના મૂળ હુકમને સ્થગિત રાખવા માટે છ દોષિતો દ્વારા કરવામાં આવી છે.

૩. આપણે તે હકીકતની નોંધ લઈએ છીએ કે બે સામાસામા કેસોની સાથે સુનાવણી હાથ ધરવામાં આવી હતી અને બંને સેશન્સ કેસોનો એક જ સામાન્ય ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો. સજાના મૂળ હુકમને સ્થગિત રાખવાની માંગણી કરનાર અહીંના છ અરજદારો અનુક્રમે સેશન્સ કેસ નં. ૧૫૨/૨૦૧૧ ના મૂળ આરોપી નં. ૨, ૧૦, ૧૧, ૧૭, ૧૮ અને ૧૯ છે. અહીંના તમામ છ અરજદારોને કલમ ૩૦૨ આઈ.પી.સી. હેઠળના ગુના માટે તેમની વ્યક્તિગત જવાબદારી નક્કી કરીને દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા છે અને તેમને આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવી છે. ટ્રાયલ કોર્ટ ગેરકાયદેસર મંડળી અને સમાન સામાન્ય ઉદ્દેશ્ય અંગે અભિયોજન દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલ કેસ અસ્વીકાર્ય ઠેરવ્યો હતો. તદનુસાર, બંને કેસોના તમામ આરોપીઓને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૪૨૭, ૫૦૪, ૫૦૬(૨) અને ૧૨૦બી હેઠળના ગુનાઓમાંથી નિર્દોષ છૂટા કરવામાં આવ્યા છે. જ્યાં સુધી સેશન્સ કેસ નં. ૧૫૨/૨૦૧૧ નો સંબંધ છે, ટ્રાયલ કોર્ટ પાસ કરેલ નિર્દોષ છૂટા કરવાના ચુકાદા અને હુકમ સામે રાજ્યે ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૦૭૭/૨૦૧૮ દાખલ કરી છે. ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૪૨૭,

૫૦૪, ૫૦૬(૨) અને ૧૨૦બી હેઠળના ગુનાઓમાંથી આરોપીઓને નિર્દોષ જાહેર કરવા બાબતે રાજ્યે અપીલ દાખલ કરવાનું યોગ્ય માન્યું છે.

૪. અભિયોજનનો કેસ એવો છે કે ઘટનાની તારીખે એટલે કે તારીખ ૨૬/૦૪/૨૦૧૧ ના રોજ સાંજની લગભગ ૬:૧૫ વાગ્યે, તલવાર, લાકડી, દાતરડું વગેરે જેવા ઘાતક હથિયારોથી સજ્જ ૨૪ આરોપીઓએ ગેરકાયદેસર મંડળી રચીને અભિયોજનના સાક્ષીઓ પર આડેધડ હુમલો કર્યો હતો. ઉક્ત હુમલામાં બાબુખાન ચુસુફખાન પઠાણ નામના વ્યક્તિને માથામાં ગંભીર ઈજાઓ થઈ હતી અને તેનું મૃત્યુ નીપજ્યું હતું.

૫. અભિયોજન દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા કેસનો યોગ્ય ખ્યાલ આપવા માટે, આપણે ઘટનાના એક પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીની પુરાવાની કેટલીક વિગતો પુનઃઉત્પાદિત કરી શકીએ છીએ. અભિયોજન દ્વારા ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી ૩ રહેનાખતુન અસલમખાન પઠાણ (આંક ૧૩૫) ની તપાસ કરવામાં આવી હતી. તે ઈજા પામેલા પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓ પૈકીના એક છે. તેમના પુરાવામાં તેમણે નીચે મુજબ જણાવ્યું છે:

"(૧) અઝલખાન મારા સગા ભાઈ થાય છે. ઘટના સમયે મારા ભાઈ ભટકોલ લિદિયાડ ગ્રૂપમાં સરપંચ પદ પર હતા. તેમને સંતાનમાં ચાર પુત્રીઓ અને એક પુત્ર છે. મારા ભાઈ અઝલખાનને ચાર પુત્રીઓ અને એક પુત્ર હોવાથી, નાયબ સરપંચ આશિફ મઈયુદ્દીન મલેકે મારા ભાઈને સરપંચ પદેથી ગેરલાયક ઠેરવવા માટે તાલુકા વિકાસ અધિકારીને અરજી કરી હતી. પરંતુ, સરકારી ઠરાવ મુજબ મારા ભાઈ ગેરલાયક નહીં ઠરતા, તેઓ સરપંચ પદે ચાલુ રહ્યા હતા. ત્યારબાદ, મારા ભાઈએ આશિફ

મધ્યુદ્ધીનને ત્રણ સંતાનો હોવાથી તેમને ગેરલાયક ઠેરવવા માટે તાલુકા વિકાસ અધિકારી, મંગરોળને અરજી કરી હતી. સરકારી ઠરાવ મુજબ આશિફ મધ્યુદ્ધીન ગેરલાયક ઠરવાપાત્ર હોવાથી, તેમને નાયબ સરપંચ પદેથી બરતરફ કરવામાં આવ્યા હતા. ત્યારથી, તેઓ મારા ભાઈ અને તેમના પરિવારના સભ્યો સાથે નાની નાની બાબતો પર ઝઘડો કરતા હતા. મારા ભાભી રસીમાખતુન અઝલખાન પઠાણ કોસંબા બેઠક પરથી ભાજપ પક્ષના ઉમેદવાર હતા અને તેઓ ચૂંટણીમાં વિજયી પણ થયા હતા. તે કારણોસર પણ તેઓ અદાવત રાખતા હતા. ત્યારથી, તેઓ અદાવત રાખીને મારા ભાઈ અને તેમના પરિવારના સભ્યો સાથે લડવાની તક શોધી રહ્યા હતા.

(૨) તારીખ ૨૬/૦૪/૨૦૧૧ ના રોજ સાંજની આશરે ૫:૪૫ વાગ્યે, હું, મારા કાકા ગુલામખાન યુસુમખાન પઠાણ, મારા પિતરાઈ ભાઈઓ અરબાઝ, તૌસીફખાન, ઈમરાનખાન, મારા કુવા ઈકબાલ મિર્ઝા અને મારા ભાઈ બાબુખાન નસ્રુલ્લાખાન, મારા ભાઈ અઝલખાનના વરંડામાં બેઠા હતા અને અમે મારા કાકા ગુલામખાન પઠાણની પુત્રી નાઝનીનના લગ્ન વિશે ચર્ચા કરી રહ્યા હતા. તે સમયે, આશરે ૬ વાગ્યે, આશિફ મધ્યુદ્ધીન મલેક તેની પેશન મોટરસાઈકલ ચલાવીને અને પાછળ સાજિદ બેસીને, અમે જ્યાં બેઠા હતા તે અમારી બાજુમાં વાહન લઈને આવ્યા હતા. તે સમયે મારા કાકા ગુલામખાન તેમને કહ્યું કે તમે અમારી ઉપર વાહન કેમ લાવ્યા છો. તેના પરથી, તેઓ ગાળો બોલવા લાગ્યા અને કહ્યું કે, તમે લોકો બેફામ થઈ ગયા છો. તમે રાહ જુઓ, અમે હમણાં આવીએ છીએ. આમ કહીને તેઓ ત્યાંથી જતા રહ્યા હતા. ત્યારબાદ, થોડીવારમાં આશિફ અને સાજિદ તેમના પરિવારના ૨૨ સભ્યો અને ગામના લોકો સાથે ઘાતક હથિયારો સજ્જ થઈને અમારી જગ્યાએ આવ્યા હતા. ઈબ્રાહિમ રસૂલ મલેક અને અઝલ મલેક મધ્યુદ્ધીન તલવારોથી સજ્જ હતા. મુનાવર મલેક ભાલાથી સજ્જ હતો. સાજિદ મલેક, મધ્યુદ્ધીન મલેક અને આશિફ મધ્યુદ્ધીન તલવારોથી સજ્જ હતા. ઈમ્તિયાઝ મધ્યુદ્ધીન લાકડીથી સજ્જ

હતો. ઇબ્રાહિમ મધ્યુદ્દીન, મોસીન મધ્યુદ્દીન અને આકબ ઇસ્માઈલ તલવારોથી સજ્જ હતા. હબીબ ઇસ્માઈલ અને ઇરફાન આકબ દાતરડાથી સજ્જ હતા. અનવર ખાલેક મલેક ફરસીથી સજ્જ હતો. સલીમ મલેક લાકડીથી સજ્જ હતો. સાબીર મલેક ભાલાથી સજ્જ હતો. ટોલિસ ગુલામ મલેક દાતરડાથી સજ્જ હતો. શોએબ મલેક તલવારથી સજ્જ હતો. સિરાજ મલેક દાતરડાથી સજ્જ હતો. નાઝીર મોહમ્મદ મલેક તલવારથી સજ્જ હતો. યુસુબ સુલેમાન તલવારથી સજ્જ હતો. સિકંદર દાતરડાથી સજ્જ હતો. બશીર મલેક લાકડીથી સજ્જ હતો. યુનુસ રાહેમન મિર્ઝા લાકડીથી સજ્જ હતો. તાશલિમ યુનુસ મિર્ઝા લાકડીથી સજ્જ હતો. તે રજ વ્યક્તિઓ અમે જ્યાં બેઠા હતા ત્યાં આવ્યા હતા. ત્યારબાદ, તેમાંથી મધ્યુદ્દીન રસૂલે બૂમો પાડીને કહ્યું કે, "તેમને મારી નાખો. કોઈને છોડશો નહીં". તેમ કહીને તે બધાએ આપણા પર હુમલો કર્યો. દરમિયાન, મારા કાકા બાબુખાન પઠાણ, જેઓ કીમ ચાર રસ્તા ગયા હતા, તેઓ તેમની મારુતિ વાન લઈને આવ્યા, ત્યારે છ આરોપીઓ એટલે કે ઇબ્રાહિમ મલેક, અઝલ મલેક, મધ્યુદ્દીન મલેક, ઇમરાન મધ્યુદ્દીન તલવારોથી સજ્જ, ઇમ્તિયાઝ મધ્યુદ્દીન મલેક લાકડીથી સજ્જ, અને સિકંદર કરીમ મલેક દાતરડાથી સજ્જ, મારુતિ વાનનો દરવાજો ખોલીને મારા કાકાને બહાર ખેંચી આવ્યા અને તેમને માર માર્યો. તેમણે માથાના પાછળના ભાગે, ઠાઢી પર, છાતી પર અને પગ પર ઈજાઓ પહોંચાડી હતી. મારા કાકા લોહીલુહાણ હાલતમાં ત્યાં જ ઢળી પડ્યા હતા. યાકુમ મલેકે તેમના માથાના ડાબા ભાગે તલવારનો ઘા માર્યો હતો. તાસલિમ મિર્ઝાએ મારા જમણા હાથ પર લાકડીનો ઘા માર્યો હતો. સાલિફ યુસુફ મલેકે મારા ડાબા પગના ઘૂંટણ પર લાકડીનો ઘા માર્યો હતો. આકબ ઇસ્માઈલ મલેકે તલવારનો ઘા, ઇરફાન મલેકે દાતરડાનો ઘા અને સિકંદર કરીમ મલેકે દાતરડાનો ઘા મારા કાકા ઇકબાલ મિર્ઝાના માથા અને શરીર પર માર્યો હતો. હબીબ મલેકે દાતરડાનો ઘા અને સાજિદ મલેકે મારા પિતરાઈ ભાઈ તોસીફને માથાથી મોં સુધી અને હાથ પર તલવારનો ઘા માર્યો હતો. ત્યારબાદ, તેમણે મારા

ભાઈ બાબુખાન, નસુલ્લાખાન, મારા કાકા ગુલામખાન, મારા પિતરાઈ ભાઈ ઈશ્રાતખાન અને મુમતાઝ મિર્ઝાને ઈજાઓ પહોંચાડી હતી. ત્યારબાદ, તે બધા ગાળો બોલીને, અમારા વાહનોને નુકસાન પહોંચાડીને નાસી છૂટ્યા હતા. ત્યારબાદ, અમને ખાનગી વાહનમાં દીનબંધુ હોસ્પિટલ લઈ જવામાં આવ્યા હતા. ડૉક્ટરે અમને કહ્યું કે, "બાબુખાન યુસુફખાનનું મૃત્યુ થયું છે". અમને પ્રાથમિક સારવાર આપવામાં આવી હતી, અને વધુ સારવાર માટે મને, મારા ભાઈ બાબુખાન, નસુલ્લાખાનને સુરતની અશક્ત આશ્રમ હોસ્પિટલ લઈ જવામાં આવ્યા હતા, અને મારા કાકાને આયુષ હોસ્પિટલ લઈ જવામાં આવ્યા હતા. મારા પિતરાઈ ભાઈને અપોલો હોસ્પિટલ લઈ જવામાં આવ્યા હતા. મને અને મારા ભાઈઓ બાબુખાન તથા નસુલ્લાખાનને ત્યાં ૧૫ થી ૧૭ દિવસ સુધી ઈનડોર દર્દી તરીકે સારવાર આપવામાં આવી હતી. તારીખ ૨૮/૦૪/૨૦૧૧ ના રોજ વાઘેલા સર અને તેમના રાઈટરે હોસ્પિટલમાં મારું નિવેદન નોંધ્યું હતું."

૬. અભિયોજન દ્વારા તપાસવામાં આવેલા અન્ય તમામ સાક્ષીઓએ મોટાભાગે ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી ૩ રહેનાખતુન અસલમખાન પઠાણની રેખા મુજબ જ પુરાવા આપ્યા છે.

૭. આપણે સીધા જ મૃતક બાબુખાન યુસુફખાન પઠાણના પોસ્ટમોર્ટમ રિપોર્ટ (આંક ૫૧૪) પર જઈ શકીએ છીએ. પોસ્ટમોર્ટમ રિપોર્ટના કોલમ નં. ૧૭ માં નીચે મુજબની ઈજાઓ નોંધવામાં આવી છે:

- (૧) ખોપરીના જમણા બાજુના પેરિટો-ટેમ્પોરલ પ્રદેશ પર ચિરાયેલી ઈજા (લેસરેટેડ વૂન્ડ). કદ ૧ સે.મી. x ૨ સે.મી. x ૨ સે.મી. ઊંડી અનિયમિત - આકાર - ઘામાંથી લોહી વહી રહ્યું છે.

- (૨) ડાઢી પર ત્રાસસૂચક રીતે ગોઠવાયેલ સ્ટેબ પંચર વૂંડ વેજ આકારનું – કિનારીઓ સ્પષ્ટ કપાયેલી કદ ૪ સે.મી. x ૨ સે.મી. x ૧ સે.મી.
- (૩) ડાબા ખભાથી જમણા સ્તન સુધી છાતીના આગળના ભાગ પર ઉઝરડો (બ્રૂઝ) ત્રાસસૂચક રીતે ગોઠવાયેલ કાળા રંગનો કદ ૩૫ સે.મી. x ૩ સે.મી.
- (૪) છાતીના આગળના ભાગ પર સ્ટર્નમથી જમણી બાજુની છાતી સુધી ત્રાસસૂચક રીતે ગોઠવાયેલ ઉઝરડો કદ ૧૮ સે.મી. x ૨ સે.મી. કાળા રંગનો.
- (૫) જમણા સ્તનની નીચે ઘસરકો (એબ્રેશન) ૨ સે.મી. x ૧ સે.મી. – કદ ૩ સે.મી. x ૧ સે.મી.
- (૬) ડાબા ઘૂંટણની આગળના બાજુની ચિરાયેલી ઇજા કદ ૩ સે.મી. x ૧ સે.મી.
- (૭) જમણા પગના બાજુના ભાગની ચિરાયેલી ઇજા – એંકલ સાંધાથી ૬ સે.મી. ઉપર ૩ સે.મી. x ૧ સે.મી. x ૧ સે.મી.
- (૮) જમણી જાંઘના મધ્ય ભાગના આગળના ભાગની ચિરાયેલી ઇજા કદ ૨ સે.મી. x ૧/૨ સે.મી. ઊંડી.
- (૯) જમણી બાજુના પેરિટો ટેમ્પોરલ પ્રદેશનું ડિપ્રેસ્ડ ફ્રેક્ચર.

૮. પોસ્ટમોર્ટમ રિપોર્ટમાં મૃત્યુનું કારણ માથાની ઈજાને કારણે ન્યુરોજેનિક અને હેમેરેજિક શોક હોવાનું જણાવવામાં આવ્યું છે.

૯. ઉપર નોંધ્યા મુજબ, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨, ૩૦૭, ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૨૩, ૩૨૪, ૪૨૭, ૫૦૪, ૫૦૬(૨) અને ૧૨૦બી હેઠળના ગુનાઓ માટે ટ્રાયલ પર મુકવામાં આવેલા ૨૪ આરોપીઓમાંથી, ૬ આરોપીઓ એટલે કે આ કોર્ટ સમક્ષના છ અરજદારોને, તેમની વ્યક્તિગત જવાબદારી નક્કી કરીને હત્યાના ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા છે, જ્યારે અન્ય સહ-આરોપીઓને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭, ૩૨૪ અને ૩૨૩ હેઠળના ગુનાઓ માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા છે. પુનરાવર્તનના ભોગે, આપણે જણાવી શકીએ કે તમામ આરોપીઓને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૫૦૪, ૫૦૬(૨) અને ૧૨૦બી હેઠળના ગુનાઓમાંથી નિર્દોષ છૂટા કરવામાં આવ્યા છે.

અરજદારો-તકસીરવાનો તરફે રજૂઆત:

૧૦. ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૨૫૯/૨૦૧૮ ના ક્રિમિનલ મિસલેનિયસ એપિલિકેશન નં. ૧/૨૦૧૮ ના અરજદારો તરફથી હાજર રહેલા પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી જે.એમ. પંચલે ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે અરજદારોને કલમ ૩૦૨ આઈ.પી.સી. હેઠળ માત્ર એકલા ગુના માટે દોષિત ઠેરવવાનો હુકમ કાયદામાં ટકી શકે તેમ નથી. શ્રી પંચાલે આ કોર્ટનું ધ્યાન દોર્યું કે ટ્રાયલ કોર્ટે તેના ચુકાદામાં સ્પષ્ટ તારણ નોંધ્યું છે કે આ કેસ વ્યક્તિઓના બે જૂથો વચ્ચે સામસામે

મારામારીનો છે; એક જૂથ સેશન્સ કેસ નં. ૧૫૨/૨૦૧૧ ના આરોપીઓનું છે, અને બીજું જૂથ સેશન્સ કેસ નં. ૨૯૮/૨૦૧૨ ના આરોપીઓનું છે.

૧૧. શ્રી પંચાલે રજૂઆત કરી હતી કે બંને જૂથો લાંબા સમયથી દુશ્મનાવટભર્યા સંબંધો ધરાવે છે. બંને જૂથો વચ્ચેની અદાવત અઝલખાન (સામસામા કેસમાં તકસીરવારી) ને કારણે છે, જેઓ સંબંધિત સમયગાળા દરમિયાન ગામના સરપંચ હતા. અઝલખાનને સરપંચ પદેથી હટાવવા માટે અરજી કરવામાં આવી હતી. જો કે, અઝલખાનને હટાવવાને બદલે, મૂળ આરોપી નં. ૧ એટલે કે નાયબ સરપંચ તરીકેના આશિક્ષને બરતરફ કરવામાં આવ્યા હતા. આનાથી બંને પરિવારો વચ્ચે કડવાશ પેદા થઈ હતી. શ્રી પંચાલે રજૂઆત કરી હતી કે ઘટનાની તારીખે, બંને જૂથો વચ્ચે સામસામે મારામારી થઈ હતી જેમાં બંને પક્ષોના વિવિધ વ્યક્તિઓને ગંભીર ઈજાઓ થઈ હતી. શ્રી પંચાલે અમારી સુવિધા માટે અહીંના છ અરજદારોને થયેલી ઈજાઓ દર્શાવતું એક ચાર્ટ ઉપલબ્ધ કરાવ્યો હતો. વિગતો નીચે મુજબ છે:

અનુક્રમ	અપીલકર્તાઓના નામ	ઈજાનો પ્રકાર અને બીજી એફ.આઈ.આર. માં બનાવનો સમય
૧	સિકંદર કરીમ મલેક મૂળ આરોપી નં. ૨ ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૨૫૯/૨૦૧૮ માં અપીલકર્તા નં. ૧	કોઈ ઈજા નહિ.
૨	મોયુદ્દીન રસૂલ મલેક, ઉ.વ. ૫૮. મૂળ આરોપી નં. ૧૦ ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૨૫૯/૨૦૧૮ માં અપીલકર્તા નં. ૨ (સામા કેસમાં ફ.સા.નં.૨૨/આંક૧૭૭)	સાર્વજનિક લોકહિત હોસ્પિટલ, સુરત. સાક્ષીએ તા.૨૬.૦૭.૨૦૧૧ ના સાંજે ૮-૨૦ કલાકે હિસ્ટ્રી જણાવી કે ૨૬.૦૪.૨૦૧૧ ના રોજ સાંજે ૭ વાગ્યે ધારદાર હથિયારથી હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો. (આંક ૧૨૫) બાહ્ય પરિક્ષણ: એ) જમણા હાથ પર સ્નાયુ સુધી ઊંડો ૩ X

		૧.૫ માપનો સી.એલ.ડબલ્યુ. જેમાં દુખાવો થાય છે અને લોહી નીકળે છે. બી) પીઠ પર જમણી બાજુ ઉઝરડો. સી) ગ્લુટીયસ પર ઉઝરડો.
૩	ઇમિતયાઝ મોઇનુદ્દીન મલેક, ઉ.વ. ૩૩ મૂળ આરોપી નં. ૧૧. ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૨૫૯/૨૦૧૮ માં અપીલકર્તા નં.૩. (સામા કેસમાં ફ.સા. નં. ૧૯/આંક ૧૬૭)	સાર્વજનિક લોકહિત હોસ્પિટલ, સુરત. સાક્ષીએ તા.૨૬.૦૭.૨૦૧૧ ના સાંજે ૮-૨૦ કલાકે હિસ્ટ્રી જણાવી કે ૨૬.૦૪.૨૦૧૧ ના રોજ સાંજે ૭ વાગ્યે ધારદાર હથિયારથી હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો. (આંક ૧૩૦) બાહ્ય પરિક્ષણ: એ) કપાળની જમણી બાજુ ઊંડો ૩ X ૧.૫ સેમી. માપનો સી.એલ.ડબલ્યુ. જેમાં દુખાવો થાય છે અને લોહી નીકળે છે. બી) છાતી (સ્ટેરનર્મ ભાગ) પર ૨ X ૦.૫ સે.મી.નો ઊંડો સી.એલ.ડબલ્યુ. ધા.
૪	ઇમરાન મોઇનુદ્દીન મલેક, ઉ.વ. ૩૦ મૂળ આરોપી નં. ૧૭ ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૩૧૩/૨૦૧૮ માં અપીલકર્તા નં. ૧ (સામા કેસમાં ફ.સા.નં. ૧૮/ આંક ૧૬૩)	સાર્વજનિક લોકહિત હોસ્પિટલ, સુરત. સાક્ષીએ હિસ્ટ્રી જણાવી કે તેમના માથા પર ડાબી બાજુ ધા કરવામાં આવ્યો હતો અને ૨૬.૦૪.૨૦૧૧ ના રોજ રાત્રે ૧૦ વાગ્યે તેને દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. (આંક ૧૨૯/૯) મગજના સી.ટી. સ્કેન માં જણાવ્યું: અ) જમણા ફ્રન્ટો-ટેમ્પોરલ-પેરાઇટલ કોન્વેક્સિટી સાથે સેરેબ્રલ કોર્ટેક્સ પર હળવી અસર દર્શાવતું એક્ચ્યુટ સબ-ડ્યુરલ હેમેટોમા જોવા મળેલ છે. બ) ડાબા પેરાઇટલ કોર્ટિકલ વિસ્તારમાં અનેક નાના હેમેરેજિક કન્ટ્યુઝન્સ જોવા મળેલ છે. ક) ટેન્ટોરિયલ સેરેબેલી અને પાછળના ઇન્ટર-હેમિસ્ફેરિક વિસ્તારમાં અત્યંત નાનું હેમેટોમા જોવા મળેલ છે. આ કિસ્સામાં પણ, સારવાર કરનાર ડૉક્ટરની સાહેદ નં. ૩૭/આંક ૫૦૮/પાન નં. ૩૨૯-૩૩૧ તરીકે તપાસ કરવામાં આવી છે, જેમણે ઇજાનું પ્રમાણપત્ર (આંક ૫૧૦/પાન નં. ૫૭૪) રજૂ કર્યું છે, જે અત્યંત ગંભીર માથાની ઇજાઓની વિગતો દર્શાવે છે.

૫	અફઝલ ઇબ્રાહીમ મલેક, ઉ.વ. ૪૦ મૂળ આરોપી નં. ૧૮ ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૩૧૩/૨૦૧૮ માં અપીલકર્તા નં. ૨ (સામા કેસમાં ફ.સા. ૧૭/ આંક ૧૬૧)	સુરતની પવન હોસ્પિટલના એમ.એલ.સી. પ્રમાણપત્રમાં, સાક્ષીએ ડાબા હાથમાં ઇજા થઈ હોવાની અને ડાબા હ્યુમરસ (બાવડાનું હાડકું) માં ફ્રેક્ચર સાથે રેડિયલ નર્વ પાલ્સી – જ્ઞાનતંતુની નિષ્ક્રિયતા) થઈ હોવાની હિસ્ટ્રી (કેફિયત) આપી છે. તેમને તારીખ ૨૬.૦૪.૨૦૧૧ ના રોજ દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા અને તે જ દિવસે તેમનું ઓપરેશન કરવામાં આવ્યું હતું. ત્યારબાદ તેમને તારીખ ૦૫.૦૫.૨૦૧૧ ના રોજ રજા આપવામાં આવી હતી અને ત્યાંથી સુરત જનરલ હોસ્પિટલમાં રિફર કરવામાં આવ્યા હતા, જ્યાંથી તેમને તારીખ ૦૮.૦૬.૨૦૧૧ ના રોજ રજા આપવામાં આવી હતી. આજે સાંજે ૭ વાગ્યે ભટકોલ મુકામે તલવાર વડે હુમલો થયો હોવાની હિસ્ટ્રી આપવામાં આવી છે: (આંક-૧૦૬) ૧) ડાબા હાથમાં દુખાવો અને રક્તસ્ત્રાવ તેમજ ડાબા હાથના મધ્ય ભાગમાં ૧" x ૫" ની સાઈઝનો સી.એલ.ડબલ્યુ.. ૨) ડાબા પગ અને પંજામાં રક્તસ્ત્રાવ.
૬	ઇબ્રાહીમભાઈ	કોઈ ઇજા નથી.

૧૨. શ્રી પંચાલે અન્ય સહ-આરોપીઓ કે જેમણે ઇજાઓ સહન કરી છે તેમની પણ વિગતો ઉપલબ્ધ કરાવી હતી. જો કે, તેઓને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નિર્દોષ છૂટા કરવામાં આવ્યા છે. વિગતો નીચે મુજબ છે:

અનુક્રમ	અપીલકર્તાઓના નામ	ઇજાનો પ્રકાર અને બીજી એફ.આઈ.આર. માં બનાવનો સમય
૧	યુસુફ સુલેમાન પઠાણ, ઉ.વ. ૩૨ મૂળ આરોપી નં. ૧૬ ક્રિમિનલ અપીલ (એકિવટલ) નં. ૧૦૭૭/૨૦૧૮ રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી.	દર્દી તારીખ ૨૬.૦૪.૨૦૧૧ ના રોજ રાત્રે ૮:૨૦ વાગ્યે સાર્વજનિક લોકહિત હોસ્પિટલ ખાતે આવ્યા હતા (તેમને તારીખ ૦૩.૦૬.૨૦૧૧ ના રોજ રજા આપવામાં આવી હતી). ત્યાં આપવામાં આવેલી કથિત

	(સામા કેસમાં ફ.સા.નં. ૧૬ / આંક ૧૪૫)	હિસ્ટ્રી મુજબ, તારીખ ૨૬.૦૪.૨૦૧૧ ના રોજ સાંજે ૭:૦૦ વાગ્યે નામજોગ વ્યક્તિઓ દ્વારા ધારદાર હથિયારો વડે હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો. (આંક-૧૨૮) શારીરિક તપાસ: ૧) જમણા હાથ પર છોલાયેલું . ૨) પીઠના જમણા ભાગે છોલાયેલું. ૩) જમણા ખભા પર છોલાયેલું. ૪) ડાબા ઘૂંટણના સાંધા પર છોલાયેલું. એક્સ-રે રિપોર્ટ: ૫) ડાબા ફીમરનું માથું ડાબા થાપામાંથી ખસી ગયેલું જણાય છે. ૬) જમણી બાજુની ૭મી પાંસળીના પાછળના ભાગના છેડે ફ્રેક્ચર.
૨	ઈરફાન યાકુબ મલેક, ઉ.વ. ૩૨ મૂળ આરોપી નં. ૧૬. ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૭૧૪/૨૦૧૮ અન્વયે તા. ૦૬.૦૭.૨૦૧૮ થી સજા મોકૂફ. (સામા કેસમાં ફ.સા.નં. ૨૦ / આંક ૧૭૧)	સાર્વજનિક લોકહિત હોસ્પિટલ, સુરત ખાતે: સાક્ષીએ રાત્રે ૮:૨૦ વાગ્યે એવી હિસ્ટ્રી આપી છે કે તા. ૨૬.૦૪.૨૦૧૧ ના રોજ સાંજે ૭:૦૦ વાગ્યે નામજોગ વ્યક્તિઓ દ્વારા ધારદાર હથિયાર વડે હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો. (આંક-૧૩૧) શારીરિક તપાસ : અ) ડાબી બાજુના ગાલ પર ૮ સેમી x ૧.૫ સેમી ઊંડો સી.એલ.ડબલ્યુ. જેમાં સ્નાયુઓ કપાઈ ગયા છે અને સાથે દુખાવો તથા રક્તસ્ત્રાવ છે. બ) ડાબા હાથ પર સોજો. પવન હોસ્પિટલ, સુરત ખાતે: સાક્ષીને તારીખ ૨૭.૦૪.૨૦૧૧ ના રોજ દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા અને જનરલ હોસ્પિટલ, સુરત ખાતે તેમનું ઓપરેશન કરવામાં આવ્યું હતું, અને તેમને તારીખ ૧૮.૦૫.૨૦૧૧ ના રોજ જનરલ હોસ્પિટલમાંથી રજા આપવામાં આવી હતી. તારીખ ૨૬.૦૪.૨૦૧૧ ના રોજ સાંજે ભટકોલ મુકામે 'ધારીયા' વડે હુમલો

		કરવામાં આવ્યો હોવાની હિસ્ટ્રી આપવામાં આવી છે, જેમાં હાથના નીચેના ભાગ, ચહેરા વગેરે પર ઇજાઓ થઈ છે. (આંક-૧૦૮) જેમાં નીચે મુજબની ઇજાઓ થઈ છે: અ) ડાબા ફોરઆર્મ પર ઇજા. બ) ડાબા ચહેરા પર ઇજા અને ક) ડાબા ફોરઆર્મના રેડિયસ અને અલ્ના હાડકાંમાં ફ્રેક્ચર.
૩	મોહસીન મોઈનુલ્લીન મલેક, ઉ.વ. ૨૨ મૂળ આરોપી નં. ૧૨. ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૭૧૪/૨૦૧૮ અન્વયે તા. ૦૬.૦૭.૨૦૧૮ થી સજા મોકૂફ. (સામા કેસમાં ફ.સા.નં. ૨૧/ આંક ૧૭૪)	સાર્વજનિક હોસ્પિટલ, સુરત ખાતે: સાક્ષીએ રાત્રે ૮:૨૦ વાગ્યે એવી હિસ્ટ્રી (કેફિયત) આપી છે કે તારીખ ૨૬.૦૪.૨૦૧૧ ના રોજ સાંજે ૭:૦૦ વાગ્યે નામજોગ વ્યક્તિઓ દ્વારા ધારદાર હથિયાર વડે હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો. (આંક-૧૨૭) શારીરિક તપાસ : અ) કપાળની જમણી બાજુએ ૧ સેમી x ૧ સેમી ઊંડો સી.એલ.ડબલ્યુ., જેની સાથે દુખાવો, રક્તસ્ત્રાવ અને સોજો છે.

૧૩. શ્રી પંચાલે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીઓને થયેલી ઇજાઓ અને સામસામા કેસના આરોપી કોણ છે તે અંગેની વિગતો પણ ઉપલબ્ધ કરાવી હતી. વિગતો નીચે મુજબ છે:

અનુક્રમ	ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી	સારવાર કરનાર તબીબ સમક્ષ જણાવાયેલ હિસ્ટ્રી મુજબ ઇજાનો સમય (જે સતત સુધરતો રહ્યો)
૧	રેહાનાખાતુન અસલમખાન પઠાણ (ફ.સા.નં. ૩/ આંક ૧૩૫)	અશક્તઆશ્રમ, સુરત ખાતે: સાક્ષીએ તારીખ ૨૬.૦૪.૨૦૧૧ ના રોજ રાત્રે ૮:૦૦ વાગ્યે ૧૦-૧૫ વ્યક્તિઓ દ્વારા હુમલો કરવામાં આવ્યો હોવાની હિસ્ટ્રી (કેફિયત) આપી છે. (આંક-૨૭૬ અને આંક-૧૭૭) તારણો : અ) ઘૂંટીના ભાગે છોલાયેલું.

		બ) જમણા હાથ પર સ્ટેબ વૂન્ડ – કોઈ અણીદાર હથિયાર ભોંકવાથી થયેલો ઘા). ક) ડાબા ટેમ્પોરલ રિજન (કપાળની બાજુનો ભાગ) પર સી.એલ.ડબલ્યુ. વીનસ હોસ્પિટલ, રામપુરા, સુરત ખાતે: સાક્ષીએ તારીખ ૨૬.૦૪.૨૦૧૧ ના રોજ રાત્રે ૮:૦૦ વાગ્યે ૧૦-૧૫ વ્યક્તિઓ દ્વારા હુમલો થયો હોવાની હિસ્ટ્રી આપી છે. (આંક-૩૨૧) તારણો : અ) ડાબા પગની પિંડી/પગ/ઘૂંટી/ઘૂંટણ પર બોથડ ઈજા. બ) ડાબી ઘૂંટી પર છોલાયેલું. ક) જમણા હાથના પ્રથમ વેબ-સ્પેસ (અંગૂઠા અને પહેલી આંગળી વચ્ચેની જગ્યા) પર સી.એલ.ડબલ્યુ. ડ) કરોડરજ્જુના પાછળના ભાગે ઘણી જગ્યાએ બોથડ ઈજાઓ. ઈ) ડાબા ટેમ્પોરલ રિજન પર ટાંકા લીધેલો સી.એલ.ડબલ્યુ.
૨	નસરૂદ્ધાખાન હબીબખાન પઠાણ (ફ.સા.નં. ૪/ આંક ૧૫૬) તકસીરવાન ઠરાવેલ	દીનબંધુ હોસ્પિટલ, ખોલવડ, કામરેજ, સુરતના એમ.એલ.સી. પ્રમાણપત્ર મુજબ, સાક્ષી નં-૧૨ (સારવાર કરનાર ડોક્ટર) પાસે સાક્ષીને તેના સંબંધીઓ દ્વારા સાંજે ૭:૨૦ વાગ્યે લાવવામાં આવ્યા હતા. તેમાં એવી હિસ્ટ્રી (કેફિયત) આપવામાં આવી છે કે સાંજે આશરે '૬:૧૫' વાગ્યે 'કોઈક' દ્વારા હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો. સમયની બાબતમાં ત્યાં સ્પષ્ટપણે છેકછાક/ફરીથી લખાણ કરેલું જણાય છે. (આંક-૨૪૬) તારણો: અ) પેરાઈટલ રિજન (માથાના ઉપરના ભાગ) પર ૧૦ x ૧ x .૫ સેમીની સાઈઝનો સી.એલ.ડબલ્યુ. બ) જમણા પગ પર ૧ x .૫ x .૫ સેમીની સાઈઝનો સી.એલ.ડબલ્યુ.

		ક) ગરદનની ડાબી બાજુએ ૮ x ૧ x .૫ સેમીની સાઈઝનો સ્ટેબ વૂન્ડ - અણીદાર હથિયારનો ધા તેમજ ત્યાં સ્પર્શતા દુખાવો અને સોજો. અશક્તઆશ્રમ, સુરત ખાતે: સાક્ષીએ તારીખ ૧૬.૦૪.૨૦૧૧ ના રોજ રાત્રે ૮:૦૦ વાગ્યે ૧૦-૧૫ વ્યક્તિઓ દ્વારા હુમલો કરવામાં આવ્યો હોવાની હિસ્ટ્રી આપી છે. (આંક-૨૭૯ ના ૨ પાના અને આંક-૧૭૯ અને ૧૮૦) (ઉપર મુજબ જ). વીનસ હોસ્પિટલ, રામપુરા, સુરત ખાતે: સાક્ષીએ તારીખ ૨૬.૦૪.૨૦૧૧ ના રોજ રાત્રે ૮:૦૦ વાગ્યે ૧૦-૧૫ વ્યક્તિઓ દ્વારા હુમલો થયો હોવાની હિસ્ટ્રી આપી છે. (આંક-૩૧૧) તારણો: અ) પેરાઈટલ રિજન પર ૧૦ x ૧ x .૫ સેમીની સાઈઝનો સી.એલ.ડબલ્યુ. બ) સ્ટેબ-વૂન્ડ (અણીદાર હથિયારનો ધા) - અર્ધવર્તુળાકાર - ૬ x ૧ x .૫ સેમી. ક) જમણા પગ પર ૧ x .૫ x .૫ સેમીની સાઈઝનો સી.એલ.ડબલ્યુ. ડ) ગરદનની ડાબી બાજુએ ૮ x ૧ x .૫ સેમીની સાઈઝનો સ્ટેબ વૂન્ડ અને ત્યાં દુખાવો તથા સોજો. ઈ) જમણા ઘૂંટણ અને જમણી સાથળ પર બોથડ ઈજા એફ) કાંડા પર બોથડ ઈજા. જી) પેરાઈટલ બોન (માથાના હાડકા) માં ફ્રેક્ચર.
૩	બાબુખાન હબીબખાન પઠાણ (ફ.સા.નં. ૫/ આંક ૧૭૦) તકસીરવાન ઠરાવેલ	દીનબંધુ હોસ્પિટલ, ખોલવડ, કામરેજ, સુરતના એમ.એલ.સી. પ્રમાણપત્ર મુજબ, સાક્ષી નં-૧૨ (સારવાર કરનાર ડોક્ટર) પાસે સાક્ષીને તેના સંબંધીઓ દ્વારા સાંજે ૭:૨૦ વાગ્યે લાવવામાં આવ્યા હતા. તેમાં એવી હિસ્ટ્રી (કેફિયત) આપવામાં આવી છે કે સાંજે આશરે '૬:૧૫' વાગ્યે 'કોઈક' દ્વારા હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો. સમયની

	બાબતમાં ત્યાં સ્પષ્ટપણે છેકછાક/ફરીથી લખાણ કરેલું જણાય છે. (આંક-૨૪૫) તારણો: અ) ઓફિસપિટલ અને પેરાઈટલ રિજન (માથાના પાછળના અને ઉપરના ભાગ) પર સી.એલ.ડબલ્યુ. બ) જમણી અનામિકા આંગળી પર ઈજા. ક) જમણી અનામિકા આંગળી પર અણીદાર હથિયારનો ઘા. અશક્તઆશ્રમ, સુરત ખાતે: સાક્ષીએ તારીખ ૨૬.૦૪.૨૦૧૧ ના રોજ રાત્રે ૮:૦૦ વાગ્યે ૧૦-૧૫ વ્યક્તિઓ દ્વારા હુમલો કરવામાં આવ્યો હોવાની હિસ્ટ્રી આપી છે. (આંક-૨૭૪, ૨૮૭) તારણો : અ) ડાબા ઘૂંટણ અને જમણા હાથમાં દુખાવો અને સોજો. બ) માથા અને ચહેરા પર અનેક સ્ટેબ વૂંડ (અણીદાર હથિયારના ઘા) અને દુખાવો. ક) જમણી મધ્યમ આંગળી પર દુખાવો અને રક્તસ્ત્રાવવાળો ઘા. ડ) જમણી આંગળી કપાઈ જવી. ઈ) ડાબા હાથ અને ડાબા ઘૂંટણમાં દુખાવો. એફ) જમણી અનામિકા આંગળી જ્યાંથી કપાઈ છે તેની નજીક ૩ સેમી x ૧ સેમીનો સી.એલ.ડબલ્યુ. જી) આંગળીના વચ્ચેના હાડકા માં ફ્રેક્ચર. એચ) ડાબી ટચલી આંગળી પર સી.એલ.ડબલ્યુ. આઈ) મધ્ય ફેલેન્ક્સ પર સી.એલ.ડબલ્યુ. અને ચાલુ રક્તસ્ત્રાવ જે) અંગૂઠા પર સી.એલ.ડબલ્યુ. કે) ડાબા હાથ પર હેમેટોમા - લોહીનો ગચ્છો
--	--

		જામવો/સોજો. વીનસ હોસ્પિટલ, રામપુરા, સુરત ખાતે: સાક્ષીએ તારીખ ૨૬.૦૪.૨૦૧૧ ના રોજ રાત્રે ૮:૦૦ વાગ્યે ૧૦-૧૫ વ્યક્તિઓ દ્વારા હુમલો કરવામાં આવ્યો હોવાની હિસ્ટ્રી (કેફિયત) આપી છે. (આંક-૩૦૦-૨૯૮) તારણો: અ) જમણા હાથની અનેક આંગળીઓ કપાઈ જવાની અણી પર. બ) ટેમ્પોરલ-પેરાઈટલ કોન્વેક્સિટી (માથાના બાજુના અને ઉપરના ભાગની સપાટી) પર અત્યંત પાતળું એક્યુટ સબ- ડ્યુરલ હેમેટોમા - લોહીનો ગઢો જામવો). ક) ડાબા ઉપરના પેરાઈટલ બોન (માથાના ઉપરના હાડકા) માં ડિપ્રેસ્ડ ફ્રેક્ચર ડ) ડાબા પેરાઈટલ કોર્ટિકલ વિસ્તારમાં નાના હેમેરેજિક કન્ટ્યુઝન્સ ઈ) માથાની ચામડી પર અનેક સ્ટેબ વૂન્ડ
૪	ઈમરાન ઈબ્રાહીમ મિર્ઝા (ફ.સા.નં. ૬/ આંક ૧૯૬) એફ.આઈ.આર.માં નામજત પણ ટ્રાયલમાં બીનતકસીરવાન.	દીનબંધુ હોસ્પિટલ, ખોલવડ, કામરેજ, સુરતના એમ.એલ.સી. પ્રમાણપત્ર મુજબ, સાક્ષી નં-૧૨ (સારવાર કરનાર ડોક્ટર) પાસે સાક્ષીને તેના સંબંધીઓ દ્વારા સાંજે ૭:૨૦ વાગ્યે લાવવામાં આવ્યા હતા. તેમાં એવી હિસ્ટ્રી આપવામાં આવી છે કે સાંજે આશરે '૬:૧૫' વાગ્યે 'કોઈક' દ્વારા હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો. સમયની બાબતમાં ત્યાં સ્પષ્ટપણે છેકછાક/ફરીથી લખાણ કરેલું જણાય છે. (આંક-૨૪૮ ના ૩ પાના) તારણો: અ) ડાબા ફ્રન્ટો-પેરાઈટલ ભાગ પર ૧૧ x ૩ x .૫ સેમી ઊંડો સી.એલ.ડબલ્યુ., જે સ્પર્શતા અનુભવી શકાતો હતો, સાથે ચાલુ રક્તસ્ત્રાવ અને આસપાસ હેમેટોમા - લોહીનો ગઢો જામવો/સોજો).
૫	તૌસીફખાન દીલદારખાન પઠાણ	એપલ હોસ્પિટલ, સુરત ખાતે, જ્યાં તેમને તારીખ ૨૬.૦૪.૨૦૧૧ ના રોજ રાત્રે

	(ફ.સા.૭/ આંક ૨૦૯) એફ.આઈ.આર.માં નામજત પણ ટ્રાયલમાં નિર્દોષ	૯:૦૯:૫૪ વાગ્યે દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા, તેમણે એવી હિસ્ટ્રી આપી છે કે ‘આજે તારીખ ૨૬.૦૪.૨૦૧૧ ના રોજ સાંજે આશરે ૭:૩૦ વાગ્યે કીમ ચાર રસ્તા પાસે, ભટકોલ ગામ મુકામે કોઈક અજાણ્યા શખ્સો દ્વારા ધારદાર હથિયાર વડે ચહેરા અને ડાબા હાથ પર હુમલો કરવામાં આવ્યો.’ (આંક-૨૫૭ પાન નં. ૩૭) તારણો : અ) માથાની ચામડી થી શરૂ કરીને ચહેરાની ડાબી બાજુએ મોઢાના ખૂણા સુધી લંબાયેલો ૧૯ સેમી x ૨.૫ ઇંચ ઊંડો ઇન્સાઈઝ વૂન્ડ, અને ચહેરાના આ ધામાંથી ચાલુ રક્તસ્ત્રાવ. બ) અંગૂઠાના સાંધાનું ખસી જવું, મેટા-કાર્પલમાં ફ્રેક્ચર, અંગૂઠાના એક્સટેન્સર ટેન્ડનનું કપાઈ જવું વગેરે. એપલ હોસ્પિટલ, સુરતના એમ.એલ.સી. પ્રમાણપત્રમાં આપેલી હિસ્ટ્રી મુજબ, ‘તારીખ ૨૬.૦૪.૨૦૧૧ ના રોજ સાંજે આશરે ૭:૩૦ વાગ્યે કીમ ચાર રસ્તા પાસે, ભટકોલ ગામ મુકામે કોઈક અજાણ્યા શખ્સો દ્વારા ધારદાર હથિયાર વડે ચહેરા અને ડાબા હાથ પર હુમલો કરવામાં આવ્યો.’ (આંક-૨૫૮ પાન નં. ૩૯)
૬	ઈર્શાદખાન મેહબૂબખાન પઠાણ (ફ.સા.નં. ૮/ આંક ૨૧૩) એફ.આઈ.આર.માં નામજત પણ ટ્રાયલમાં નિર્દોષ	સારવાર અપાઈ હોવાનો દાવો કરતાં હોવા છતાં, એમ.એલ.સી. નથી.
૭.	ગુલામખાન યુસુફખાન પઠાણ (ફ.સા.નં. ૯/ આંક ૨૧૬) એફ.આઈ.આર.માં નામજત પણ ટ્રાયલમાં નિર્દોષ	દીનબંધુ હોસ્પિટલ, ખોલવડ, કામરેજ, સુરતના એમ.એલ.સી. પ્રમાણપત્ર મુજબ, સાક્ષી નં-૧૨ (સારવાર કરનાર ડોક્ટર) પાસે સાક્ષીને તેના સંબંધીઓ દ્વારા સાંજે ૭:૨૦ વાગ્યે લાવવામાં આવ્યા હતા. તેમાં એવી હિસ્ટ્રી આપવામાં આવી છે કે સાંજે આશરે ‘૬:૧૫’ વાગ્યે ‘કોઈક’ દ્વારા હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો. સમયની બાબતમાં ત્યાં સ્પષ્ટપણે છેકછાક કરેલું જણાય છે. (આંક-૨૪૯ પાન નં. ૨૩-૨૫)

		તારણો: અ) જમણા હાથના નીચેના ભાગમાં (Forearm) સોજો અને સ્પર્શતા થતો દુખાવો (Tenderness).
૮.	એઝાઝખાન બાબુખાન પઠાણ (ફ.સા.નં. ૧૧/ આંક ૨૨૮)	બિલકુલ ઈજા નથી.
૯.	મુમતાઝબેન નસરુ પઠાણ (ફ.સા.નં. ૧૧/ આંક ૨૨૮)	દીનબંધુ હોસ્પિટલ, ખોલવડ, કામરેજ, સુરતના એમ.એલ.સી. પ્રમાણપત્ર મુજબ, સાક્ષી નં-૧૨ (સારવાર કરનાર ડોક્ટર) પાસે સાક્ષીને તેના સંબંધીઓ દ્વારા સાંજે ૭:૨૦ વાગ્યે લાવવામાં આવ્યા હતા. તેમાં એવી હિસ્ટ્રી આપવામાં આવી છે કે સાંજે આશરે '૬:૧૫' વાગ્યે 'કોઈક' દ્વારા હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો. સમયની બાબતમાં ત્યાં સ્પષ્ટપણે છેકછાક કરેલું જણાય છે. (આંક-૨૨૪ પાન નં. ૧-૩ ના ૨ પાના પર) તારણો: અ) ડાબા હાથ પર સી.એલ.ડબલ્યુ. બ) ડાબા હાથ અને કોણી પર એડીમા અને સ્પર્શતા થતો દુખાવો. ક) ડાબા હાથ પર છોલાયેલું. અશક્તઆશ્રમ, રામપુરા, સુરત ખાતે: સાક્ષી (સાક્ષી નં-૧૧) સ્પષ્ટપણે રાત્રે ૨૦:૦૦ (૮:૦૦) વાગ્યે ૧૦-૧૫ વ્યક્તિઓ દ્વારા હુમલો કરવામાં આવ્યો હોવાની હિસ્ટ્રી આપે છે. (આંક-૨૮૨) (તારણો ઉપર મુજબના જ છે).

૧૪. આમ, શ્રી પંચાલના જણાવ્યા મુજબ, ઘટનાની ઉત્પત્તિ (જેનેસિસ) અને બંને પક્ષો પર થયેલી ઈજાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, ટ્રાયલ કોર્ટે એ નિષ્કર્ષ પર પહોંચી હતી કે તે બે જૂથોના વ્યક્તિઓ વચ્ચેની સામસામે મારામારી હતી, અને આવી પરિસ્થિતિમાં ટ્રાયલ કોર્ટે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૪૭, ૧૪૮ અને

૧૪૯ હેઠળના ગુનામાંથી તમામ આરોપીઓને નિર્દોષ છૂટા કર્યા હતા. અલબત્ત, રાજ્ય આવી બીનતકસીરવારીથી અસંતુષ્ટ છે અને તેણે બીનતકસીરવારી સામેની અપીલ દાખલ કરી છે જેને આ કોર્ટે દાખલ કરવાનો હુકમ કર્યો છે.

૧૫. રાજ્ય તરફથી હાજર રહેલા સહાયક સરકારી વકીલ તેમજ પીડિત તરફથી હાજર રહેલા વરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા ભારપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે આ કેસ સામસામે મારામારીનો નથી પરંતુ બે અલગ અલગ ઘટનાઓ બની હતી અને ટ્રાયલ કોર્ટે આરોપીઓને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૪૭, ૧૪૮ અને ૧૪૯ હેઠળના ગુનાઓમાંથી નિર્દોષ છૂટા કરવામાં ભૂલ કરી છે, તેથી શ્રી પંચાલે તપાસ અધિકારી ધનાજી હોથાજી વાઘેલા, ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી જજ (આંક ૫૪૪) ના પુરાવાના સંબંધિત ભાગો તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું હતું. ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી જજ એ તેમના પુરાવા આંક ૫૪૪ માં કોઈ શંકા વગર સ્વીકાર્યું છે કે આ કેસ બે જૂથો વચ્ચેની સામસામે મારામારીનો છે. તેમની મુખ્ય તપાસમાં, તપાસ અધિકારીએ નીચે મુજબ પુરાવો આપ્યો છે:

"...ત્યારબાદ, આ બાબતમાં ઘટના સ્થળનો નકશો તૈયાર કરવાનો હોવાથી, અમારા ઉચ્ચ અધિકારીના માર્ગદર્શન હેઠળ મેં નકશો તૈયાર કરવા માટે સર્કલ ઓફિસર, મંગરોળને મારી સહી સાથેનો અહેવાલ મોકલ્યો હતો. ત્યારબાદ, મારામારીમાં સામે પક્ષે પણ ઈજા પામેલા હોવાથી, પી.એસ.ઓ. ના હુકમથી ફિલોરિયાનો કલમ ૩૦૭ વગેરે હેઠળનો ગુનો નં. આઈ ૬૫/૨૦૧૧ કોસંબા નોંધવામાં આવ્યો હતો. ઉક્ત બંને ઘટનાઓ એક જ જગ્યાએ અને એક જ સમયે બની હોવાથી, વધુ તપાસ માટે તપાસ મારા દ્વારા હાથ ધરવામાં આવી હતી..."

"...તે સાચું છે કે હું બંને સામાસામા કેસોની તપાસ કરી રહ્યો હતો અને ઉક્ત તપાસ અન્ય કોઈ અધિકારીને સોંપવામાં આવી ન હતી. કેસો પૈકીના એકની તપાસ મારા તાબાના પીએસઆઈ શ્રી ધાંધલને સોંપી શકાઈ હતી. તેના જવાબમાં, હું કહું છું કે મારા પરિષ્ઠ અધિકારીની સૂચના મુજબ, બંને તપાસ મને સોંપવામાં આવી હતી. મને મારા પરિષ્ઠ અધિકારીઓ એસીપી, ડીસીપી અને સીપીઆઈ દ્વારા તેમ સૂચના આપવામાં આવી હતી. ઉક્ત સૂચના લેખિતમાં ન હતી પરંતુ મને મૌખિક સૂચના આપવામાં આવી હતી. આવા હુકમો લેખિતમાં લેવાના હોતા નથી. તે સાચું છે કે બંને પક્ષોને એક જ ઘટનામાં ઈજા થઈ હતી. તે સાચું છે કે આરોપી પક્ષ તરફથી પણ ઘણા લોકોને ઈજાઓ થઈ હતી. તે સાચું છે કે મેં પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓ પાસેથી આરોપીઓમાંથી ઈજા પામેલાઓને કેવી રીતે ઈજા થઈ તે અંગે ખુલાસો માંગ્યો નથી. મને લાગ્યું કે મારે પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓ પાસેથી આરોપીઓને કેવી રીતે ઈજાઓ થઈ તે અંગે ખુલાસો માંગવો જોઈતો હતો..."

"...તે સાચું છે કે એક જ ઘટનાના બંને સામાસામા કેસોમાં, આરોપીઓને પણ ઈજાઓ થઈ હતી. તે સાચું છે કે સામાસામા કેસોના આરોપીઓ એટલે કે આ કેસના ફિલોરિયાની બાદમાં ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. તે સાચું છે કે આ કેસના આરોપીઓની હોસ્પિટલમાંથી રજા મળ્યા પછી તરત જ ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. તે સાચું છે કે અઝલખાનની ૮૦ દિવસ પછી ધરપકડ કરવામાં આવી છે. તે સાચું છે કે સામાસામા કેસોના આરોપીઓની ધરપકડ મોટેભાગે જૂન મહિનામાં કરવામાં આવી હતી..."

"...તે સાચું છે કે તપાસમાં બહાર આવ્યું કે સામાસામા કેસમાં નવ વ્યક્તિઓને ઈજાઓ થઈ હતી..."

૧૬. શ્રી પંચાલે રજૂઆત કરી હતી કે અભિયોજનના સાક્ષીઓ ઉપર ઉદ્દેશિત આરોપીઓને થયેલી ઈજાઓ અંગે સ્પષ્ટપણે મૌન સેવી રહ્યા છે. શ્રી પંચાલના

મતે, અભિયોજનના સાક્ષીઓએ બંને જૂથો વચ્ચેની સામસામે મારામારી તરફ દોરી જતી સાચી હકીકતો જાણી જોઈને છુપાવી છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે કેસની ઉત્પત્તિ અત્યંત શંકાસ્પદ છે અને અભિયોજને ઘટનાની સાચી શરૂઆત છુપાવવાનો પ્રયાસ કર્યો છે.

૧૭. શ્રી પંચાલે રજૂઆત કરી હતી કે મૃતકને થયેલી માથાની ઈજા જીવલેણ સાબિત થઈ હતી. જો કે, પુરાવાની પ્રકૃતિને ધ્યાનમાં રાખીને એ નક્કી કરવું ખૂબ જ મુશ્કેલ છે કે જીવલેણ ઈજાનું કૃત્ય કોનું છે. શ્રી પંચાલના મતે, આ સંદર્ભમાં તેમની રજૂઆત મહત્વપૂર્ણ બને છે કારણ કે ટ્રાયલ કોર્ટે અહીંના છ અરજદારોને તેમના વ્યક્તિગત કૃત્યો માટે દોષિત ઠેરવ્યા છે. શ્રી પંચાલના મતે, અહીંના છ અરજદારોમાંથી, પાંચ જણા તલવારોથી સજ્જ હોવાનું અને એક એટલે કે છઠ્ઠા અરજદાર લાકડીથી સજ્જ હોવાનું કહેવાય છે. પ્રત્યક્ષદર્શીઓના સંસ્કરણ મુજબ, તે છ જણોએ મૃતક પર આડેધડ હુમલો કર્યો હતો. જો કે, શ્રી પંચાલે ધ્યાન દોર્યું કે માથાની ઈજા સિવાય, અન્ય તમામ ઈજાઓ ચીરાચેલી ઈજાઓની પ્રકૃતિની છે. ઠાઢી પર એક ઈજા હતી જે ધારદાર હથિયાર દ્વારા થઈ શકી હોત. તેઓ રજૂઆત કરશે કે જો તલવારો અને લાકડીથી સજ્જ છ અરજદારોએ મૃતકના શરીરના વિવિધ ભાગો પર આડેધડ હુમલો કર્યો હોવાનું કહેવાય છે, તો મૃતકને અસંખ્ય ઈન્સીઝડ વૂન્ડ્સ (ચીરાચેલા ઘા) થયા હોત.

૧૮. શ્રી પંચાલ તેમજ અરજદારો તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન કાઉન્સિલ શ્રી આઈ.એચ. સૈયદે પણ દરેક અરજદારની ધરપકડની તારીખ અને ભોગવેલી સજાના સમયગાળા અંગેની વિગતો પૂરી પાડી હતી.

તકસીરવાનનું નામ	ધરપકડ થયા તારીખ	ભોગવેલ સજા
સિકંદર કરીમ મલેક (મૂળ આરોપી નં. ૨)	૨૮.૦૪.૨૦૧૧	૭ વર્ષ ૮ મહિના
મયુદ્દીન રસૂલ મલેક (મૂળ આરોપી નં. ૧૦)	૦૬.૦૫.૨૦૧૧	૭ વર્ષ ૮ મહિના
ઈમ્તિયાઝ મયુદ્દીન મલેક (મૂળ આરોપી નં. ૧૧) (તા. ૨૫.૦૮.૨૦૧૨ થી જામીન પર)	૨૮.૦૪.૨૦૧૧ (૦૧.૦૫.૨૦૧૮ થી જેલ માં)	
ઈમરાન મોઈનુદ્દીન મલેક (સેશન્સ કેસ નં. ૧૫૨/૨૦૧૧ માં મૂળ આરોપી નં. ૧૭)	૦૮.૦૬.૨૦૧૧ (હાલ, તા. ૦૧.૦૫.૨૦૧૮ થી લાજપોર મધ્યસ્થ જેલમાં)	
અફઝલ ઈબ્રાહીમ મલેક (સેશન્સ કેસ નં. ૧૫૨/૨૦૧૧ માં મૂળ આરોપી નં. ૧૮) (ટ્રાયલ દરમ્યાન જામીનની તારીખ ૨૮.૦૮.૨૦૧૨)	૦૮.૦૬.૨૦૧૧ (હાલ, તા. ૦૧.૦૫.૨૦૧૮ થી લાજપોર મધ્યસ્થ જેલમાં)	

૧૯. ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૩૧૪/૨૦૧૮ ના ક્રિમિનલ મિસલેનિયસ એપિલિકેશન નં. ૨/૨૦૧૮ ના અરજદાર તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન કાઉન્સિલ શ્રી આઈ.એચ. સૈયદે રજૂઆત કરી હતી કે અરજદાર એટલે કે ઈબ્રાહિમભાઈ રસૂલભાઈ મલેક હાલની તારીખે ૭૬ વર્ષની વયના છે.

૨૦. શ્રી પંચાલે ધ્યાન દોર્યું કે જ્યાં સુધી ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૨૫૯/૨૦૧૮ ના ક્રિમિનલ મિસલેનિયસ એપિલિકેશન નં. ૧/૨૦૧૮ ના અરજદારોનો સંબંધ છે, તેમાંથી બે એટલે કે મૂળ આરોપી નં. ૨ અને ૧૦ તારીખ ૦૬ મે ૨૦૧૧ થી કસ્ટડીમાં છે. તેઓ અત્યાર સુધીમાં ૮ વર્ષની સજા ભોગવી ચૂક્યા છે. શ્રી પંચાલે રજૂઆત કરી હતી કે ક્રિમિનલ અપીલો ૨૦૧૮ ના વર્ષની છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે વર્તમાન તારીખે આ કોર્ટ ૨૦૧૫ અને ત્યારપછીના વર્ષોની ક્રિમિનલ અપીલો હાથ ધરી રહી છે. ૨૦૧૮ ના વર્ષની અપીલો સુનાવણી માટે હાથ

ધરવામાં આવશે ત્યાં સુધીમાં, વ્યવહારમાં દોષિતોએ લગભગ ૧૨ થી ૧૩ વર્ષની કેદની સજા ભોગવી લીધી હશે.

૨૧. શ્રી પંચાલ તેમજ શ્રી સૈયદે ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે રેકર્ડ પરના પુરાવાની પ્રકૃતિને ધ્યાનમાં લેતા અરજદારોને નિર્દોષ છૂટવાની સારી તકો છે. તેમના મતે, અપીલોમાં રજૂ કરવા માટે તેમને ખૂબ જ વજનદાર દલીલલાયક મુદ્દાઓ ઉપલબ્ધ છે, અને આવી પરિસ્થિતિઓમાં, ક્રિમિનલ અપીલોનો અંતિમ નિકાલ ન થાય ત્યાં સુધી ટ્રાયલ કોર્ટે પાસ કરેલ સજાના મૂળ હુકમને સ્થગિત રાખવામાં આવે. બંને વિદ્વાન કાઉન્સિલે ધ્યાન દોર્યું કે બંને પક્ષોના અન્ય દોષિતોના સંબંધમાં સજાના મૂળ હુકમો ક્રિમિનલ અપીલો પેન્ડિંગ રહે દરમિયાન સ્થગિત કરવામાં આવ્યા છે, અલબત્ત, સજા દસ વર્ષની સખત કેદ અને દંડની છે.

રાજ્ય તરફથી રજૂઆતો:

૨૨. બીજી બાજુ, સજાના મૂળ હુકમને સ્થગિત રાખવા માટેની આ તમામ અરજીઓનો રાજ્ય તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રી પટેલે સખત વિરોધ કર્યો હતો. વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રી પટેલે ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાની ગંભીર ટીકા કરીને તેમની રજૂઆત શરૂ કરી હતી. શ્રી પટેલના મતે, ટ્રાયલ કોર્ટે કેસ સામસામે મારામારીનો હોવાનું ઠેરવવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે. શ્રી પટેલે આ કોર્ટને ખાતરી કરાવવા માટે તેમનો શ્રેષ્ઠતમ પ્રયાસ કર્યો કે બંને પક્ષોને બે અલગ અને જુદી જુદી ઘટનાઓમાં ઈજાઓ થઈ હતી. વિદ્વાન એ.પી.પી. ના મતે, બંને ઘટનાઓનો એકબીજા સાથે કોઈ સંબંધ ન હતો. આવી પરિસ્થિતિઓમાં, શ્રી

પટેલના મતે, ટ્રાયલ કોર્ટ અભિયોજનના એ કેસ પર વિશ્વાસ ન કરીને ગંભીર ભૂલ કરી છે કે આરોપીઓએ ગેરકાયદેસર મંડળી રચી હતી અને ગેરકાયદેસર મંડળીનો સામાન્ય ઉદ્દેશ્ય ચોક્કસ ગુનો આચરવાનો હતો. વિદ્વાન એ.પી.પી. ના મતે, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૪૯ હેઠળના ગુનામાંથી આરોપીઓની બીનતકસીરવારી કાયદાકીય રીતે દોષયુક્ત છે.

૨૩. શ્રી પટેલે રજૂઆત કરી હતી કે અરજદારોને આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હોવાથી, સજાના મૂળ હુકમને સ્થગિત રાખવો જોઈએ નહીં અને દોષિતો જામીન પર છૂટવા પાત્ર નથી. શ્રી પટેલે રજૂઆત કરી હતી કે આ કોર્ટ સમક્ષ હાજર રહેલા છ અરજદારોમાંથી ચાર જણ ટ્રાયલ કોર્ટ પેલિંગ રહે દરમિયાન જામીન પર હતા, છતાં તે સંજોગો પોતાનામાં દોષિતોને જામીન પર મુક્ત કરવા માટે પૂરતા નથી. શ્રી પટેલે રજૂઆત કરી હતી કે અભિયોજન અહીંના અરજદારો અને સહ-દોષિતોને થયેલી ઈજાઓ સમજાવવા માટે બંધાયેલ નથી કારણ કે આ કેસ સામસામે મારામારીનો નથી. શ્રી પટેલના મતે, સમયની દ્રષ્ટિએ પ્રથમ, આરોપી પક્ષે અભિયોજનના સાક્ષીઓ પર હુમલો કર્યો હતો અને ત્યારબાદ, બીજા જુદા અને અલગ કેસમાં આરોપીઓએ એટલે કે અહીંના અરજદારોએ ઈજાઓ સહન કરી હતી. જો કે, વિદ્વાન એ.પી.પી. તેમની રજૂઆતમાં સ્પષ્ટ નથી કે કેવી રીતે અને કઈ રીતે અને કોણે અહીંના અરજદારો અને અન્ય સહ-દોષિતોને ઈજાઓ પહોંચાડી હતી.

૨૪. વિદ્વાન એ.પી.પી. એ વ્યાજબી રીતે સ્વીકાર્યું કે સામાસામા કેસમાં, આરોપીઓને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ હેઠળના ગુના માટે દોષિત

ઠેરવવામાં આવ્યા છે. જો કે, વિદ્વાન એ.પી.પી. ના મતે, ઉક્ત સામાસામા કેસનો હાથ પરના કેસ સાથે કોઈ સંબંધ નથી. ઉપરોક્ત સંદર્ભિત સંજોગોમાં, શ્રી પટેલ પ્રાર્થના કરે છે કે સજાના મૂળ હુકમને સ્થગિત કરવા માટે કોઈ કેસ બનતો નથી અને અરજીઓ ફગાવી દેવામાં આવે.

૨૫. વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સિલે રજૂઆત કરી હતી કે તેમને પીડિત તરફથી હાજર રહેવા અને અભિયોજનને સહાય કરવા માટે સૂચના આપવામાં આવી છે.

૨૬. અમે શ્રી લખાણીને પણ સાંભળ્યા. શ્રી લખાણીએ મોટાભાગે રાજ્ય તરફથી વિદ્વાન એ.પી.પી. દ્વારા રજૂ કરાયેલી દલીલો સ્વીકારી હતી. શ્રી લખાણીએ રજૂઆત કરી હતી કે મૃતકનો વાસ્તવમાં બંનેમાંથી કોઈ પણ પક્ષ સાથે કોઈ સંબંધ ન હતો. મૃતકનો કોઈ વાંક ન હોવા છતાં, તેને નિર્દયતાથી મારવામાં આવ્યો હતો અને અંતે તે ઈજાઓને કારણે મૃત્યુ પામ્યો હતો. શ્રી લખાણી રજૂઆત કરશે કે સજાના મૂળ હુકમને સ્થગિત કરવા માટે કોઈ કેસ બનતો નથી.

કોડની કલમ ૩૮૯ અને સજાના સ્થગન અંગેનો કાયદો:

૨૭. ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૮૯ નીચે મુજબ છે:

"૩૮૯. અપીલ પેન્ડિંગ રહે દરમિયાન સજાનું સ્થગન; અપીલકર્તાને જામીન પર મુક્ત કરવા.

(૧) કોઈપણ દોષિત વ્યક્તિ દ્વારા કોઈપણ અપીલ પેન્ડિંગ રહે દરમિયાન, અપીલ કોર્ટ, તેના દ્વારા લેખિતમાં નોંધવાના કારણોસર, આદેશ આપી શકે છે કે જેના સામે અપીલ કરવામાં આવી છે તે સજા અથવા હુકમની અમલવારી સ્થગિત રાખવામાં આવે અને વળી, જો તે

કેદમાં હોય, તો તેને જામીન પર અથવા તેના પોતાના બોન્ડ પર મુક્ત કરવામાં આવે.

(૨) અપીલ કોર્ટને આ કલમ દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તા હાઈકોર્ટ દ્વારા તેના તાબાની કોર્ટ સમક્ષની દોષિત વ્યક્તિની અપીલના કિસ્સામાં પણ પ્રાયોજિત કરી શકાય છે.

(૩) જ્યાં દોષિત વ્યક્તિ જેના દ્વારા તેને દોષિત ઠેરવવામાં આવી છે તે કોર્ટને સંતુષ્ટ કરે છે કે તેનો અપીલ રજૂ કરવાનો ઇરાદો છે, ત્યારે કોર્ટ, –

(i) જ્યાં આવી વ્યક્તિ, જામીન પર હોય, તેને ત્રણ વર્ષથી વધુ ન હોય તેવી મુદતની કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હોય, અથવા

(ii) જ્યાં ગુનો જેના માટે આવી વ્યક્તિને દોષિત ઠેરવવામાં આવી છે તે જામિનપાત્ર હોય, અને તે જામીન પર હોય, ત્યારે હુકમ કરશે કે દોષિત વ્યક્તિને જામીન આપવાના ઇનકાર કરવા માટેના ખાસ કારણો ન હોય ત્યાં સુધી, અપીલ રજૂ કરવા અને પેટાકલમ (૧) હેઠળ અપીલ કોર્ટના હુકમો મેળવવા માટે પૂરતો સમય પૂરો પાડે તેવી મુદત માટે જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવે; અને જ્યાં સુધી તેને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવે ત્યાં સુધી કેદની સજા સ્થગિત થયેલી ગણાશે."

૨૮. સ્થગન એટલે બાબતોની સ્થિતિને અસ્થાયી રૂપે ચાલુ રાખવાથી અટકાવવી અથવા મુલતવી રાખવી. બ્લેક્સ લૉ ડિક્શનરી (સાતમી આવૃત્તિ) મુજબ, 'સસ્પેન્ડ' શબ્દનો અર્થ, અન્ય બાબતોની સાથે, એ થાય છે કે અટકાવવું; મુલતવી રાખવું; મોકૂફ રાખવું. બ્લેક્સ લૉ ડિક્શનરી (સાતમી આવૃત્તિ) 'સસ્પેન્શન' શબ્દનો અર્થ અસ્થાયી રૂપે વિલંબિત કરવાનો, અટકાવવાનો અથવા કોઈ બાબતનો અંત લાવવાનો કાયમી કે અસ્થાયી અધિનિયમ તરીકે વર્ણવે છે. ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ 'સસ્પેન્ડ' શબ્દને સમાન અર્થ આપતા, ન્યૂ

ઓક્સર્ડ ડિક્શનરી ઓફ ઇંગ્લિશ (૧૯૯૮ આવૃત્તિ) સસ્પેન્ડને ચાલુ રાખવાથી અથવા અમલમાં મૂકવાથી કે અસર આપવાથી અસ્થાયી રૂપે અટકાવવા અથવા ક્રિયા, ઘટના અથવા ચુકાદાને મોકૂફ રાખવા કે વિલંબિત કરવા તરીકે વર્ણવે છે.

૨૯. આમ, જ્યારે આપણે દોષિત ઠેરવ્યા પછી સજાના સ્થગનની વાત કરીએ છીએ, ત્યારે તેનો વિચાર સજાની અમલવારીને મોકૂફ રાખવાનો કે મુલતવી રાખવાનો છે. સજાના મુલતવી રાખવાનો હેતુ દોષિતને જેલમાં અટકાયતમાં રાખીને સિદ્ધ કરી શકાતો નથી; તેથી, અમલવારીના મુલતવી રાખવાના કુદરતી પરિણામ રૂપે, દોષિતને આગામી હુકમો સુધી જામીન પર મુક્ત કરી શકાય છે.

૩૦. પટના હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા ચંદ્રા શેખર ભારતી વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય, ૨૦૧૪ ક્રિ.લ.જ. ૨૯૫૩ ના કેસમાં સજા અને દોષિત ઠેરવવાના સ્થગન અંગેના કાયદાના ઉત્ક્રાંતિનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ તેમજ ફો.કા.સં. ની કલમ ૩૮૯ હેઠળની અધિકારક્ષેત્ર ખૂબ જ વિસ્તૃત રીતે સમજાવવામાં આવ્યા છે. હું સંબંધિત અવલોકનો નીચે મુજબ ટાંકું છું:

"તકસીરવારી અને સજાના સ્થગનના કાયદાના ઉત્ક્રાંતિનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ:

૬. સજાના સ્થગન પરનો કાયદો ધીમે ધીમે અને તીવ્ર ચર્ચામાંથી વિકસિત થયો છે. ઉત્ક્રાંતિની પ્રક્રિયાને યોગ્ય રીતે સમજવા માટે, આ સંદર્ભમાં મહત્વપૂર્ણ નિર્ણયોનું સંક્ષિપ્ત સર્વેક્ષણ કરવું યોગ્ય રહેશે જેથી આ પાસા પરનો કાયદો વધુ સ્પષ્ટ બને.

૭. લાલા જયરામ દાસ વિરુદ્ધ સમ્રાટ, એ.આઈ.આર. ૧૯૪૫ પી.સી. ૯૪ ના કેસમાં, પ્રિવી કાઉન્સિલને દોષિતને જામીન આપવાના સંબંધમાં

તે દિવસોમાં અસ્તિત્વમાં રહેલી સત્તાના સ્ત્રોતોનો સારાંશ આપવાની તક મળી હતી. તે સમયે પ્રવર્તમાન વિવિધ ઢ્રષ્ટિકોણોનો સારાંશ નીચે મુજબ આપી શકાય છે:

(i) જો હિઝ મેજેસ્ટી ઇન કાઉન્સિલ પાસેથી અપીલ માટે વિશેષ રજા મેળવવામાં આવી હોય અને જ્યુડિશિયલ કમિટીએ કહ્યું હોય કે જામીનની અરજી હાઈકોર્ટ દ્વારા હૈસિયત મુજબ હેન્ડલ થવી જોઈએ, તો હાઈકોર્ટને ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ (ત્યારબાદ "ફો.કા.સં." તરીકે ઓળખાશે) ની કલમ ૪૯૮ (નવી કલમ ૪૩૭) હેઠળ દોષિત વ્યક્તિને તેની અપીલની સુનાવણી પેલિંગ રહે દરમિયાન જામીન પર મુક્ત કરવાની સત્તા હશે. આમ, સજાનું સ્થગન એ પ્રાથમિક ચિંતા ન હતી, ચિંતા બિનજામીનપાત્ર ગુનાના આરોપી વ્યક્તિઓને લાગુ પડતી જામીનની જોગવાઈઓનો આશરો લઈને વ્યક્તિને જામીન પર મુક્ત કરવાની હતી;

(ii) જો હિઝ મેજેસ્ટી ઇન કાઉન્સિલ પાસેથી અપીલ માટે વિશેષ રજા મેળવવામાં આવી હોય તો હાઈકોર્ટ પાસે દોષિતને જામીન પર મુક્ત કરવાની સહજ (ઇનહરન્ટ) સત્તા છે એટલે કે દોષિતના જામીન પર ત્યારે જ વિચારણા કરવાની હતી જ્યારે તેની અપીલ સુનાવણી માટે દાખલ કરવામાં આવી હોય;

(iii) હાઈકોર્ટ દ્વારા ક્રિમિનલ અપીલના નિકાલ પછી, હાઈકોર્ટ ઇંક્સ ઓફિશિયો બને છે અને તેથી, દોષિત વ્યક્તિને જામીન આપી શકતી નથી સિવાય કે હિઝ મેજેસ્ટી ઇન કાઉન્સિલ પાસેથી અપીલ માટે વિશેષ રજા મેળવવામાં આવી હોય;

(iv) ફો.કા.સં. ની કલમ ૪૯૮ (નવી ૪૩૯) હેઠળ દોષિત વ્યક્તિને જામીન આપવાની હાઈકોર્ટની સત્તા પુનર્જીવિત થશે, જ્યારે જ્યુડિશિયલ કમિટી અપીલ માટે વિશેષ રજા મંજૂર કરે અને હાઈકોર્ટને જામીન પર વિચારણા કરવાની પરવાનગી આપે."

૮. તે દિવસોમાં પ્રવર્તમાન ભિન્ન ઢ્રષ્ટિકોણોનું વિશ્લેષણ કર્યા પછી, જ્યુડિશિયલ કમિટીએ લાલા જયરામ દાસ (ઉપરોક્ત) માં પૂરવાર કર્યું કે જો જ્યુડિશિયલ કમિટીએ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ હેઠળ દોષિત ઠેરવવા અને સજા સામે અપીલ માટે વિશેષ રજા મંજૂર કરી હોય તો પણ, હાઈકોર્ટ તેની સહજ સત્તાનો આશરો લઈને તે દોષિત વ્યક્તિને જામીન આપી શકી નહીં, જેની અપીલ હાઈકોર્ટે ફગાવી દીધી હતી.

૯. નિષ્કર્ષમાં, પ્રિવી કાઉન્સિલ, લાલા જયરામ દાસ (ઉપરોક્ત) માં ઠેરવ્યું કે ફો.કા.સં. ની કલમ ૪૨૬ (નવી ૩૮૯) ના સ્વરૂપમાં જોગવાઈઓ કરવામાં આવી છે, તેથી કલમ ૫૬૧એ (નવી ૪૮૨) હેઠળની સહજ સત્તાનો આશરો લેવો સ્વીકાર્ય રહેશે નહીં, ભલે અપીલ માટે વિશેષ રજા મંજૂર કરવામાં આવી હોય કે ન કરવામાં આવી હોય.

૧૦. તે દિવસોમાં કલમ ૪૨૬ ફો.કા.સં. નીચે મુજબ જોગવાઈ કરતી હતી:

"(૧) કોઈપણ દોષિત વ્યક્તિ દ્વારા કોઈપણ અપીલ પેન્ડિંગ રહે દરમિયાન, અપીલ કોર્ટ, તેના દ્વારા લેખિતમાં નોંધવાના કારણોસર, આદેશ આપી શકે છે કે જેના સામે અપીલ કરવામાં આવી છે તે સજા અથવા હુકમની અમલવારી સ્થગિત રાખવામાં આવે અને વળી, જો તે કેદમાં હોય, તો તેને જામીન પર અથવા તેના પોતાના બોન્ડ પર મુક્ત કરવામાં આવે.

(૨) આ કલમ દ્વારા અપીલ કોર્ટને આપવામાં આવેલી સત્તા હાઈકોર્ટ દ્વારા તેના તાબાની કોઈપણ કોર્ટ સમક્ષની દોષિત વ્યક્તિની અપીલના કિસ્સામાં પણ પ્રાયોજિત કરી શકાય છે.

(૩) જ્યારે અપીલકર્તાને અંતે કેદ, દંડાસન અથવા દેશનિકાલની સજા ફટકારવામાં આવે છે, ત્યારે તે સમય દરમિયાન જ્યારે તેને મુક્ત કરવામાં આવ્યો હતો તે સમય તેને ફટકારવામાં આવેલી મુદતની ગણતરીમાંથી બાદ કરવામાં આવશે."

૧૧. લાલા જયરામ દાસ (ઉપરોક્ત) માં પ્રિવી કાઉન્સિલના મતે, કલમ ૪૨૬ ફો.કા.સં. ની ચકાસણીથી એ દ્રષ્ટિકોણ વધુ મજબૂત થયો કે કલમ ૪૮૮ (નવી ૪૩૯) ફો.કા.સં. નો દોષિત વ્યક્તિઓ સાથે કોઈ સંબંધ ન હતો અને ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડે હાઈકોર્ટને જામીન આપવાની કોઈ સત્તા આપી ન હતી, જો દોષિત વ્યક્તિની અપીલ અને/અથવા સજા હાઈકોર્ટ દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી હોય અને તે હકીકત કે દોષિત વ્યક્તિ, જેની અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી હતી, તેણે તેની દોષિત સાબિતી અથવા સજા સામે અપીલ કરવા માટે હિઝ મેજેસ્ટી ઇન કાઉન્સિલ પાસેથી વિશેષ રજા મેળવી હતી, તેનાથી આ બાબતમાં કોઈ ફરક પડતો નથી. આ અવલોકન એ હકીકતનું પરિણામ હતું કે હાઈકોર્ટથી આગળ, સુપ્રીમ કોર્ટના સ્વરૂપમાં આપણી પાસે આજની જેમ કોઈ વધુ અપીલ કોર્ટ ન હતી, અને જે વ્યક્તિ ઉપલબ્ધ હતી જેની અપીલ હાઈકોર્ટ દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી હતી, તે અપીલ માટે વિશેષ રજા માંગવાની હતી અને જો વિશેષ રજા મંજૂર કરવામાં આવે, તો નિયમિત અપીલ હોત.

૧૨. અપીલ અને અપીલ માટે અરજી કરવાની રજા વચ્ચે તફાવત અસ્તિત્વમાં છે તેવું ઉમેરવા માટે આપણે અહીં અટકી શકીએ છીએ. જ્યારે અપીલ પ્રદાન કરવામાં આવે છે અને અપીલ પસંદ કરવામાં આવે છે, ત્યારે અપીલ દાખલ થયેલી ગણાય છે; પરંતુ જ્યારે અપીલ માટે રજાની અરજી કરવામાં આવે છે, ત્યારે, આવી સ્થિતિમાં જ્યાં સુધી રજા મંજૂર ન થાય ત્યાં સુધી, વાસ્તવમાં કોઈ અપીલ હોતી નથી. તેથી, સ્પેશિયલ લીવ પીટીશન કે અપીલ માટે રજાની કોઈપણ અરજીનો નિકાલ તે ઓર્ડરને સમાવી લેતો નથી જેમાંથી અપીલ ઉદ્ભવી હતી, કારણ કે રજાની અરજી ફગાવી દેવા સાથે, કોઈ અપીલ બચી ન હતી. ભારતના બંધારણની અનુચ્છેદ ૧૩૬ 'અપીલ માટેની વિશેષ રજા' સાથે વ્યવહાર કરે છે, જે સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા મંજૂર કરી શકાય છે. જ્યારે અપીલ માટેની વિશેષ રજા સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા બોલતા હુકમ સાથે અથવા વગર ફગાવી દેવામાં આવે છે, ત્યારે તે હુકમ કે જેમાંથી અપીલ ઉદ્ભવી હતી તેવા

હુકમમાં વિલીન (મર્જ) થતો નથી, કારણ કે, અગાઉ અહીં દર્શાવ્યા મુજબ, વિશેષ રજા અરજી ફગાવી દેવા સાથે, કોઈ અપીલ બચી શકતી નથી અને કોઈ અપીલ વિચારણા હેઠળ આવી હોવાનું કહી શકાતું નથી. વાસ્તવમાં, જ્યારે અપીલ માટેની વિશેષ રજા નામંજૂર કરવામાં આવે છે, ત્યારે કોઈ અપીલ હોતી નથી. તેથી, અપીલ માટેની વિશેષ રજા નામંજૂર કરવાના હુકમમાં ઓર્ડરના વિલીનીકરણનો પ્રશ્ન જ ઉદ્ભવતો નથી. આ સંદર્ભમાં પંજાબ સ્ટેટ ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડ, પટિયાલા વિરુદ્ધ અશોક કુમાર સેહગલ, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૦ પી. એન્ડ એચ. ૧૧૭ (એફ.બી.) નો સંદર્ભ લઈ શકાય છે, જેમાં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે: "બંધારણની અનુચ્છેદ ૧૩૬(૧) જોગવાઈ કરે છે કે પ્રકરણ ૪ માં કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, સુપ્રીમ કોર્ટ તેના વિવેકાધીન અધિકાર મુજબ, ભારતના પ્રદેશમાં કોઈપણ કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પાસ કરવામાં આવેલા અથવા કરવામાં આવેલા કોઈપણ કેસ અથવા બાબતમાં કોઈપણ ચુકાદો, હુકમનામું, નિર્ધારણ, સજા અથવા આદેશ સામે અપીલ કરવા માટે વિશેષ રજા મંજૂર કરી શકે છે. જો સુપ્રીમ કોર્ટ, તેના વિવેકાધીન અધિકારમાં, અપીલ માટેની વિશેષ રજા મંજૂર કરવાનો ઇનકાર કરે છે, તો કોઈ અપીલ નથી. નીચલી કોર્ટના ચુકાદાને અપીલ કોર્ટના ચુકાદામાં ફ્યુઝ કરવાનો કે મર્જ કરવાનો સિદ્ધાંત આવી સ્થિતિને લાગુ પડતો નથી. આમ, આપણા મતે, કુલદીપ સિંહના કેસમાં સ્પેશિયલ લીવ પીટીશન ફગાવી દેવામાં આવી હોવા છતાં આપણે આ બાબતો સાથે આગળ વધી શકીએ છીએ."

૧૩. કાયદાનું ઉપરોક્ત પાસું સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા કુન્હયમ્મેદ વિરુદ્ધ કેરળ રાજ્ય, (૨૦૦૦) ૬ એસ.સી.સી. ૩૯૫: એ.આઈ.આર. ૨૦૦૦ એસ.સી. ૨૫૮૭ માં સચોટ અને અધિકૃત રીતે પ્રતિપાદિત કરવામાં આવ્યું છે.

૧૪. લાલા જયરામ દાસ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં પાછા ફરતા, પ્રિવી કાઉન્સિલે લાલા જયરામ દાસ (ઉપરોક્ત) માં વધુમાં ઠેરવ્યું કે ફો.કા.સં. ની કલમ ૫૬૧એ, જે સહજ શક્તિઓનો મૂર્તિમંત કરે છે, તે હાઈકોર્ટને કોઈ નવી સત્તા આપતી નથી; બલકે, ફો.કા.સં. ની કલમ ૫૬૧એ માત્ર ન્યાયના હેતુઓને સુરક્ષિત કરવા માટે જરૂરી (અન્ય હેતુઓ ઉપરાંત) હાઈકોર્ટ પાસે રહેલી તમામ હાલની સહજ સત્તાઓનું રક્ષણ કરે છે. લાલા જયરામ દાસ (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણય મુજબ, ફો.કા.સં. ની કલમ ૪૨૬ (નવી ૩૮૯) એ, અપીલ પેટિંગ રહે દરમિયાન જામીન આપવાની ભારતમાં હાઈકોર્ટની સત્તાઓનું સંપૂર્ણ અને વ્યાપક નિવેદન છે અને તે છે, અને રહેવાનો ઇરાદો ધરાવે છે, અને જો હાઈકોર્ટ દ્વારા અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી હોય તો જામીનના વિષય સંબંધિત હાઈકોર્ટમાં કોઈપણ વધારાની સહજ સત્તાના અસ્તિત્વને બાકાત રાખે છે.

૧૫. પાછળથી, પમાપતિ વિરુદ્ધ મૈસુર રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭ એસ.સી. ૨૮૬ ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ જે પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો તે ફો.કા.સં. ની કલમ ૪૨૬ (નવી ૩૮૯) ની સત્તાઓના ઉપયોગમાં અગાઉ આપવામાં આવેલા જામીનને રદ કરવાના સંબંધમાં હતો.

૧૬. કલમ ૪૨૬ ફો.કા.સં. જે કલમ ૩૮૯ ફો.કા.સં. ના સ્વરૂપમાં સુધારા પહેલા અસ્તિત્વમાં હતી, તે નીચે મુજબ વાંચતી હતી: "૪૨૬. (૧) કોઈપણ દોષિત વ્યક્તિ દ્વારા કોઈપણ અપીલ પેટિંગ રહે દરમિયાન, અપીલ કોર્ટ, તેના દ્વારા લેખિતમાં નોંધવાના કારણોસર, આદેશ આપી શકે છે કે જેના સામે અપીલ કરવામાં આવી છે તે સજા અથવા હુકમની અમલવારી સ્થગિત રાખવામાં આવે અને વળી, જો તે કેદમાં હોય, તો તેને જામીન પર અથવા તેના પોતાના બોન્ડ પર મુક્ત કરવામાં આવે. (૨) આ કલમ દ્વારા અપીલ કોર્ટને આપવામાં આવેલી સત્તા હાઈકોર્ટ દ્વારા તેના તાબાની કોઈપણ કોર્ટ સમક્ષની દોષિત વ્યક્તિની અપીલના કિસ્સામાં પણ પ્રાયોજિત કરી શકાય છે. (૨-એ) જ્યારે બિનજામીનપાત્ર ગુના માટે

દોષિત ઠેરવાયેલ વ્યક્તિ સિવાયની કોઈપણ વ્યક્તિને કોર્ટ દ્વારા કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે, અને તે સજા સામે અપીલ થાય છે, ત્યારે કોર્ટ, જો દોષિત વ્યક્તિ કોર્ટને સંતુષ્ટ કરે છે કે તેનો અપીલ રજૂ કરવાનો ઇરાદો છે, તો આદેશ આપી શકે છે કે તેને કોર્ટના મતે અપીલ રજૂ કરવા અને પેટાકલમ (૧) હેઠળ અપીલ કોર્ટના હુકમો મેળવવા માટે પૂરતી મુદત માટે જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવે અને જ્યાં સુધી તેને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવે ત્યાં સુધી કેદની સજા સ્થગિત થયેલી ગણાશે. (૨-બી) જ્યાં હાઈકોર્ટ સંતુષ્ટ છે કે દોષિત વ્યક્તિને કોઈપણ સજા સામે સુપ્રીમ કોર્ટમાં અપીલ કરવા માટે વિશેષ રજા મંજૂર કરવામાં આવી છે જે હાઈકોર્ટે લાદી છે અથવા જાળવી રાખી છે, ત્યાં હાઈકોર્ટ, જો તેને યોગ્ય લાગે, તો આદેશ આપી શકે છે કે અપીલ પેન્ડિંગ રહે દરમિયાન અપીલ કરવામાં આવેલ સજા અથવા હુકમ સ્થગિત રાખવામાં આવે, અને વળી, જો આવી વ્યક્તિ કેદમાં હોય, તો તેને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવે. (૩) જ્યારે અપીલકર્તાને અંતે કેદ, અથવા આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે, ત્યારે તે સમય દરમિયાન જ્યારે તેને મુક્ત કરવામાં આવ્યો હતો તે સમય તેને ફટકારવામાં આવેલી મુદતની ગણતરીમાંથી અમલમાં મૂકવામાં આવશે."

૧૭. સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ પમાપતિ (ઉપરોક્ત) માં રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલ એ હતી કે જ્યારે હાઈકોર્ટે એકવાર કલમ ૪૨૬ ફો.કા.સં. હેઠળ સજા સ્થગિત કરવા અને અપીલકર્તાને જામીન આપવાનો હુકમ કર્યો હતો, ત્યારે હાઈકોર્ટે ત્યારબાદ જામીન રદ કરવાની અને અપીલકર્તાને જેલ કસ્ટડીમાં પાછા મોકલવાની કોઈ સત્તા જાળવી રાખી ન હતી. એ પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે અપીલ પેન્ડિંગ રહે દરમિયાન સજાના સ્થગન સંબંધિત તેના હુકમને રદ કરવાની અથવા અપીલકર્તાના જામીન પર મુક્તિના હુકમને રદ કરવાની કોઈ સ્પષ્ટ સત્તા અપીલ કોર્ટને આપવામાં આવી ન હતી. એવું દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે કલમ ૪૮૭(૫) ફો.કા.સં. હેઠળ, ધારાસભાએ ખાસ કરીને બિનજામીનપાત્ર ગુનાના

આરોપી વ્યક્તિને આપવામાં આવેલા જામીન રદ કરવા માટે નિર્દિષ્ટ કોર્ટોને સત્તા આપી હતી. એવું વધુમાં દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કલમ ૪૯૮(૨) ફો.કા.સં. હેઠળ, ધારાસભાએ હાઈકોર્ટ અને સેશન્સ કોર્ટને કલમ ૪૯૮(૧) ફો.કા.સં. હેઠળ આરોપી વ્યક્તિને આપવામાં આવેલા જામીન રદ કરવાની અને તેની ધરપકડ કરવાનો અને જેલ કસ્ટડીમાં મોકલવાનો આદેશ આપવાની સત્તા આપી હતી.

૧૮. આમ, પમાપતિ (ઉપરોક્ત) માં દલીલ કરવામાં આવી હતી કે જો ધારાસભાનો હેતુ કલમ ૪૨૬ ફો.કા.સં. હેઠળ અપીલ કોર્ટને અપીલકર્તાના જામીન રદ કરવાની અને અપીલકર્તાને જેલ કસ્ટડીમાં પાછા મોકલવાની સત્તા આપવાનો હોત, તો ધારાસભા માટે કલમ ૪૨૬ માં યોગ્ય પેટાકલમ ઉમેરવું અને આવી સત્તા માટે સ્પષ્ટ જોગવાઈ કરવી ખૂબ જ સરળ હોત અને તેથી, તેની ગેરહાજરીમાં, કલમ ૫૬૧એ માં સમાવિષ્ટ હાઈકોર્ટની સહજ સત્તાનો આશરો લેવો સ્વીકાર્ય રહેશે નહીં જે અપીલ કોર્ટને કલમ ૪૨૬ ફો.કા.સં. હેઠળ આવતા કેસમાં જામીન રદ કરવાની સત્તા આપે છે.

૧૯. સુપ્રીમ કોર્ટે, પમાપતિ (ઉપરોક્ત) માં કરવામાં આવેલી દલીલોના પ્રકાશમાં, અવલોકન કર્યું કે કાયદામાં સ્પષ્ટપણે એક છીંડા (લેકુના) છે, પરંતુ અપીલકર્તાના જામીન રદ કરવા માટે ચોક્કસ જોગવાઈ બનાવવામાં ધારાસભાની ચૂક, જેને તેની અપીલ પેઝિંગ રહે દરમિયાન જામીન પર જવા દેવામાં આવ્યો હતો, તે સ્પષ્ટપણે ઓવરસાઈટ અથવા અનિચ્છાને કારણે હતી અને તેને જાણી જોઈને ગણવી જોઈએ નહીં. સુપ્રીમ કોર્ટે પમાપતિ (ઉપરોક્ત) માં ધ્યાન દોર્યું કે જો અપીલકર્તાઓની દલીલો સાચી હોત, તો તે વિચિત્ર પરિણામો તરફ દોરી જાત, કારણ કે અપીલકર્તાનું ત્યારપછીનું વર્તન, તે ગમે તેટલું નિંદનીય હોય, તો પણ અપીલ કોર્ટ દ્વારા જામીનના હુકમને રદ કરવા અને અપીલકર્તાની પુનઃ ધરપકડનો આદેશ આપવાનું ન્યાયી ઠેરવશે નહીં.

૨૦. દોષિત વ્યક્તિના જામીન રદ કરવાના સ બંધમાં ચોક્કસ કાયદાકીય જોગવાઈઓ કરવાના ઉપરોક્ત પાસા પર પમાપતિ (ઉપરોક્ત) માં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા વ્યક્ત કરવામાં આવેલી ચિંતા, નીચે મુજબ રજૂ કરી શકાય છે: અપીલકર્તા હિંસાના વધુ કૃત્યો આચરી શકે છે; તે ફરીથી તે જ ગુનાઓ આચરી શકે છે જેના માટે તેને દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હતો; તે અપીલ કોર્ટમાં કેસનો હવાલો સંભાળતા અભિયોજન વકીલને ધમકી પણ આપી શકે છે અને ફોજદારી ધમકી આપી શકે છે; ટ્રાયલની અપીલના પરિણામમાંથી બચવા માટે તે વિદેશમાં નાસી જવાનો પ્રયાસ કરી શકે છે; અથવા તે પોલીસ અને અભિયોજન સાક્ષીઓ સામે બદલો લેવા માટે હિંસાના કૃત્યો આચરી શકે છે, જેમણે ટ્રાયલ કોર્ટમાં તેની વિરુદ્ધ પુરાવા આપ્યા છે, પરંતુ અપીલ કોર્ટ પાસે કલમ ૪૨૬ ફો.કા.સં. હેઠળ કરવામાં આવેલા સજાના સ્થગન અને જામીનના હુકમને રદ કરવાની કોઈ સત્તા હશે નહીં. આવી પરિસ્થિતિ ધારાસભાના વિચારમાં હોઈ શકે નહીં અને તેથી, તે બાબતમાં સ્પષ્ટ જોગવાઈ કરવામાં ચૂક દેખીતી રીતે ઓવરસાઈટ અથવા અનિચ્છાને કારણે છે. આ વર્ણનની પરિસ્થિતિમાં, હાઈકોર્ટ લાયક નથી અને, યોગ્ય કેસમાં, તે કલમ ૫૬૧એ ફો.કા.સં. હેઠળ તેને આપવામાં આવેલી સહજ સત્તાનો આશરો લઈ શકે છે.

૨૧. સુપ્રીમ કોર્ટે, પમાપતિ (ઉપરોક્ત) માં, હાઈકોર્ટની સહજ સત્તાનો સંદર્ભ આપતી વખતે, અવલોકન કર્યું છે કે કલમ ૫૬૧એ ફો.કા.સં. માં ઉલ્લેખિત હાઈકોર્ટની સહજ સત્તાનો ઉપયોગ ઉક્ત કલમમાં ખાસ ઉલ્લેખિત ત્રણ હેતુઓમાંથી કોઈપણ એક માટે કરી શકાય છે. ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની ચોક્કસ જોગવાઈઓ દ્વારા આવરી લેવાયેલી કોઈપણ બાબતના સંબંધમાં સહજ સત્તાનો આહ્વાન કરી શકાતો નથી. જો તેનો ઉપયોગ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કોઈપણ ચોક્કસ જોગવાઈઓ સાથે અસંગત હોય તો પણ તેનો આહ્વાન કરી શકાતો નથી. જો પ્રશ્નગત બાબત ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કોઈપણ ચોક્કસ જોગવાઈઓ દ્વારા આવરી લેવામાં ન આવી હોય તો જ કલમ ૫૬૧એ અમલમાં આવી શકે છે. સુપ્રીમ

કોર્ટે પમાપતિ (ઉપરોક્ત) માં ધ્યાન દોર્યું કે પ્રક્રિયા સાથે વ્યવહાર કરતું કોઈ કાયદાકીય ઘડતર તે તમામ કેસો માટે જોગવાઈ કરી શકતું નથી જે સંભવિતપણે ઉદ્ભવી શકે છે અને તે એક સ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે કોર્ટો પાસે કાયદાની સ્પષ્ટ જોગવાઈ ઉપરાંત સહજ સત્તાઓ હોવી જોઈએ, જે તેમના અસ્તિત્વ માટે અને કાયદા દ્વારા તેમના પર લાદવામાં આવેલી ફરજોના યોગ્ય નિકાલ માટે જરૂરી છે. આ સિદ્ધાંત ફો.કા.સં. ની કલમ ૫૬૧એ માં અભિવ્યક્તિ શોધે છે, જે હાઈકોર્ટને કોઈ નવી સત્તા આપતી નથી, પરંતુ અગાઉ તેની પાસે રહેલી સહજ સત્તાઓને માત્ર માન્યતા આપે છે અને સુરક્ષિત કરે છે.

૨૨. સુપ્રીમ કોર્ટે, અંતે, પમાપતિ (ઉપરોક્ત) માં નિષ્કર્ષ કાઢ્યો કે યોગ્ય કેસમાં, હાઈકોર્ટ પાસે કલમ ૪૨૬ ફો.કા.સં. હેઠળ અપીલકર્તાના સજાના સ્થગન અને જામીન આપવાના હુકમને રદ કરવા માટે કલમ ૫૬૧એ ફો.કા.સં. હેઠળ સહજ સત્તા છે.

૨૩. સુપ્રીમ કોર્ટે, પમાપતિ (ઉપરોક્ત) માં, લાલા જયરામ દાસ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં પ્રતિપાદિત કાયદાની અરજીને પણ અલગ તારવી અને ઠેરવ્યું કે લાલા જયરામ દાસ (ઉપરોક્ત) માં જ્યુડિશિયલ કમિટી સમક્ષનો પ્રશ્ન એ હતો કે શું ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડે ભારતમાં હાઈકોર્ટને એવી વ્યક્તિને જામીન આપવાની કોઈ સત્તા આપી છે, જેને દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો છે અને કેદની સજા ફટકારવામાં આવી છે અને જેને જ્યુડિશિયલ કમિટીએ તેની દોષિત સાબિતી અને/અથવા સજા સામે અપીલ કરવા માટે વિશેષ રજા મંજૂર કરી છે અને કાયદાના આ મર્યાદિત પાસા પર જ્યુડિશિયલ કમિટી દ્વારા એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે હાઈકોર્ટો પાસે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ હેઠળ આવી કોઈ સત્તા નથી અને દોષિત ઠેરવાયેલ અને કેદની સજા પામેલ વ્યક્તિને જામીન આપી શકાતી નથી અને જેને જ્યુડિશિયલ કમિટીએ તેની દોષિત સાબિતી અને સજા સામે અપીલ કરવા માટે વિશેષ રજા મંજૂર કરી છે અને આ પ્રશ્ન કે શું જામીન રદ

કરવા માટે હાઈકોર્ટની સહજ સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકાય છે, તે જ્યુડિશિયલ કમિટી સમક્ષ વિચારણાનો વિષય ન હતો. તેથી, લાલા જયરામ દાસ (ઉપરોક્ત) માં જ્યુડિશિયલ કમિટીના નિર્ણયનો રેશિયો ડિસિડેન્ડી અલગ હોવાનું માનવામાં આવ્યું હતું.

૨૪. સુપ્રીમ કોર્ટે, સારાંશમાં, પમાપતિ (ઉપરોક્ત) માં, દોષિત વ્યક્તિના જામીન રદ કરવા માટે હાઈકોર્ટની સહજ સત્તાના આહ્વાનને સમર્થન આપ્યું.

૨૫. પમાપતિ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાંથી જે રેશિયો તારવી શકાય છે તે એ છે કે જો પ્રશ્નગત બાબત કોડની કોઈપણ ચોક્કસ જોગવાઈઓ દ્વારા આવરી લેવામાં ન આવી હોય, તો કલમ ૫૬૧એ અમલમાં આવી શકે છે, કારણ કે પ્રક્રિયા સાથે વ્યવહાર કરતું કોઈ કાયદાકીય ઘડતર તે તમામ કેસો માટે જોગવાઈ કરી શકતું નથી જે સંભવિતપણે ઉદ્ભવી શકે છે અને તે એક સ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે કોર્ટો પાસે કાયદાની સ્પષ્ટ જોગવાઈ ઉપરાંત સહજ સત્તાઓ હોવી જોઈએ, જે તેમના અસ્તિત્વ માટે અને કાયદા દ્વારા તેમના પર લાદવામાં આવેલી ફરજોના યોગ્ય નિકાલ માટે જરૂરી છે.

૨૬. એ નોંધવું જોઈએ કે પમાપતિ (ઉપરોક્ત) માં, કલમ ૫૬૧એ (૪૮૨) ફો.કા.સં. નો આશરો લઈને દોષિતના જામીન રદ કરવાનો મુદ્દો એટલા માટે ઊભો થયો કારણ કે બે પ્રોવાઈઝો, જે હવે કલમ ૩૮૯(૧) ફો.કા.સં. ની પેટાકલમ (૧) માં ઉમેરવામાં આવ્યા છે, તે તે દિવસોમાં અસ્તિત્વમાં ન હતા. જો કે, કલમ ૩૮૯(૧) ફો.કા.સં. ની ૨જી પ્રોવાઈઝોથી, હવે જામીન રદ કરવા સાથે વ્યવહાર કરતી હોવાથી, સજાના સ્થગન અથવા દોષિત વ્યક્તિના જામીન રદ કરવા માટે કોઈ સહજ સત્તાની જરૂર રહેશે નહીં, જેની સજા સ્થગિત છે અને જેને જામીન આપવામાં આવ્યા હતા.

૨૭. સમય જતાં, આમ, કલમ ૩૮૯ ફો.કા.સં. માં સુધારો થયો. કલમ ૩૮૯ ફો.કા.સં., જે આજે અસ્તિત્વમાં છે, તે સજાના સ્થગન અથવા જામીન માંગતી અરજીમાંથી ઉદ્ભવતી જરૂરી પરિસ્થિતિઓને પહોંચી વળવા માંગે છે. જો કે, એક પ્રશ્ન ઊભો થયો કે શું કલમ ૪૮૨ ફો.કા.સં. નો આશરો લઈને આરોપીની દોષિત સાબિતીને સ્ટે કરી શકાય છે.

૨૮. રામા નારંગ વિરુદ્ધ રમેશ નારંગ, (૧૯૯૫) ૨ એસ.સી.સી. ૫૧૩ માં અહેવાલ થયેલ, સુપ્રીમ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેન્ચે, એ પ્રશ્ન પર વિચારણા કર્યા પછી કે શું કલમ ૩૮૯(૧) ની સત્તાઓના ઉપયોગમાં દોષિત સાબિતીનો આદેશ સ્થગિત કરી શકાય છે કે નહીં, અહમદી, મુખ્ય ન્યાયાધીશ દ્વારા બોલતા, નીચે મુજબ ઠેરવ્યું:

"૧૯. તે આપણને તે પ્રશ્ન તરફ દોરી જાય છે કે શું કોડની કલમ ૩૮૯(૧) ની વ્યાપકતા દોષિત સાબિતીના આદેશની અમલવારીને સ્ટે કરવા માટે અપીલ કોર્ટને સત્તા આપવા સુધી લંબાય છે. અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, જો દોષિત સાબિતીનો આદેશ કંપની અધિનિયમની કલમ ૨૬૭ માં ઉલ્લેખિત પ્રકારની કેટલીક ગેરલાયકાતમાં પરિણમે છે, તો આપણે કલમ ૩૮૯(૧) ને સંકુચિત અર્થ આપવાનું કોઈ કારણ જોતા નથી કે જેથી યોગ્ય કેસમાં કોર્ટને તે અસરનો હુકમ આપવાથી અટકાવી શકાય. કલમ ૩૭૪ હેઠળની અપીલ આવશ્યકપણે દોષિત સાબિતીના આદેશ સામે છે કારણ કે સજાનો આદેશ તેના માત્ર પરિણામી છે; ભલે સજાના આદેશને પણ સ્વતંત્ર રીતે પડકારી શકાય જો તે સ્થાપિત અપરાધ સામે કઠોર અને અસપ્રમાણ હોય. તેથી, જ્યારે કલમ ૩૭૪ હેઠળ અપીલ પસંદ કરવામાં આવે છે ત્યારે અપીલ દોષિત સાબિતી અને સજા બંને સામે હોય છે અને તેથી, આપણે કોડની કલમ ૩૮૯(૧) પર સંકુચિત અર્થઘટન મૂકવા માટે કોઈ કારણ જોતા નથી જેથી તેને દોષિત સાબિતીના આદેશ સુધી લંબાવી ન

શકાય, છતાં આ કેસમાં તે મુદ્દો પૃષ્ઠભૂમિમાં પીછેહઠ કરે છે કારણ કે જો કોડની કલમ ૩૮૯(૧) માં સત્તા ન મળી હોય તો હાઈકોર્ટે કોડની કલમ ૪૮૨ હેઠળ સહજ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી શકે છે. તેથી, આપણે એ મતના છીએ કે બોમ્બે હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ એવું ધારવામાં સાચી ન હતી કે દિલ્લી હાઈકોર્ટ કોડની કલમ ૪૮૨ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી શકી ન હોત જો તે કોડમાં દોષિત સાબિતીના આદેશની અમલવારીને સ્ટે કરવા માટે કોઈ અન્ય જોગવાઈ ન હોવાની પરિસ્થિતિનો સામનો કરતી હોત. યોગ્ય કેસમાં જો હાઈકોર્ટ સંતુષ્ટ થાય કે દોષિત સાબિતીના આદેશને સ્થગિત કરવાની અથવા સ્ટે કરવાની જરૂર છે જેથી દોષિત વ્યક્તિ અન્ય કોઈપણ કાયદામાં પ્રદાન કરેલ ચોક્કસ ગેરલાયકાતથી પીડાય નહીં, તો તે સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકે છે કારણ કે અન્યથા થયેલ નુકસાન પૂર્વવત થઈ શકતું નથી; કંપની અધિનિયમની કલમ ૨૬૭ દ્વારા ઉદ્ભવેલી અને અમલમાં મુકાયેલી ગેરલાયકાતને અપીલ કોર્ટ દ્વારા દોષિત સાબિતી બાજુ પર મૂકવામાં આવે તો પાછલી તારીખે પૂર્વવત કરી શકાતી નથી. પરંતુ દોષિત સાબિતીના આદેશના સ્ટે અથવા સ્થગનની મંજૂરી આપતી વખતે કોર્ટે ગુણદોષની તપાસ કરવી જોઈએ અને જો તે સંતુષ્ટ થાય કે આવા હુકમની મંજૂરી માટે કેસ બંધ્યો છે, તો તે કરી શકે છે અને તેમ કરતી વખતે, જો તેને યોગ્ય લાગે, તો શેરધારકોના હિત અને કંપનીના વ્યવસાયના રક્ષણ માટે યોગ્ય ગણાય તેવી શતો લાદી શકે છે."

૨૯. રામા નારંગ (ઉપરોક્ત) માં જે ઠેરવવામાં આવ્યું છે તેના પરથી, તે સ્પષ્ટ થઈ જાય છે કે રામા નારંગ (ઉપરોક્ત) માં સુપ્રીમ કોર્ટ એ મતની હતી કે ફો.કા.સં. ની કલમ ૩૮૯(૧) માં દેખાતા 'જેના સામે અપીલ કરવામાં આવી છે તે હુકમ' અભિવ્યક્તિને સંકુચિત અર્થ આપવાનું અને તેના દ્વારા આપેલ કેસની હકીકતો જો વારંવાર કરતી હોય તો અપીલ

કોર્ટને દોષિત સાબિતી સ્થગિત કરવાથી અટકાવવાનું કોઈ કારણ ન હતું. કોર્ટે રામા નારંગ (ઉપરોક્ત) માં ધ્યાન દોર્યું કે કલમ ૩૭૪ ફો.કા.સં. હેઠળની અપીલ આવશ્યકપણે દોષિત સાબિતીના આદેશ સામે છે, કારણ કે સ્થગનનો આદેશ એ દોષિત સાબિતીના આદેશનું માત્ર પરિણામી છે, જોકે સજાના આદેશને સ્વતંત્ર રીતે પડકારી શકાય છે જો સજા તે ગુના માટે કઠોર અને અસપ્રમાણ હોય જેના માટે આરોપી દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હતો. સુપ્રીમ કોર્ટે ધ્યાન દોર્યું છે કે જ્યારે કલમ ૩૭૪ હેઠળ અપીલ પસંદ કરવામાં આવી હતી ત્યારે અપીલ દોષિત સાબિતી તેમજ સજા બંને સામે હતી. રામા નારંગ (ઉપરોક્ત) નો કેસ હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમમાંથી ઉદ્ભવ્યો હોવાથી, જે ફો.કા.સં. ની કલમ ૪૮૨ હેઠળ સહજ સત્તા ભોગવે છે, સુપ્રીમ કોર્ટે રામા નારંગ (ઉપરોક્ત) માં ઠેરવ્યું કે જો દોષિત સાબિતીના આદેશના સ્થગનની આવી સત્તા કલમ ૩૮૯(૧) ફો.કા.સં. માં ન મળે, તો હાઈકોર્ટ ખરેખર ફો.કા.સં. ની કલમ ૪૮૨ નો આશરો લઈને આવી સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકે છે.

૩૦. વધુમાં, તમિલનાડુ રાજ્ય વિરુદ્ધ એ. જગ્ગનાથન, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૬ એસ.સી. ૨૪૪૯, કે.સી. સરીન વિરુદ્ધ સી.બી.આઈ., એ.આઈ.આર. ૨૦૦૧ એસ.સી. ૩૩૨૦, બી.આર. કપૂર વિરુદ્ધ તમિલનાડુ રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૧ એસ.સી. ૩૪૩૫ અને મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય વિરુદ્ધ ગજાનન, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૪ એસ.સી. ૧૧૮૮ માં નિર્ણયોની ચકાસણી કર્યા પછી, ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેન્ચે, રવિકાંત એસ. પાટીલ વિરુદ્ધ સર્વભાવના, (૨૦૦૭) ૧ એસ.સી.સી. ૬૭૩: ૨૦૦૬ એસ.સી.આઈ. ૬૫૮૫. ૬૩૬૫ માં, પેરા ૧૨.૫ પર નીચે મુજબ નિષ્કર્ષ કાઢ્યો:

"૧૨.૫. આ તમામ નિર્ણયો, દોષિત સાબિતીને સ્ટે કરવાની સત્તાને માન્યતા આપતી વખતે, સાવચેત રહ્યા છે અને સ્પષ્ટતા કરી છે કે આવી સત્તાનો ઉપયોગ માત્ર અસાધારણ સંજોગોમાં જ

થવો જોઈએ જ્યાં દોષિત સાબિતીને સ્ટે કરવામાં નિષ્ફળતા અન્યાય અને અપૂર્વ પરિણામો તરફ દોરી જશે."

૩૧. રામા નારંગ (ઉપરોક્ત), રવિકાંત એસ. પાટીલ (ઉપરોક્ત) અને અગાઉ ઉલ્લેખિત અન્ય તમામ સત્તાવાળાઓના નિર્ણયોનું વિશ્લેષણ કર્યા પછી, બે ન્યાયાધીશોની બેન્ચે, નવજોત સિંહ સિદ્ધુ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય (૨૦૦૭) ૨ એસ.સી.સી. ૫૭૪: એ.આઈ.આર. ૨૦૦૭ એસ.સી. ૧૦૦૩, પેરા ૩ માં ઠેરવ્યું કે કલમ ૩૮૯, ફો.કા.સં. ની પેટાકલમ (૧) માં દેખાતી 'જેના સામે અપીલ કરવામાં આવી છે તે હુકમ' અભિવ્યક્તિ દોષિત સાબિતીના આદેશને આવરી લે છે અને તેથી, કલમ ૩૮૯(૧), ફો.કા.સં. અપીલ કોર્ટને માત્ર સજાની અમલવારી જ નહીં, પરંતુ આપેલ કેસમાં દોષિત સાબિતીના આદેશની અમલવારીને પણ સ્થગિત કરવાની સત્તા આપે છે. એ હકીકત કે કલમ ૩૮૯(૧) ની જોગવાઈઓનો આહ્વાન કરીને દોષિત સાબિતીનો આદેશ પણ સ્થગિત કરી શકાય છે તે નવજોત સિંહ સિદ્ધુના કેસ (ઉપરોક્ત) ના અવલોકનો પરથી સ્ફટિક સ્પષ્ટ થઈ જાય છે, જે નીચે મુજબ વાંચે છે:

"આ પેટાકલમ માત્ર સજાની અમલવારી સ્થગિત કરવા અને જામીન આપવાની જ નહીં પરંતુ જેના સામે અપીલ કરવામાં આવી છે તે હુકમની અમલવારીને પણ સ્થગિત કરવાની સત્તા આપે છે જેનો અર્થ દોષિત સાબિતીનો આદેશ થાય છે."

૩૨. પુનઃ પુષ્ટિ કરતા કે અપીલ કોર્ટ દોષિત સાબિતીના આદેશને સ્થગિત અથવા સ્ટે કરી શકે છે, કોર્ટે, નવજોત સિંહ સિદ્ધુના કેસ (ઉપરોક્ત) માં, ફરીથી, પેરા ૬ પર, નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું અને ઠેરવ્યું:

"તેથી કાયદાકીય સ્થિતિ સ્પષ્ટ છે કે અપીલ કોર્ટ દોષિત સાબિતીના આદેશને સ્થગિત અથવા સ્ટે મંજૂર કરી શકે છે."

૩૩. નવજોત સિંહ સિદ્ધુ (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણયમાંથી સ્પષ્ટપણે દ્રશ્યમાન થતા કાયદા સામે, ફો.કા.સં. ની કલમ ૪૮૨ હેઠળ હાઈકોર્ટની સહજ સત્તાની મદદ લીધા વિના, કલમ ૩૮૯(૧), ફો.કા.સં. હેઠળ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી દરેક અપીલ કોર્ટ પાસે માત્ર સજાની અમલવારી જ નહીં પરંતુ દોષિત સાબિતીના આદેશની અમલવારીને પણ સ્થગિત કરવાની સત્તા છે તે નિષ્કર્ષમાંથી કોઈ છટકી શકાતું નથી.

ફો.કા.સં. ની કલમ ૩૮૯ હેઠળની હુકમત:

૩૪. વ્યાપક અર્થમાં, કલમ ૩૮૯, ફો.કા.સં., જે સજાના સ્થગન સાથે સંબંધિત છે, તેમાં ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા સજાના સ્થગનને આવરી લેવામાં આવે છે, જેણે આરોપીને દોષિત ઠેરવ્યો હોય અને તેની સામે સજા ફટકારી હોય, તેમજ અપીલ કોર્ટ જેમાં અપીલ દાખલ કરવામાં આવી હોય. જેવું કે આપણે બતાવીશું, જો અપીલ હાઈકોર્ટના તાબાની કોર્ટમાં દાખલ કરવામાં આવી હોય તો પણ હાઈકોર્ટ દ્વારા અપીલ પેન્ડિંગ રહે દરમિયાન સજાનું સ્થગન શક્ય છે.

ટ્રાયલ કોર્ટ:

૩૫. જ્યાં સુધી ટ્રાયલ કોર્ટનો સંબંધ છે, સજાની અમલવારી સ્થગિત કરવાની અધિકારક્ષેત્ર કલમ ૩૮૯, ફો.કા.સં. ની પેટાકલમ (૩) માંથી વહે છે, જે નીચે મુજબ જોગવાઈ કરે છે:

"(૧) XXX XXX XXX

(૨) XXX XXX XXX

(૩) જ્યાં દોષિત વ્યક્તિ જેના દ્વારા તેને દોષિત ઠેરવવામાં આવી છે તે કોર્ટને સંતુષ્ટ કરે છે કે તેનો અપીલ રજૂ કરવાનો ઇરાદો છે, ત્યારે કોર્ટ, જ્યાં આવી વ્યક્તિ, જામીન પર હોય, તેને ત્રણ વર્ષથી વધુ ન હોય તેવી મુદતની કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હોય, અથવા જ્યાં ગુનો જેના માટે આવી વ્યક્તિને દોષિત ઠેરવવામાં

આવી છે તે જામિનપાત્ર હોય, અને તે જામીન પર હોય, ત્યારે જામીન આપવાના ઈનકાર કરવા માટેના ખાસ કારણો ન હોય ત્યાં સુધી, અપીલ રજૂ કરવા અને પેટાકલમ (૧) હેઠળ અપીલ કોર્ટના હુકમો મેળવવા માટે પૂરતો સમય પૂરો પાડે તેવી મુદત માટે દોષિત વ્યક્તિને જામીન પર મુક્ત કરવા માટેનો આદેશ કરશે, અને કેદની સજા, જ્યાં સુધી તેને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવે ત્યાં સુધી, સ્થગિત થયેલી ગણાશે."

૩૬. એ નોંધવું અત્યંત મહત્વપૂર્ણ છે કે કલમ ૩૮૯, ફો.કા.સં. ની પેટાકલમ (૩) માં ટ્રાયલ કોર્ટને સજા સ્થગિત કરવાની સત્તા આપતી કોઈ જોગવાઈ કરવામાં આવી નથી. જો કે, દોષિત વ્યક્તિની સજા સ્થગિત કર્યા વિના તેને જામીન આપતો હુકમ દોષિત વ્યક્તિ જામીન પર હોવા છતાં સજા ચાલુ રહેવા દેશે, તેથી ધારાસભા દ્વારા કલમ ૩૮૯, ફો.કા.સં. ની પેટાકલમ (૩) માં 'કેદની સજા, જ્યાં સુધી તેને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવે ત્યાં સુધી, સ્થગિત થયેલી ગણાશે' અભિવ્યક્તિને મૂર્તિમંત કરીને એક કાયદાકીય કાલ્પનિકતા (લિગલ ફિક્શન) બનાવવામાં આવી છે.

૩૭. કલમ ૩૮૯, ફો.કા.સં. ની પેટાકલમ (૩) માં સમાવિષ્ટ સ્થગનની જોગવાઈઓનો આહ્વાન કરવા માટે, પ્રથમ આવશ્યકતા એ છે કે સજાનું સ્થગન માંગતી વ્યક્તિ જામીન પર હોવી જોઈએ. આમ, જો દોષિત વ્યક્તિ અન્ડર-ટ્રાયલ કેદી હોય, તો સજાના પ્રમાણને ધ્યાનમાં લીધા વિના ટ્રાયલ કોર્ટ પાસે સજા સ્થગિત કરવાની કોઈ અધિકારક્ષેત્ર રહેશે નહીં.

૩૮. સ્થગનની સત્તાના ઉપયોગ માટેની બીજી આવશ્યકતા એ છે કે કેદની સજા ત્રણ વર્ષથી વધુ હોવી જોઈએ નહીં.

૩૯. ત્રીજી આવશ્યકતા એ છે કે ટ્રાયલ કોર્ટ સંતુષ્ટ હોવી જોઈએ કે દોષિત અપીલ પસંદ કરવાનો ઇરાદો ધરાવે છે. તેથી, ટ્રાયલ કોર્ટે તેની સંતુષ્ટિ

નોંધવા માટે કારણો હોવા જોઈએ કે દોષિત વ્યક્તિ અપીલ રજૂ કરવાનો ઇરાદો ધરાવે છે.

૪૦. જો ઉપર ઉલ્લેખિત ત્રણેય આવશ્યકતાઓ સંતોષાય છે, તો પેટાકલમ (૩) હેઠળ સજાનું સ્થગન, સામાન્ય રીતે, નિયમ છે. જો અગાઉ ઉલ્લેખિત ત્રણ શતો હાજર હોય તો સ્થગનનો ઇનકાર કરવા માટે ખાસ કારણો હોવા જોઈએ. જો ટ્રાયલ કોર્ટ ફટકારવામાં આવેલી સજાને સ્થગિત ન કરવાનું નક્કી કરે છે, તો તેણે ખાસ કારણો સોંપવા જોઈએ એટલે કે એક દોષિત, જે અન્યથા કલમ ૩૮૯, ફો.કા.સં. ની પેટાકલમ (૩) ની જરૂરિયાતોને સંતોષે છે, તેને સામાન્ય રીતે જામીન પર મુક્ત કરવો જોઈએ સિવાય કે ખાસ સંજોગો હોય જે તેને જામીન પર મુક્ત થવા માટે અયોગ્ય ઠેરવતા હોય, ભલે તે અપીલ પસંદ કરવાનો ઇરાદો ધરાવતો હોય. આવી પરિસ્થિતિ ત્યારે ઉદ્ભવી શકે છે, જ્યાં રેકૉર્ડ દર્શાવે છે કે દોષિતે, આરોપી તરીકે, ટ્રાયલ દરમિયાન નાસી જવું અથવા સાક્ષીઓને ધમકી આપવી વગેરે જેવા માધ્યમો દ્વારા જામીનનો દુરુપયોગ કર્યો હતો. વધુમાં, ખાસ કારણો એટલે પ્રશ્નગત કેસને લગતા કારણો અને સામાન્ય પ્રકૃતિના ન હોય તેવા કારણો.

૪૧. જ્યારે ટ્રાયલ કોર્ટ જામીન આપવાનું નક્કી કરે છે, ત્યારે સ્વાભાવિક રીતે જે પ્રશ્ન ઊભો થશે તે એ હશે કે જામીનનો સમયગાળો શું હશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, એકવાર જામીનનો હુકમ થયા પછી, પ્રશ્ન એ રહેશે કે આવા જામીનની મર્યાદાનો સમયગાળો શું હશે.

૪૨. ઉપર ચર્ચા કરવામાં આવી છે તેના પ્રકાશમાં, તે સ્પષ્ટ થઈ જાય છે કે ધારાસભાએ દોષિત વ્યક્તિને અપીલ પસંદ કરવા અને અપીલ કોર્ટ પાસેથી તેની સજાના સ્થગનનો જરૂરી હુકમ તેમજ જામીન પર તેની મુક્તિ મેળવવા માટે સક્ષમ બનાવવા માટે દોષિત વ્યક્તિને જામીન પર મુક્ત કરવા માટે ટ્રાયલ કોર્ટને સત્તા આપી છે.

૪૩. એક રીતે, તેથી, ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા દોષિતને જામીન પર મુક્ત કરવું એ વચગાળાના જામીનની પ્રકૃતિનું છે. પરિણામે, આવા કેસમાં તેની સજાનું કાલ્પનિક સ્થગન પણ વચગાળાના કાલ્પનિક સ્થગન તરીકે ગણવું જોઈએ. વચગાળાના જામીન એ હુકમ સાથે સહ-ટર્મિનસ છે, જે કલમ ૩૮૯, ફો.કા.સં. ની પેટાકલમ (૧) હેઠળ પસાર થઈ શકે છે અથવા જ્યાં સુધી ટ્રાયલ કોર્ટે દોષિતને જામીન પર રહેવાની મંજૂરી આપી હોય ત્યાં સુધી, જે વહેલું હોય. જામીનનો સમયગાળો, જેમ કે કલમ ૩૮૯, ફો.કા.સં. ની પેટાકલમ (૩) કલ્પના કરે છે, તે પૂરતો હોવો જોઈએ. પૂરતો સમયગાળો શું હશે તેનો જવાબ હાજરી આપતી હકીકતો પર આપવાનો રહેશે. વ્યાપકપણે કહીએ તો, ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આદેશિત જામીનનો સમયગાળો અપીલ પસંદ કરવા માટે પ્રદાન કરવામાં આવેલા સમયગાળા સાથે સુસંગત હોવો જોઈએ, કારણ કે જો અપીલ, જેના માટે સમય મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો, સમય મર્યાદાથી બહાર થઈ જાય તો ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા સ્થગનના સમયગાળાના લંબાવવાની મંજૂરી આપવાથી કોઈ હેતુ સરશે નહીં.

૪૪. અહીં એ પણ દર્શાવવું સમાન રીતે જરૂરી છે કે આપેલ કેસમાં, જ્યાં સજા સ્થગિત કરવા માટેના તમામ પરિબલો હાજર હોય, છતાં ટ્રાયલ કોર્ટ સ્થગનનો ઇનકાર કરી શકે છે અને દોષિતને કસ્ટડીમાં મોકલી શકે છે જો ટ્રાયલ કોર્ટે લાદેલી જામીનની શતો દોષિત દ્વારા પૂરી કરવામાં ન આવે. આમ, જો ટ્રાયલ કોર્ટ બે જામીનદારોની શરત લાદે છે અને માત્ર એક જામીનદાર પૂરો પાડવામાં આવે છે, તો સ્થગનને અનુસરતી જામીનની શરતનું પાલન ન થવાને કારણે, દોષિતને કેદમાં મોકલવો પડશે સિવાય કે જામીનની શતો બદલવામાં આવે અથવા ફેરફાર કરવામાં આવે.

૩૧. આપણા દેશમાં ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના સિદ્ધાંતનો પાયો એ છે કે સક્ષમ અધિકારક્ષેત્રની કોર્ટ દ્વારા જ્યાં સુધી તેને દોષિત ઠેરવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી આરોપી નિર્દોષ હોવાનું માનવામાં આવે છે. એકવાર આરોપીને દોષિત ઠેરવવામાં

આવે, ત્યારે નિર્દોષ હોવાની પૂર્વધારણા દૂર થઈ જાય છે. તે જ રીતે, જો આરોપીને નિર્દોષ છૂટા કરવામાં આવે, તો નિર્દોષ હોવાની પૂર્વધારણા વધુ મજબૂત બને છે.

૩૨. ફો.કા.સં. ની કલમ ૩૮૯ ની તપાસથી, તે સ્પષ્ટ છે કે પેટાકલમ ૩ ની શ્રેણી હેઠળ આવતી બાબત સિવાય ન તો કાયદાનો કોઈ ચોક્કસ સિદ્ધાંત નીચે મૂકવામાં આવ્યો છે કે ન તો અપીલકર્તા/દોષિતની પ્રાર્થના પર વિચારણા કરવા માટે કોઈ માપદંડ નક્કી કરવામાં આવ્યો છે અને વધુમાં, સક્ષમ અધિકારક્ષેત્રની કોર્ટ દ્વારા વિરુદ્ધ નોંધવામાં ન આવે ત્યાં સુધી આરોપીની તરફેણમાં ઝુકાવતી પૂર્વધારણાને ભૂંસી નાખતી દોષિત સાબિતીનો ચુકાદો હોવા સાથે, અને ઉપરોક્ત પૃષ્ઠભૂમિમાં, પૂર્વ-દોષિત સાબિતી તેમજ દોષિત સાબિતી પછીના તબક્કે એટલે કે ફો.કા.સં. ની કલમ ૪૩૭, ૪૩૮, ૪૩૯ અને ૩૮૯(૧) ની વચ્ચે જામીનની પ્રાર્થનામાં એક પાતળો તફાવત બને છે.

૩૩. રાજેશ રંજન યાદવ ઉર્ફે પપ્પુ યાદવ વિરુદ્ધ સી.બી.આઈ. તેના ડિરેક્ટર મારફત, (૨૦૦૭) ૧ એસ.સી.સી. ૭૦ માં, પેરા ૮, ૯, ૧૦ હેઠળ ઠેરવવામાં આવ્યું છે જે નીચે મુજબ છે:

"૮. અપીલકર્તાના વિદ્વાન કાઉન્સિલે ત્યારબાદ કશ્મીરા સિંહ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય ૧૯૭૭(૪) એસ.સી.સી. ૨૯૧ માં આ કોર્ટના નિર્ણય પર ભરોસો મૂક્યો. ઉક્ત નિર્ણયના પેરા ૨ માં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું: "કોઈપણ વ્યક્તિને એવા ગુના માટે પાંચ કે છ વર્ષના સમયગાળા માટે જેલમાં રાખવું એ ખરેખર ન્યાયની મશ્કરી હશે જે અંતે તેના દ્વારા આચરવામાં આવ્યો ન હોવાનું જણાય. શું કોર્ટ ક્યારેય તેની

અટકાયત માટે તેને વળતર આપી શકે છે જે અન્યાયી હોવાનું જણાય છે? શું કોર્ટ માટે કોઈ વ્યક્તિને કહેવું બિલકુલ ન્યાયી રહેશે: "અમે તમારી અપીલ દાખલ કરી છે કારણ કે અમને લાગે છે કે તમારી પાસે પ્રથમ દ્રષ્ટિએ (પ્રાઈમ ફેસી) કેસ છે, પરંતુ દુર્ભાગ્યવશ અમારી પાસે ઘણા વર્ષો સુધી તમારી અપીલ સાંભળવાનો સમય નથી અને તેથી, જ્યાં સુધી અમે તમારી અપીલ સાંભળીએ નહીં, ત્યાં સુધી તમારે જેલમાં રહેવું જ પડશે, ભલે તમે નિર્દોષ હોવ?" ન્યાયનું આ વહીવટ જનતાના મનમાં શું વિશ્વાસ પ્રેરિત કરશે? તે ખૂબ જ કલ્પનાશીલ રીતે બની શકે છે, અને વાસ્તવમાં આ કોર્ટમાં કેટલાક કેસોમાં બન્યું છે, કે અપીલ સુનાવણી માટે હાથ ધરવામાં આવે તે પહેલાં કોઈ વ્યક્તિ તેની કેદની પૂરી મુદત ભોગવી શકે છે. આવા વ્યક્તિને અપીલ સાંભળ્યા પછી નિર્દોષ છૂટા કરતી વખતે શું ન્યાયાધીશ પશ્ચાતાપની લાગણીથી ભરાઈ જશે નહીં? શું તે તેના ન્યાયની ભાવના પર અપમાન નહીં હોય? તેવા વ્યક્તિને બીનતકસીરવારીનો શું ફાયદો થશે જેણે પહેલેથી જ તેની કેદની મુદત અથવા કોઈપણ સંજોગોમાં તેનો મોટો ભાગ ભોગવી લીધો હોય? તેથી, તે અત્યંત આવશ્યક છે કે આ કોર્ટ ભૂતકાળમાં જે પ્રથા અનુસરી રહી છે તેનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવું જોઈએ અને જ્યાં સુધી આ કોર્ટ વાજબી સમયગાળામાં આરોપીની અપીલ સાંભળવાની સ્થિતિમાં ન હોય, ત્યાં સુધી કોર્ટે સામાન્ય રીતે, જ્યાં સુધી વિરુદ્ધ કાર્ય કરવા માટે કોઈ પ્રબળ આધારો ન હોય, ત્યારે તે કેસોમાં આરોપીને જામીન પર મુક્ત કરવો જોઈએ જ્યાં આરોપીને તેની દોષિત સાબિતી અને સજા સામે અપીલ કરવા માટે વિશેષ રજા મંજૂર કરવામાં આવી છે."

૯. અપીલકર્તાના વિદ્વાન કાઉન્સિલે ત્યારબાદ ભગીરથસિંહ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય ૧૯૮૪ (૧) એસ.સી.સી. ૨૮૪, શાહીન વેલફેર એસોસિએશન વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને ઓર્સ. ૧૯૯૬(૨) એસ.સી.સી. ૬૧૬, જોગિન્દર કુમાર વિરુદ્ધ યુ.પી. રાજ્ય અને ઓર્સ. ૧૯૯૪(૪) એસ.સી.સી. ૨૬૦ વગેરેના આ કોર્ટના નિર્ણય પર ભરોસો મૂક્યો.

૧૦. અમારા મતે ઉપરોક્તમાંથી કોઈપણ નિર્ણય એવો કહી શકાય નહીં કે કોર્ટે ક્યારે જામીન મંજૂર કરવા જોઈએ અને ક્યારે ન કરવા જોઈએ તે અંગે કોઈ નિરપેક્ષ અને બિનશરતી નિયમ મૂક્યો છે. તે બધું જ દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર આધાર રાખે છે અને એવું કહી શકાતું નથી કે કોઈ નિરપેક્ષ નિયમ છે કારણ કે લાંબા સમયની કેદની મુદત વીતી ગઈ છે તેથી જામીન આવશ્યકપણે મંજૂર કરવા જ જોઈએ."

૩૪. સુપ્રીમ કોર્ટે, આશ મોહમ્મદ વિરુદ્ધ શિવ રાજ સિંહ, (૨૦૧૨) ૮ એસ.સી.સી. ૪૪૬ માં અહેવાલ થયેલ કેસમાં, પેરા ૩૦ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"૩૦. આપણે ઉપયોગી રીતે એ જણાવી શકીએ છીએ કે જ્યારે નાગરિકો શાંતિપૂર્ણ જીવન જીવવાથી ડરે છે અને આ પ્રકારના ગુનાઓ વ્યવસ્થિત સમાજની સ્થાપનામાં અવરોધ લાવે છે, ત્યારે કોર્ટની ફરજ વધુ સ્પષ્ટ બને છે અને બોજ ભારે હોય છે. ફોજદારી પૂર્વવર્તીઓનું યોગ્ય વિશ્લેષણ થવું જોઈએ. એ કહેવાની જરૂર નથી કે શતો લાદવી એ આરોપીને જામીન આપતા હુકમ પછીની છે. પ્રશ્ન એ પૂછવો જોઈએ કે શું આરોપી જામીન પર મુક્ત થવાને પાત્ર છે કે નહીં અને ત્યારબાદ જ શતો લાદવાનો મુદ્દો ઉદ્ભવશે. આપણે એક ક્ષણ માટે પણ નકારતા નથી કે કસ્ટડીનો સમયગાળો એક સંબંધિત પરિબળ છે પરંતુ તે જ સમયે સંજોગોની સર્વગ્રાહીતા અને ફોજદારી પૂર્વવર્તીઓનું પણ વજન કરવાનું રહેશે. સમૂહના પોકાર અને ઈચ્છાના ત્રાજવામાં તેનું વજન કરવાનું રહેશે. વ્યક્તિગત સ્વતંત્રતાની સાથે સામાજિક ચિંતાને ધ્યાનમાં રાખવી પડશે. ઉક્ત પેરામીટરને ધ્યાનમાં રાખીને આપણે એવું વિચારવા તરફ વળ્યા છીએ કે હાથ પરના કેસમાં સામાજિક ચિંતાને આરોપીની સ્વતંત્રતાના પ્રતિબંધને હટાવવા કરતાં અગ્રતા આપવા માટે લાયક છે."

૩૫. ગુડીકાંતી નરસિંહુલુ વિરુદ્ધ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર, આંધ્ર પ્રદેશ હાઈકોર્ટ, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૮ એસ.સી. ૪૩૯ માં અહેવાલ થયેલ, જેમાં અપીલકર્તાને ટ્રાયલ કોર્ટે નિર્દોષ છૂટા કર્યા હતા જેને હાઈકોર્ટે બાજુ પર મૂક્યું હતું અને જ્યારે એસ.એલ.પી. અપીલ દરમિયાન મંજૂર કરવામાં આવી હતી જે દરમિયાન જામીનની પ્રાર્થના કરવામાં આવી હતી અને વિચારણા કરવામાં આવી હતી, જોકે મંજૂર કરવામાં આવી હતી, પેરા ૧૯ હેઠળ, એવું ઠેરવવામાં આવ્યું છે:

"૧૯. અરજદારોએ લગભગ એક વર્ષની કેદ ભોગવી છે અને અપીલની સુનાવણીના સમયની વાજબી આગાહી આપણને થોડા વર્ષો આગળ લઈ જઈ શકે છે. જેનો અર્થ એ થાય કે તે સમયગાળા દરમિયાન અટકાયત કદાચ અપૂર્વ નુકસાન સાબિત થઈ શકે છે જો અપીલ તેમના પક્ષમાં સમાપ્ત થાય. સબ-જેલમાં અરજદારોના વર્તન વિશે મેજિસ્ટ્રેટનો અહેવાલ બિનઅપ્રશંસનીય નથી."

૩૬. બાબુ સિંહ વિરુદ્ધ યુ.પી. રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૮ એસ.સી. ૫૨૭ માં અહેવાલ થયેલ, જેમાં અગાઉની તકે જામીનની પ્રાર્થના સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી હતી, જે અપીલની પેન્ડન્સી દરમિયાન પાછળથી પુનર્જીવિત થઈ હતી, અન્ય નિર્ણયો ઉપરાંત કશ્મીરા સિંહના કેસ (એ.આઈ.આર. ૧૯૭૭ એસ.સી. ૨૧૪૭) ને ધ્યાનમાં લીધો છે અને પેરા ૨૫ માં નીચે મુજબ ઠેરવ્યું છે:

"વિચારોના આ નક્ષત્રને ધ્યાનમાં રાખીને, ઉપર દર્શાવેલ ન્યાયશાસ્ત્રીય સેટિંગમાં કાળજીપૂર્વક જોવામાં આવે તો, આપણે એ મતના છીએ કે અમુક રક્ષણોને આધીન, અરજદારો જામીન પર મુક્ત થવા માટે પાત્ર છે."

૩૭. ભગવાન રામા શિંદે ગોસાઈ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૯ એસ.સી. ૧૮૫૯ માં અહેવાલ થયેલ, જેમાં અપીલકર્તાઓને ટ્રાયલ કોર્ટે દોષિત

ઠેરવ્યા હતા જેની સામે હાઈકોર્ટમાં અપીલ પેઝિંગ હતી, હાઈકોર્ટે સજા સ્થગિત કર્યા પછી અપીલની પેન્ડન્સી સુધી જામીન મંજૂર કરવાની પ્રાર્થના ક્રમશઃ ડગાવી દીધી હતી, તેમાં એવું ઠેરવવામાં આવ્યું છે:

"૩. જ્યારે દોષિત વ્યક્તિને નિશ્ચિત સમયગાળાની સજા ફટકારવામાં આવે છે અને જ્યારે તે કોઈપણ અધિકાર હેઠળ અપીલ દાખલ કરે છે, ત્યારે અપીલ કોર્ટ દ્વારા સજાનું સ્થગન ઉદારતાપૂર્વક ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે સિવાય કે અપવાદરૂપ સંજોગો હોય. અલબત્ત જો સજાના સ્થગન સામે કોઈ કાયદાકીય પ્રતિબંધ હોય તો તે અલગ બાબત છે. તેવી જ રીતે, જ્યારે સજા આજીવન કેદની હોય ત્યારે સજાના સ્થગન માટેની વિચારણા અલગ અભિગમની હોઈ શકે છે. પરંતુ જો કોઈપણ કારણોસર મર્યાદિત અવધિની સજા સ્થગિત કરી શકાતી નથી તો ગુણદોષના આધારે અપીલનો નિકાલ કરવા માટે દરેક પ્રયાસ કરવો જોઈએ ખાસ કરીને જ્યારે આવા કેસોમાં અપીલની ઝડપી સુનાવણી માટે ગતિવિધિ કરવામાં આવે. અન્યથા સમયના પ્રવાહ સાથે અપીલનો ખૂબ જ મૂલ્યવાન અધિકાર નિર્રથક ક્વાયત બની જશે. જ્યારે અપીલ કોર્ટને લાગે છે કે વ્યવહારિક કારણોસર આવી અપીલોનો ઝડપથી નિકાલ કરી શકાતો નથી ત્યારે અપીલ કોર્ટે સજા સ્થગિત કરવાના મામલામાં વિશેષ ચિંતા આપવી જોઈએ, જેથી અપીલના અધિકારને અર્થપૂર્ણ અને અસરકારક બનાવી શકાય. અલબત્ત જામીન મંજૂર કરવામાં આવે ત્યારે અપીલ કોર્ટો સમાન શતો લાદી શકે છે."

૩૮. સિદ્ધાર્થ વશિષ્ઠ ઉર્ફે મનુ શર્મા વિરુદ્ધ રાજ્ય (દિલ્હી એન.સી.ટી.), ૨૦૦૮ ક્રિ.લ.જ. ૩૫૨૪ (જે લોકપ્રિય રીતે જેસિકા લાલ હત્યા કેસ તરીકે ઓળખાય છે) માં, સુપ્રીમ કોર્ટને જામીનની પ્રાર્થના પર બંને પક્ષો દ્વારા ઉદ્દેખિત વિરોધી

રજૂઆતો તેમજ વિવિધ ન્યાયિક નિર્ણય પર વિચારણા કરવાની તક મળી હતી, તેમાં એવું ઠેરવવામાં આવ્યું છે:

"૩૨. ઉપરોક્ત કેસોમાં, એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે એકવાર કોઈ વ્યક્તિને દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા પછી, સામાન્ય રીતે, અપીલ કોર્ટ એડવાક ધોરણે આગળ વધશે કે આવી વ્યક્તિ દોષિત છે. તે ચોક્કસપણે સાચું છે કે ત્યારબાદ પણ, કારણો નોંધીને આપેલ કેસમાં સજા સ્થગિત કરવા માટે અપીલ કોર્ટ માટે ખુલ્લું છે. પરંતુ તે સારી રીતે સ્થાપિત છે, જેવું કે વિજય કુમારમાં જોવામાં આવ્યું છે કે કલમ ૩૦૨, આઈ.પી.સી. હેઠળ દંડનીય હત્યા જેવા ગંભીર ગુનાનો સમાવેશ કરતા કેસમાં જામીનની પ્રાર્થના પર વિચારણા કરતી વખતે, કોર્ટે તમામ સંબંધિત પરિબલો જેમ કે આરોપી વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલા આરોપની પ્રકૃતિ, જે પદ્ધતિથી ગુનો આચરવામાં આવ્યો હોવાનો આક્ષેપ છે, ગુનાની ગંભીરતા, હત્યાના ગંભીર ગુના માટે દોષિત ઠેરવ્યા પછી આરોપીને જામીન પર મુક્ત કરવાની ઈચ્છનીયતા વગેરે પર વિચારણા કરવી જોઈએ. કેટલાક કેસોમાં એવું પણ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે આવા કેસોમાં સામાન્ય પ્રથા સજા સ્થગિત કરવાની નથી અને તે માત્ર અસાધારણ કેસોમાં જ સજાના સ્થગનનો લાભ મંજૂર કરી શકાય છે.

૩૩. હસમતમાં, આ કોર્ટે જણાવ્યું;

"૬. કોડની કલમ ૩૮૯ અપીલ પેઝિંગ રહે દરમિયાન સજાની અમલવારીના સ્થગન અને અરજદારને જામીન પર મુક્ત કરવા સાથે વ્યવહાર કરે છે. જામીન અને સજાના સ્થગન વચ્ચે તફાવત છે. કલમ ૩૮૯ ના આવશ્યક ઘટકોમાંનું એક અપીલ કોર્ટ માટે સજાની અમલવારી અથવા અપીલ કરાયેલ હુકમના સ્થગનનો ઓર્ડર આપવા માટે લેખિતમાં કારણો નોંધવાની જરૂરિયાત છે. જો તે કેદમાં હોય, તો ઉક્ત કોર્ટ નિર્દેશ આપી શકે છે કે તેને જામીન

પર અથવા તેના પોતાના બોન્ડ પર મુક્ત કરવામાં આવે. લેખિતમાં કારણો નોંધવાની જરૂરિયાત સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે સંબંધિત પાસાઓ પર સાવચેતીપૂર્વક વિચારણા થવી જોઈએ અને સજાના સ્થગન અને જામીન મંજૂર કરવાનો નિર્દેશ આપતો હુકમ રૂટીન બાબત તરીકે પસાર થવો જોઈએ નહીં".

૩૪. ટ્રાયલના સમયગાળા દરમિયાન, આરોપી જામીન પર હતો અને સ્વતંત્રતાનો કોઈ દુરુપયોગ થયો ન હતો તે માત્ર હકીકત, સજાની અમલવારીના સ્થગન અને જામીન મંજૂર કરવા માટે વાજબી ઠેરવતી નથી. વાસ્તવમાં જે જરૂરી છે તે એ વિચારણા કરવી છે કે સજાની અમલવારી સ્થગિત કરવા અને જામીન મંજૂર કરવા માટે કારણો અસ્તિત્વમાં છે કે નહીં."

૩૯. સુરિન્દર સિંહ ઉર્ફે શિંગારા સિંહ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૫ એસ.સી. ૩૬૬૯ માં અહેવાલ થયેલ, જેમાં સુપ્રીમ કોર્ટને ધરમપાલ વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય, (૨૦૦૦) ૧ સી.એલ.આર. ૭૪ ના કેસમાં પી. એન્ડ એચ. હાઈકોર્ટની બેન્ચ દ્વારા જારી કરાયેલી માર્ગદર્શિકાઓ પર વિચારણા કરવાની તક મળી હતી અને કશ્મીરા સિંહના કેસ (એ.આઈ.આર. ૧૯૭૭ એસ.સી. ૨૧૪૭) સહિતના અન્ય ચુકાદાઓ પર વિચારણા કરી હતી, તેમાં ઠેરવવામાં આવ્યું હતું:

"૧૧. આપણે અમારી સમક્ષ રજૂ કરાયેલી રજૂઆત સાથે સંમત છીએ કે હાઈકોર્ટના ઉપરોક્ત ચુકાદામાં સમાવિષ્ટ નિર્દેશો માત્ર માર્ગદર્શિકાઓની પ્રકૃતિના છે અને એવું સમજી શકાતું નથી કે હાઈકોર્ટે ગાણિતિક ચોકસાઈ સાથે પાલન કરવાનો કોઈ અચળ નિયમ મૂક્યો છે. વાસ્તવમાં ચુકાદાના ખૂબ જ પ્રથમ પેરામાં વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ અવલોકન કર્યું કે તેઓ જામીન મંજૂર કરવા માટે "અમુક માર્ગદર્શિકાઓ તૈયાર કરવાનો પ્રયાસ"

કરી રહ્યા છે. જો આવા નિર્દેશને વિવેકાધીન રાહત મંજૂર કરવાના મામલામાં અચળ નિયમ તરીકે ગણવામાં આવે તો મુશ્કેલીઓ ઊભી થઈ શકે છે. ધરમપાલના કેસમાં મૂકવામાં આવેલા નિયમનો અનુમાનિત અર્થ એવો થઈ શકે છે કે જ્યાં સુધી કોઈ દોષિતે પાંચ વર્ષની કેદ ભોગવી ન હોય, ત્યાં સુધી તેને જામીન પર મુક્ત કરવો જોઈએ નહીં. આ ફરીથી ન્યાયની મશ્કરી તરફ દોરી જશે, કારણ કે રેકૉર્ડ પરના પુરાવા અને આરોપીને દોષિત ઠેરવતા કોર્ટના તર્કને ધ્યાનમાં રાખીને આપેલ કેસમાં, અપીલ કોર્ટ અપીલ દાખલ કરતી વખતે પણ અપીલકર્તાને જામીન મંજૂર કરવા માટે મનાવી શકે છે અને ન્યાયી ઠરી શકે છે.

૧૨. તેથી, આપણે માનીએ છીએ કે પંજાબ અને હરિયાણાની હાઈકોર્ટે ધરમપાલના કેસમાં માર્ગદર્શિકાઓ મૂકી છે જેને પેલિંગ અપીલમાં જામીન મંજૂર કરવા માટેની અરજીઓ સાથે વ્યવહાર કરતી કોર્ટો દ્વારા ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ. તે સાર્વત્રિક અરજીનો કોઈ સખત અને ઝડપી નિયમ મૂકતી નથી. જેમ કે આપણે અગાઉ અવલોકન કર્યું છે, આવા મામલાઓમાં કોઈપણ સ્ટ્રેટ જેકેટ ફોર્મ્યુલા મૂકવી નિર્ણયક રહેશે."

૪૦. બક્શિશ રામ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, (૨૦૦૯) ૬ એસ.સી.સી. ૫૬૧ માં અહેવાલ થયેલ, જેના હેઠળ અપીલકર્તા નં. ૨ ને જામીન મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા, જે આશરે ૮૦ વર્ષની મહિલા છે, કોર્ટે નીચેના પેરાગ્રાફ્સ હેઠળ સજા સ્થગિત કર્યા પછી અપીલની પેન્ડન્સી દરમિયાન જામીન મંજૂર કરવાના મુદ્દા પર વિવિધ ચુકાદાઓ પર વિચારણા કરી હતી:

"૨૧. આ કોર્ટે તલાબ હાજી હુસૈન વિરુદ્ધ મધુકર પુરુષોત્તમ મોંડકર, ૧૯૫૮ એસ.સી.આર. ૧૨૨૬ ના કેસમાં અવલોકન કર્યું છે:

"તે યાદ રાખવું જોઈએ કે તમામ પરિબલોની સૂચિ આપવી શક્ય નથી જે કોર્ટ જામીનની અરજીના નિકાલમાં ધ્યાનમાં લઈ શકે છે. પરંતુ સમગ્ર

બાબતને એકસાથે મૂકીએ તો હેતુ, જે કોર્ટે જામીનની અરજી સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવો જોઈએ, તે એ છે કે કોઈપણ કિસ્સામાં ન્યાયી ટ્રાયલની પ્રગતિમાં કોઈ અવરોધ હોવો જોઈએ નહીં."

૮) મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય વિરુદ્ધ આનંદ ચિંતમાન દિધે, (૧૯૯૦) ૧ એસ.સી.સી. ૩૯૭ ના કેસમાં આ કોર્ટે જણાવ્યું છે કે જ્યાં ગુનો ગંભીર પ્રકૃતિનો હોય, ત્યારે કોર્ટે ગુનાની પ્રકૃતિ અને ગંભીરતા જેવા વિચારણાઓના પ્રકાશમાં જામીન મંજૂર કરવાનો પ્રશ્ન નક્કી કરવો પડશે.

૯) ઉપર જણાવ્યા મુજબ આ કોર્ટના વિવિધ નિર્ણયોમાંથી તે સ્પષ્ટ છે કે, કેસો જ્યાં ગંભીર ગુનો આચરવામાં આવ્યો હતો અને આરોપીને ઉક્ત ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે અપીલ પેલિંગ રહે દરમિયાન જામીન મંજૂર કરવા માટે તેની અરજી ઉદારતાથી નક્કી થવી જોઈએ નહીં. જામીન મંજૂર કરતા પહેલા ગુનાની ગંભીરતા અને ગંભીરતાની તપાસ કરવી જોઈએ. હાલના કેસમાં, ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આરોપીઓને મૃતકને આત્મહત્યા કરવા માટે કનડગત કરવા, ત્રાસ આપવા અને મજબૂર કરવા માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા છે, અને ઉક્ત દોષિત સાબિતી હાઈકોર્ટ દ્વારા પુષ્ટિ કરવામાં આવી છે.

૧૦) કશ્મીરા સિંહ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, (૧૯૭૭) ૪ એસ.સી.સી. ૨૯૧ ના કેસમાં, આ કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે, જ્યાં સુધી આ કોર્ટ વાજબી સમયગાળામાં આરોપીની અપીલ સાંભળવાની સ્થિતિમાં ન હોય, ત્યાં સુધી કોર્ટે સામાન્ય રીતે, જ્યાં સુધી વિરુદ્ધ કાર્ય કરવા માટે પ્રબળ આધારો ન હોય, તે કેસોમાં આરોપીને જામીન પર મુક્ત કરવો જોઈએ જ્યાં આરોપીને તેની દોષિત સાબિતી અને સજા સામે અપીલ કરવા માટે વિશેષ રજા મંજૂર કરવામાં આવી છે."

૪૧. સિદ્ધાર્થ વશિષ્ઠ ઉર્ફે મનુ શર્મા વિરુદ્ધ રાજ્ય (દિલ્લી એન.સી.ટી.)

(ઉપરોક્ત) માં, સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ઠેરવવામાં આવ્યું છે જે નીચે મુજબ છે:

"૧૬. આપણે સભાન અને સાવધ છીએ કે મુખ્ય બાબત (અપીલ) દાખલ કરવામાં આવી છે અને અંતિમ સુનાવણી માટે પેલિંગ છે. ગુણદોષ પરના અવલોકનો, આ કે પેલા માર્ગે, તેથી, અપીલના કોઈપણ એક પક્ષને પૂર્વગ્રહયુક્ત કરવાની સંભાવના છે. તેથી આપણે રેકૉર્ડ પરના પુરાવાની ચોકસાઈ અથવા અન્યથામાં પ્રવેશી રહ્યા નથી. જો કે, તેને નજરઅંદાજ કરી શકાતું નથી કે આજની તારીખે, અરજદાર સક્ષમ ફોજદારી કોર્ટ દ્વારા દોષિત અને દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો છે. તેથી આરોપીની તરફેણમાં નિર્દોષ હોવાની પ્રારંભિક પૂર્વધારણા હવે અરજદાર માટે ઉપલબ્ધ નથી."

૪૨. અતુલ ત્રિપાઠી વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય, (૨૦૧૪) ૯ એસ.સી.સી. ૧૭૭ માં અહેવાલ થયેલ કેસમાં, જેના હેઠળ પૂર્વ-દોષિત સાબિતી તેમજ દોષિત સાબિતી પછીના તબક્કાને લગતી જામીન મંજૂર કરવાની પ્રાર્થના પર વિચારણા કરવાના તફાવતોને ઓળખવા ઉપરાંત, પેરા ૧૪ માં ઠેરવવામાં આવ્યું છે જે નીચે મુજબ છે:

"૧૪. અપીલકર્તા દ્વારા પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરને અપીલ અને જામીનની અરજીની નકલી સેવા કલમ ૩૮૯ ફો.કા.સં. ના પ્રથમ પ્રોવાઈઝોની જરૂરિયાત સંતોષશે નહીં. અપીલ કોર્ટ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરની સુનાવણી કર્યા વિના પણ જામીન મંજૂર કરવાનો ઇનકાર કરી શકે છે. જો કે, જો અપીલ કોર્ટ દોષિતને જામીન પર મુક્ત કરવા માટે વિચારણા કરવા તરફ વળે છે, તો પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરને લેખિતમાં કારણ બતાવવાની તક આપવામાં આવશે કે અપીલકર્તાને જામીન પર કેમ મુક્ત ન કરવામાં આવે. આવી કડક જોગવાઈ માત્ર એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે રજૂ કરવામાં આવી છે કે કોર્ટને તમામ સંબંધિત પરિબળોથી માહિતગાર કરવામાં આવે જેથી કોર્ટ વિચારણા કરી શકે કે શું ગુનો આચરવાની પદ્ધતિ, ગુનાની ગંભીરતા, ઉંમર, દોષિતના ફોજદારી પૂર્વવર્તીઓ, ન્યાય વિતરણ

પ્રણાલીમાં જનતાના વિશ્વાસ પર અસર વગેરેને ધ્યાનમાં રાખીને મુક્ત કરવા માટે તે યોગ્ય કેસ છે....."

૪૩. કિશોરી લાલ વિરુદ્ધ રૂપા અને અન્ય, (૨૦૦૪) ૭ એસ.સી.સી. ૬૩૮ માં, સુપ્રીમ કોર્ટ એવા પરિબળો દર્શાવ્યા છે કે હત્યા વગેરે જેવા ગંભીર ગુનાઓ સામેલ હોય તેવા કેસોમાં કલમ ૩૮૯ હેઠળ લાભ મંજૂર કરતી વખતે કોર્ટો દ્વારા વિચારણા કરવાની જરૂર છે, તેમાં કરવામાં આવેલા અવલોકનોનો સંદર્ભ લેવો ઉપયોગી છે. તે છે:

"૪. કોડની કલમ ૩૮૯ અપીલ પેલિંગ રહે દરમિયાન સજાની અમલવારીના સ્થગન અને અપીલકર્તાને જામીન પર મુક્ત કરવા સાથે વ્યવહાર કરે છે. જામીન અને સજાના સ્થગન વચ્ચે તફાવત છે. કલમ ૩૮૯ ના આવશ્યક ઘટકોમાંનું એક અપીલ કોર્ટ માટે સજાની અમલવારી અથવા અપીલ કરાયેલ હુકમના સ્થગનનો ઓર્ડર આપવા માટે લેખિતમાં કારણો નોંધવાની જરૂરિયાત છે. જો તે કેદમાં હોય, તો ઉક્ત કોર્ટ નિર્દેશ આપી શકે છે કે તેને જામીન પર અથવા તેના પોતાના બોન્ડ પર મુક્ત કરવામાં આવે. લેખિતમાં કારણો નોંધવાની જરૂરિયાત સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે સંબંધિત પાસાઓ પર સાવચેતીપૂર્વક વિચારણા થવી જોઈએ અને સજાના સ્થગન અને જામીન મંજૂર કરવાનો નિર્દેશ આપતો હુકમ રૂટીન બાબત તરીકે પસાર થવો જોઈએ નહીં.

૫. અપીલ કોર્ટ મામલાનું ઉદ્દેશ્યપૂર્વક આકલન કરવા અને કેસ સજાની અમલવારીના સ્થગન અને જામીન મંજૂર કરવા માટે વાજબી ઠેરવે છે તે નિષ્કર્ષ માટે કારણો નોંધવા માટે ફરજ બદ્ધ છે. હાલના કેસમાં, એકમાત્ર પરિબળ જે સજાના સ્થગન અને જામીન મંજૂર કરવાનો નિર્દેશ આપવા માટે હાઈકોર્ટ સાથે વજન ધરાવતું જણાય છે તે અગાઉના સમયગાળા

દરમિયાન જ્યારે આરોપી-પ્રતિવાદીઓ જામીન પર હતા ત્યારે સ્વતંત્રતાના દુરુપયોગના આક્ષેપની ગેરહાજરી છે.

૬. ટ્રાયલ દરમિયાન, તેઓને જામીન મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા અને સ્વતંત્રતાના દુરુપયોગનો કોઈ આક્ષેપ ન હતો તે માત્ર હકીકત, વાસ્તવમાં ખૂબ મહત્વની નથી. ટ્રાયલ પૂર્ણ થયા પર જ્યારે આરોપીઓને દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા છે ત્યારે ટ્રાયલ દરમિયાન મંજૂર કરાયેલા જામીનની અસર તેનું મહત્વ ગુમાવે છે. આ હકીકત કે તે સમયગાળા દરમિયાન જ્યારે આરોપીઓ ટ્રાયલ દરમિયાન જામીન પર હતા ત્યારે સ્વતંત્રતાનો કોઈ દુરુપયોગ થયો ન હતો, તે સજાની અમલવારીના સ્થગન અને જામીન મંજૂર કરવા માટે વાજબી ઠેરવતી નથી. હાઈકોર્ટ દ્વારા ખરેખર જે વિચારણા કરવાની જરૂર હતી તે એ હતી કે શું સજાની અમલવારી સ્થગિત કરવા માટે કારણો અસ્તિત્વમાં હતા અને ત્યારબાદ જામીન મંજૂર કરવા. હાઈકોર્ટે સાચો સિદ્ધાંત ધ્યાનમાં રાખ્યો હોય તેવું લાગતું નથી."

૪૪. વિજય કુમાર વિરુદ્ધ નરેન્દ્ર અને અન્ય, (૨૦૦૨) ૯ એસ.સી.સી. ૩૬૪, અને રામજી પ્રસાદ વિરુદ્ધ રત્ન કુમાર જયસ્વાલ અને અન્ય, (૨૦૦૨) ૯ એસ.સી.સી. ૩૬૬ માં, સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે કલમ ૩૦૨ આઈ.પી.સી. હેઠળ દોષિત સાબિતી સામેલ હોય તેવા કેસોમાં માત્ર અસાધારણ કેસોમાં જ સજાના સ્થગનનો લાભ મંજૂર કરી શકાય છે. વિજય કુમારના કેસ (ઉપરોક્ત) માં, એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે કલમ ૩૦૨ આઈ.પી.સી. હેઠળ દંડનીય હત્યા જેવા ગંભીર ગુનાનો સમાવેશ કરતા કેસમાં જામીનની પ્રાર્થના પર વિચારણા કરતી વખતે, કોર્ટે આરોપી વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલા આરોપની પ્રકૃતિ, જે પદ્ધતિથી ગુનો આચરવામાં આવ્યો હોવાનો આક્ષેપ

છે, ગુનાની ગંભીરતા, અને હત્યાના ગંભીર ગુનો આચરવા માટે દોષિત ઠેરવ્યા પછી આરોપીને જામીન પર મુક્ત કરવાની ઇચ્છનીયતા જેવા સંબંધિત પરિબલો પર વિચારણા કરવી જોઈએ.

૪૫. ઉપરોક્ત ઢ્રષ્ટિકોણ સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા વસંત તુકારામ પવાર વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, (૨૦૦૫) ૫ એસ.સી.સી. ૨૮૧, અને ગોમતી વિરુદ્ધ ઠાકુરદાસ અને અન્ય, (૨૦૦૭) ૧૧ એસ.સી.સી. ૧૬૦ માં પુનઃ પુષ્ટિ કરવામાં આવ્યો છે.

૪૬. પટના હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે ચંદ્રા શેખર ભારતી વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય, ૨૦૧૪ ક્રિ.લ.જ. ૨૯૫૩ ના કેસમાં, ફો.કા.સં. ની કલમ ૩૮૯ અંગે કંઈક મહત્વપૂર્ણ અવલોકન કર્યું છે. અવલોકનો નીચે મુજબ છે:

"એ. સજાના સ્થગન માટેની અરજી પર વિચારણા કરતી વખતે, અપીલ કોર્ટે લેખિતમાં કારણો નોંધવા પડશે. કારણો નોંધવાની જરૂરિયાત પહેલાં હાથ પરના કેસના સંબંધિત પાસાઓ પર સાવચેતીપૂર્વક વિચારણા થવી જોઈએ જેમાં માનવાધિકારના મુદ્દાઓ અથવા ભારતના બંધારણની અનુચ્છેદ ૨૧ હેઠળ કલ્પના કર્યા મુજબ અન્ય સંબંધિત પાસાઓ સામેલ છે.

બી. આ હકીકત કે તે સમયગાળા દરમિયાન, જ્યારે આરોપી વ્યક્તિ ટ્રાયલ દરમિયાન જામીન પર હતો, ત્યારે સ્વતંત્રતાનો કોઈ દુરુપયોગ થયો ન હતો તે સજાની અમલવારીના સ્થગન અને જામીન મંજૂર કરવા માટે વાજબી ઠેરવતી નથી. કોર્ટ દ્વારા વાસ્તવમાં જે વિચારણા કરવાની જરૂર છે તે એ છે કે સજાની અમલવારી સ્થગિત કરવા માટે, અને ત્યારબાદ અપીલકર્તાને જામીન મંજૂર કરવા માટે કેસના ગુણદોષ પર કારણો અસ્તિત્વમાં છે કે નહીં;

સી. દોષિત સાબિતી અથવા સજા અથવા બંને સામે અપીલ પેન્ડિંગ રહે દરમિયાન, સજાનું અસ્થાયી અથવા વચગાળાનું અથવા કામચલાઉ સ્થગન, કેટલાક અત્યંત દુર્લભ સંજોગોમાં, અપીલ કોર્ટની અધિકારક્ષેત્રમાં ગર્ભિત સત્તાના સિદ્ધાંત દ્વારા કલમ ૩૮૯ ફો.કા.સં. હેઠળ અંતર્ગત છે. આ પ્રકારનો આશરો ત્યારે જ લેવો જોઈએ જ્યારે દબાણયુક્ત સંજોગો અસ્તિત્વમાં હોવાનું દર્શાવવામાં આવે અને જ્યારે કોર્ટ એ મતની હોય કે દોષિતની અપીલના નિર્ણય પર પેન્ડિંગ સજાના સ્થગન માટેની અરજીનો અંતિમ નિકાલ કરતા પહેલા વધુ પૂછપરછ જરૂરી રહેશે.

ડી. તે ઉદ્દેશ કરવો સમાન રીતે જરૂરી હોઈ શકે છે કે સંજોગો, જે ભારતના બંધારણની અનુચ્છેદ ૨૧ ની વ્યાસપીઠની અંદર અધિકારનું અસ્તિત્વ દર્શાવે છે, અપીલકર્તાની સજાના સ્થગન અને જામીન માંગતી અરજીના નિકાલ પેન્ડિંગ રહે દરમિયાન વચગાળાના સ્થગન મંજૂર કરતી વખતે માન્ય સંજોગો તરીકે ગણી શકાય.

ઈ. આ હકીકત હોવા છતાં કે કેદીની સજાના સ્થગનની અરજી અને તેના પરિણામસ્વરૂપ જામીન પર મુક્તિ ગુણદોષના આધારે મંજૂર કરી શકાતી નથી અથવા ગુણદોષના આધારે ફગાવી દેવામાં આવી છે, અપીલ કોર્ટ હજી પણ કોર્ટ વિચારે તેટલા સમયગાળા માટે સજા સ્થગિત કરવાની સત્તા જાળવી રાખે છે, ખાસ કરીને, જ્યારે કોર્ટને લાગે કે સજાનું આ પ્રકારનું સ્થગન અનુચ્છેદ ૨૧ દ્વારા ગેરંટીકૃત જીવનના અધિકારને અર્થપૂર્ણ બનાવશે. આમ, અપીલના નિકાલમાં અતિશય વિલંબ, અંતિમ બીમારીઓ, પુત્રીના લગ્ન, અંતિમ સંસ્કાર કરવા વગેરે, 'જીવનના અધિકાર' ની વ્યાપક વ્યાખ્યામાં આવતા સંજોગો છે અને કેદીની સજાના સ્થગન માટે અને કામચલાઉ સમયગાળા માટે અથવા તેની મૂળ અપીલના નિકાલ સુધી તેને જામીન પર મુક્ત કરવા માટે માન્ય આધાર બની શકે છે."

૪૭. સુનીલ બત્રા વિરુદ્ધ દિલ્હી એડમિનિસ્ટ્રેશન, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૦ એસ.સી. ૧૫૭૯ ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે 'જીવનના અધિકાર' સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું;

"અહીં વપરાયેલ "જીવન" શબ્દ દ્વારા માત્ર પ્રાણી અસ્તિત્વ કરતાં કંઈક વધુ અર્થ છે. તેના વંચિત કરવા સામેનો નિષેધ તે તમામ અંગો અને ફેકલ્ટીઓ સુધી વિસ્તરે છે જેના દ્વારા જીવનનો આનંદ માણી શકાય છે. આ જોગવાઈ સમાન રીતે શરીરના અંગછેદન અથવા હાથ કે પગના કપાટ અથવા આંખ કાઢી નાખવા અથવા શરીરના અન્ય કોઈપણ અંગનો નાશ કરવા સામે પ્રતિબંધ મૂકે છે જેના દ્વારા આત્મા બહારની દુનિયા સાથે સંચાર કરે છે."

૪૮. સુનીલ બત્રા (ઉપરોક્ત) માં કરવામાં આવેલા ઉપરોક્ત અવલોકનોમાંથી સંકેત લેતા, સુપ્રીમ કોર્ટે, ફ્રાન્સિસ કોરાલી મુલિન વિરુદ્ધ એડમિનિસ્ટ્રેટર, યુનિયન ટેરિટરી ઓફ દિલ્હી અને ઓર્સ. (એ.આઈ.આર. ૧૯૮૧ એસ.સી. ૭૪૬) માં, અવલોકન કર્યું કે પ્રશ્ન એ ઊભો થાય છે કે શું જીવનનો અધિકાર માત્ર અંગ અથવા ફેકલ્ટીના રક્ષણ પૂરતો મર્યાદિત છે કે તે આગળ વધે છે અને કંઈક વધુ આલિંગન કરે છે. સુપ્રીમ કોર્ટે ફ્રાન્સિસ કોરાલી મુલિન (ઉપરોક્ત) માં ધ્યાન દોર્યું કે જીવનના અધિકારમાં માનવીય ગરિમા સાથે જીવવાનો અધિકાર અને તે બધું જ શામેલ છે જે 'માનવીય ગરિમા સાથે જીવવાનો અધિકાર' સાથે જાય છે, જેમ કે પર્યાપ્ત પોષણ, કપડાં, આશ્રય અને વાંચવા, લખવા અને વિવિધ સ્વરૂપોમાં પોતાને અભિવ્યક્ત કરવાની સુવિધાઓ, મુક્તપણે હળવું મળવું અને સાથી માનવજીવો સાથે ભળવું અને ભળવું. અલબત્ત, સુપ્રીમ કોર્ટે ફ્રાન્સિસ કોરાલી મુલિન (ઉપરોક્ત) માં અવલોકન કર્યું, આ અધિકારના

ઘટકોની તીવ્રતા અને સામગ્રી દેશના આર્થિક વિકાસના સ્તર પર આધાર રાખશે; પરંતુ તે કોઈપણ બાબતમાં જીવનની મૂળભૂત જરૂરિયાતોનો અધિકાર અને માનવ-સ્વના નમ્ર ન્યૂનતમ અભિવ્યક્તિની રચના કરતી કાર્યો અને પ્રવૃત્તિઓ ચાલુ રાખવાનો અધિકાર પણ શામેલ હોવો જોઈએ. તેથી, સુપ્રીમ કોર્ટે ફ્રાન્સિસ કોરાલી મુલિન (ઉપરોક્ત) માં ઠેરવ્યું કે માનવીય ગરિમા સામે અપરાધ કરનાર અથવા નબળી પાડનાર દરેક કૃત્ય જીવવાની આ સત્તાના પ્રો તાંતો વંચિતતાની રચના કરશે.

૪૯. સુપ્રીમ કોર્ટ ફ્રાન્સિસ કોરાલી મુલિન (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં વધુમાં અવલોકન કરે છે કે ત્રાસનું કોઈપણ સ્વરૂપ અથવા ફૂર, અમાનવીય અથવા અપમાનજનક ઉપચાર માનવીય ગરિમા માટે આક્રમક હશે અને જીવવાની આ સત્તામાં પ્રવેશ કરશે અને તે, આ દ્રષ્ટિકોણથી, અનુચ્છેદ ૨૧ દ્વારા પ્રતિબંધિત હોવાનું ગણવામાં આવશે સિવાય કે તે કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસાર હોય; પરંતુ કાયદો જે અધિકૃત કરે છે, અને પ્રક્રિયા જે આવા ત્રાસ અથવા ફૂર, અમાનવીય અથવા અપમાનજનક ઉપચાર તરફ દોરી જાય છે, તે ક્યારેય વ્યાજબીપણું અને બિન-મનસ્વીપણાની કસોટી પર ખરી ઉતરી શકશે નહીં: તે સ્પષ્ટપણે બિનબંધારણીય અને રદબાતલ હશે કારણ કે તે ભારતના બંધારણની અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૨૧ નું ઉલ્લંઘન કરે છે.

૫૦. આમ જોવામાં આવશે, સુપ્રીમ કોર્ટે ફ્રાન્સિસ કોરાલી મુલિન (ઉપરોક્ત) માં નોંધ્યું, કે અનુચ્છેદ ૨૧ માં ત્રાસ અથવા ફૂર, અમાનવીય અથવા અપમાનજનક ઉપચાર સામે રક્ષાણો અધિકાર ગર્ભિત છે જે માનવાધિકારની સાર્વત્રિક

ઘોષણાની અનુચ્છેદ ૫ માં ઉચ્ચારવામાં આવ્યો છે અને નાગરિક અને રાજકીય અધિકારો પરના આંતરરાષ્ટ્રીય કરારની અનુચ્છેદ ૭ દ્વારા ગેરંટીકૃત છે. જીવવાનો આ અધિકાર, જે જીવનના અધિકારના વ્યાપક અર્થમાં સમાવિષ્ટ છે, કાયદા દ્વારા સ્થાપિત પ્રક્રિયા અનુસાર સ્વીકાર્ય રીતે ટૂંકો કરી શકાય છે અને તેથી જ્યારે કોઈ વ્યક્તિને કાયદેસર રીતે કેદ કરવામાં આવે છે, ત્યારે જીવવાનો આ અધિકાર તે હદ સુધી ઘટે છે જે કેદને કારણે આનંદ માણવા માટે અસમર્થ છે.

૫૧. કેદી અથવા અટકાયતી, સુપ્રીમ કોર્ટે ફ્રાન્સિસ કોરાલી મુલિન (ઉપરોક્ત) માં અવલોકન કર્યું, સ્પષ્ટપણે જેલની દીવાલોની બહાર જઈને મુક્તપણે ફરી શકતો નથી કે ન તો તે જેલની બહારના લોકો સાથે તેની મુક્ત ઈચ્છા મુજબ સામાજીકરણ કરી શકે છે. જો કે, માનવીય ગરિમા સાથે જીવવાના અધિકારના ભાગ રૂપે અને જીવનના અધિકારના આવશ્યક ઘટક તરીકે, તે, સુપ્રીમ કોર્ટે ફ્રાન્સિસ કોરાલી મુલિન (ઉપરોક્ત) માં જણાવ્યું તેમ, તેના પરિવારના સભ્યો અને મિત્રો સાથે મુલાકાત કરવાનો હકદાર હશે અને કુટુંબના સભ્યો અને મિત્રો સાથે મુલાકાત કરવાનો અધિકાર નિયંત્રિત કરતી જેલ દ્વારા નિર્ધારિત કોઈપણ જેલ નિયમન અથવા પ્રક્રિયાને અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૨૧ હેઠળ બંધારણીય રીતે માન્ય તરીકે સમર્થન આપી શકાતું નથી, સિવાય કે તે વાજબી, ન્યાયી અને યોગ્ય હોય.

૫૨. ફ્રાન્સિસ કોરાલી મુલિન (ઉપરોક્ત) માં કરવામાં આવેલા સંબંધિત અવલોકનો નીચે મુજબ પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવ્યા છે:

"૮. પરંતુ પ્રશ્ન જે ઊભો થાય છે તે એ છે કે શું જીવનનો અધિકાર માત્ર અંગ અથવા ફેકલ્ટીના રક્ષણ પૂરતો મર્યાદિત છે કે તે આગળ વધે છે અને કંઈક વધુ આલિંગન કરે છે. આપણે વિચારીએ છીએ કે જીવનના અધિકારમાં માનવીય ગરિમા સાથે જીવવાનો અધિકાર અને તેની સાથે જતી દરેક બાબત શામેલ છે, એટલે કે જીવનની નમ્ર જરૂરિયાતો જેમ કે પર્યાપ્ત પોષણ, કપડાં અને આશ્રય અને વાંચવા, લખવા અને વિવિધ સ્વરૂપોમાં પોતાને અભિવ્યક્ત કરવાની સુવિધાઓ, મુક્તપણે હળવું મળવું અને સાથી માનવજીવો સાથે ભળવું અને ભળવું. અલબત્ત, આ અધિકારના ઘટકોની તીવ્રતા અને સામગ્રી દેશના આર્થિક વિકાસના સ્તર પર આધાર રાખશે, પરંતુ તે કોઈપણ બાબતમાં જીવનની મૂળભૂત જરૂરિયાતોનો અધિકાર અને માનવ-સ્વના નમ્ર ન્યૂનતમ અભિવ્યક્તિની રચના કરતી કાર્યો અને પ્રવૃત્તિઓ ચાલુ રાખવાનો અધિકાર પણ શામેલ હોવો જોઈએ. માનવીય ગરિમા સામે અપરાધ કરનાર અથવા નબળી પાડનાર દરેક કૃત્ય જીવવાની આ સત્તાના પ્રો તાંતો વંચિતતાની રચના કરશે અને તે કાયદા દ્વારા સ્થાપિત વાજબી, ન્યાયી અને યોગ્ય પ્રક્રિયા અનુસાર હોવું જોઈએ જે અન્ય મૂળભૂત અધિકારોની કસોટી પર ખરી ઉતરે. હવે સ્પષ્ટપણે, ત્રાસનું કોઈપણ સ્વરૂપ અથવા ફૂર, અમાનવીય અથવા અપમાનજનક ઉપચાર માનવીય ગરિમા માટે આક્રમક હશે અને જીવવાની આ સત્તામાં પ્રવેશ કરશે અને તે, આ દ્રષ્ટિકોણથી, અનુચ્છેદ ૨૧ દ્વારા પ્રતિબંધિત હશે સિવાય કે તે કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસાર હોય, પરંતુ કોઈપણ કાયદો જે અધિકૃત કરે છે અને પ્રક્રિયા જે આવા ત્રાસ અથવા ફૂર, અમાનવીય અથવા અપમાનજનક ઉપચાર તરફ દોરી જાય છે તે ક્યારેય વ્યાજબીપણું અને બિન-મનસ્વીપણાની કસોટી પર ખરી ઉતરી શકશે નહીં: તે સ્પષ્ટપણે બિનબંધારણીય અને રદબાતલ હશે કારણ કે તે અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૨૧ નું ઉલ્લંઘન કરે છે. આમ જોવામાં આવશે કે અનુચ્છેદ ૨૧ માં ત્રાસ અથવા ફૂર, અમાનવીય અથવા અપમાનજનક ઉપચાર સામે રક્ષણનો અધિકાર ગર્ભિત છે જે

માનવાધિકારની સાર્વત્રિક ઘોષણાની અનુચ્છેદ ૫ માં ઉચ્ચારવામાં આવ્યો છે અને નાગરિક અને રાજકીય અધિકારો પરના આંતરરાષ્ટ્રીય કરારની અનુચ્છેદ ૭ દ્વારા ગેરંટીકૃત છે. જીવવાનો આ અધિકાર જે જીવનના અધિકારની વ્યાપક વ્યાખ્યામાં સમાવિષ્ટ છે તે કાયદા દ્વારા સ્થાપિત પ્રક્રિયા અનુસાર સ્વીકાર્ય રીતે ટૂંકો કરી શકાય છે અને તેથી જ્યારે કોઈ વ્યક્તિને કાયદેસર રીતે કેદ કરવામાં આવે છે, ત્યારે જીવવાનો આ અધિકાર તે હદ સુધી ઘટે છે જે કેદને કારણે આનંદ માણવા માટે અસમર્થ છે. કેદી અથવા અટકાયતી સ્પષ્ટપણે જેલની દીવાલોની બહાર જઈને મુક્તપણે ફરી શકતો નથી કે ન તો તે જેલની બહારના લોકો સાથે તેની મુક્ત ઈચ્છા મુજબ સામાજીકરણ કરી શકે છે. પરંતુ, માનવીય ગરિમા સાથે જીવવાના અધિકારના ભાગ રૂપે અને તેથી જીવનના અધિકારના આવશ્યક ઘટક તરીકે, તે તેના પરિવારના સભ્યો અને મિત્રો સાથે મુલાકાત કરવાનો હકદાર હશે અને કુટુંબના સભ્યો અને મિત્રો સાથે મુલાકાત કરવાનો અધિકાર નિયંત્રિત કરતી જેલ નિયમન દ્વારા નિર્ધારિત કોઈપણ જેલ નિયમન અથવા પ્રક્રિયાને અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૨૧ હેઠળ બંધારણીય રીતે માન્ય તરીકે સમર્થન આપી શકાતું નથી, સિવાય કે તે વાજબી, ન્યાયી અને યોગ્ય હોય."

૫૩. ફ્રાન્સિસ કોરાલી મુલિન (ઉપરોક્ત) ના કેસની એક આશ્ચર્યજનક વિશેષતા એ તે અધિકારોને આપવામાં આવેલી માન્યતા છે, જેનો ઉપયોગ કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા ત્યારે પણ થઈ શકે છે જ્યારે તેને કેદ કરવામાં આવ્યો હોય. સુપ્રીમ કોર્ટે ફ્રાન્સિસ કોરાલી મુલિન (ઉપરોક્ત) માં, નાગરિક અને રાજકીય અધિકારો માટેના આંતરરાષ્ટ્રીય કરારની અનુચ્છેદ ૧૦ (૧) ને માન્યતા આપી છે અને અમલમાં મૂકી છે, જે નીચે મુજબ જોગવાઈ કરે છે:

"સ્વતંત્રતાથી વંચિત તમામ વ્યક્તિઓ સાથે માનવતા સાથે અને માનવ વ્યક્તિની સહજ ગરિમાના આદર સાથે વ્યવહાર કરવામાં આવશે."

પ૪. આમ, કોઈ વ્યક્તિ, તેની કેદ દરમિયાન પણ, દંડત્મક અથવા નિવારક, માનવ વ્યક્તિની સહજ ગરિમા માટે યોગ્ય આદર ધરાવતા ઉપચાર માટે હકદાર છે.

પ૫. જો કે, જે સત્તા આપણને આ મુદ્દાને કિંલય કરતી લાગે છે તે કશ્મીરા સિંહ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૭ એસ.સી. ૨૧૪૭ ના કેસમાં ખુદ સુપ્રીમ કોર્ટની છે. ત્યાં જે કહેવામાં આવ્યું હતું તે, આપણા મતે, હાઈકોર્ટ સમક્ષ પેઝિંડગ રહેલી મૂળ ફોજદારી અપીલોને બમણી અને તેનાથી પણ વધુ ભારપૂર્વક લાગુ પડે છે. લાંબા સમયથી ચાલતી, અશિમભૂત પ્રથા કે જેમાં આવા કેસોમાં જામીન આપવાનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે તેને છોડી દેતી વખતે તેમાંના ચાદગાર શબ્દોને વિસ્તૃત રીતે ચાદ કરવા માટે ભગવતી, ન્યાયાધીશ (ત્યારબાદ વિદ્વાન ચીફ જસ્ટિસ) એ અવલોકન કર્યું:

"અપીલકર્તા આ અરજીમાં દલીલ કરે છે કે અપીલની સુનાવણી પેઝિંડગ રહે દરમિયાન તેને જામીન પર મુક્ત કરવો જોઈએ. હવે, આ કોર્ટમાં તેમજ ઘણી હાઈકોર્ટોમાં પ્રથા એ રહી છે કે જે વ્યક્તિને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨ હેઠળના ગુના માટે આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હોય તેને જામીન પર મુક્ત ન કરવો. પ્રશ્ન એ છે કે શું આ પ્રથાથી વિચલન થવું જોઈએ અને જો હા, તો કયા સંજોગોમાં. તે સ્પષ્ટ છે કે વાપરવાથી ગમે તેટલી પવિત્ર અને સમય દ્વારા પવિત્ર થયેલી કોઈપણ પ્રથાને જો તે અન્યાયનું કારણ બને તો પ્રવર્તમાન થવાની મંજૂરી આપી શકાતી નથી. કોર્ટની દરેક પ્રથાએ ન્યાયના હિતમાં તેનો અંતિમ ન્યાય મેળવવો જોઈએ.

આજીવન કેદની સજા પામેલ વ્યક્તિને જામીન પર મુક્ત ન કરવાની પ્રથા હાઈકોર્ટોમાં અને આ કોર્ટમાં એ આધાર પર વિકસિત કરવામાં આવી હતી કે એકવાર કોઈ વ્યક્તિ દોષિત સાબિત થાય અને તેને આજીવન કેદની સજા થાય, તો જ્યાં સુધી તેની દોષિત સાબિતી અને સજા બાજુ પર મૂકવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તેને મુક્ત છોડવો જોઈએ નહીં, પરંતુ આ પ્રથાની અંતર્ગત પૂર્વધારણા એ હતી કે આવા વ્યક્તિની અપીલ માપી શકાય તેવા અંતરના સમયમાં નિકાલ કરવામાં આવશે, જેથી જો તે અંતે નિર્દોષ હોવાનું જણાય, તો તેણે અયોગ્ય રીતે લાંબા સમય સુધી જેલમાં રહેવું ન પડે. આ પ્રથાનો તર્ક ત્યાં કોઈ અરજી કરી શકતો નથી જ્યાં કોર્ટ પાંચ કે છ વર્ષ માટે અપીલનો નિકાલ કરવાની સ્થિતિમાં ન હોય. કોઈપણ વ્યક્તિને એવા ગુના માટે પાંચ કે છ વર્ષના સમયગાળા માટે જેલમાં રાખવું એ ખરેખર ન્યાયની મશ્કરી હશે જે અંતે તેના દ્વારા આચરવામાં આવ્યો ન હોવાનું જણાય.

શું કોર્ટ ક્યારેય તેની અટકાયત માટે તેને વળતર આપી શકે છે જે અન્યાયી હોવાનું જણાય છે? શું કોર્ટ માટે કોઈ વ્યક્તિને કહેવું બિલકુલ ન્યાયી રહેશે:

"અમે તમારી અપીલ દાખલ કરી છે કારણ કે અમને લાગે છે કે તમારી પાસે પ્રાઈમા ફેસી કેસ છે, પરંતુ દુર્ભાગ્યવશ અમારી પાસે ઘણા વર્ષો સુધી તમારી અપીલ સાંભળવાનો સમય નથી અને તેથી, જ્યાં સુધી અમે તમારી અપીલ સાંભળીએ નહીં, ત્યાં સુધી તમારે જેલમાં રહેવું જ પડશે, ભલે તમે નિર્દોષ હોવ?"

ન્યાયનું આ પહીવટ જનતાના મનમાં શું વિશ્વાસ પ્રેરિત કરશે? તે ખૂબ જ કલ્પનાશીલ રીતે બની શકે છે, અને વાસ્તવમાં આ કોર્ટમાં કેટલાક કેસોમાં બન્યું છે, કે અપીલ સુનાવણી માટે હાથ ધરવામાં આવે તે પહેલાં કોઈ વ્યક્તિ તેની કેદની પૂરી મુદત ભોગવી શકે છે. આવા વ્યક્તિને

અપીલ સાંભળ્યા પછી નિર્દોષ છૂટા કરતી વખતે શું ન્યાયાધીશ પશ્ચાતાપની લાગણીથી ભરાઈ જશે નહીં?

શું તે તેના ન્યાયની ભાવના પર અપમાન નહીં હોય?

તેવા વ્યક્તિને બીનતકસીરવારીનો શું ફાયદો થશે જેણે પહેલેથી જ તેની કેદની મુદત અથવા કોઈપણ સંજોગોમાં તેનો મોટો ભાગ ભોગવી લીધો હોય?

તેથી, તે અત્યંત આવશ્યક છે કે આ કોર્ટ ભૂતકાળમાં જે પ્રથા અનુસરી રહી છે તેનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવું જોઈએ અને જ્યાં સુધી આ કોર્ટ વાજબી સમયગાળામાં આરોપીની અપીલ સાંભળવાની સ્થિતિમાં ન હોય, ત્યાં સુધી કોર્ટે સામાન્ય રીતે, જ્યાં સુધી વિરુદ્ધ કાર્ય કરવા માટે પ્રબળ આધારો ન હોય, ત્યારે તે કેસોમાં આરોપીને જામીન પર મુક્ત કરવો જોઈએ જ્યાં આરોપીને તેની દોષિત સાબિતી અને સજા સામે અપીલ કરવા માટે વિશેષ રજા મંજૂર કરવામાં આવી છે."

૫૬. ઉપરોક્ત અવલોકનો આશરે ચાર દાયકા પહેલાં કરવામાં આવ્યા હતા અને ત્યારથી સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા સતત અનુસરવામાં આવ્યા છે. આપણે વિચારીએ છીએ કે સમય આવી ગયો છે અને ખરેખર જેટલું પહેલું તેટલું સારું કે ગુજરાત હાઈકોર્ટે પણ ખુદ સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા સ્પષ્ટ કરવામાં આવેલી સમાન રેખાઓ પર તેમની પ્રથાને મોડ્યુલેટ કરવી જોઈએ. આ ખરેખર અનુચ્છેદ ૨૧ હેઠળ સ્વતંત્રતાના વિસ્તૃત ખ્યાલ અને તે હેઠળ ઝડપી જાહેર ટ્રાયલના હવે સાર્વત્રિક સ્વીકૃત અધિકારમાં વધુ એવું લાગે છે. નામદાર ન્યાયમૂર્તિના શબ્દોને ફરીથી રજૂ કરતા, જો હાઈકોર્ટ વાજબી સમયગાળામાં આરોપીની અપીલ સાંભળવાની સ્થિતિમાં ન હોય, તો તેણે સામાન્ય રીતે (સિવાય કે વિરુદ્ધ કાર્ય કરવા માટે પ્રબળ આધારો હોય) તેની સમક્ષ પેવિંગ આજીવન કેદ પરની મૂળ અપીલોના

કેસોમાં આરોપીને જામીન પર મુક્ત કરવો જોઈએ. [જુઓ ઝંડુ ઉર્ફે સુંદર પાસવાન વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય (ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૩૧૯ ઓફ ૨૦૧૭, તારીખ ૧૨/૦૨/૨૦૧૮)]

૫૭. આપણે રાજસ્થાન હાઈકોર્ટના કુલ બેન્ચના નિર્ણયનો પણ સંદર્ભ લઈ શકીએ છીએ, મોહમ્મદ મોહસીન ખાન ઉર્ફે ભૂરીયા વિરુદ્ધ રાજ્ય, ૨૦૧૪ ક્રિ.લ.જ. ૪૧૫૬ માં અહેવાલ થયેલ, જેમાં નીચેનો પ્રશ્ન લાર્જર બેન્ચને સંદર્ભિત કરવામાં આવ્યો હતો:

"શું દોષિતની આજીવન કેદની સજા માત્ર પાંચ વર્ષ અથવા મહત્તમ સજાના અડધા ભાગની સેવા કરવાના આધારે સ્થગિત કરી શકાય છે, જેમાં રિમિશનનો સમાવેશ થાય છે, જે અન્યથા તેને જેલમાંથી મુક્ત કરવા માટે હકદાર બનાવશે, અને શું આ કોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચનો તહિર ખાન ઉર્ફે શકીલ વિરુદ્ધ રાજસ્થાન રાજ્ય, ૨૦૦૫(૪) ડબલ્યુ.એલ.સી. (રાજ) ૬૩૭ માં ચુકાદો, જે તેમ ઠેરવે છે, યોગ્ય રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યો છે?"

૫૮. ઉપર નોંધવામાં આવેલા પ્રશ્નનો જવાબ આપતી વખતે, (તત્કાલીન) માનનીય ન્યાયમૂર્તિ અજય રસ્તોગીએ, કુલ બેન્ચ વતી જાહેર કરતાં, નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

"૧૮. આ કોર્ટ એ નોંધ લઈ શકે છે કે ગુનાની પ્રકૃતિ ચોક્કસપણે વ્યાપક માર્ગદર્શિકાઓ મૂકવામાં પ્રમુખ પરિબળ તરીકે રહે છે જેને અપીલ સુનાવણી માટે પેનિંગ હોય ત્યારે અપીલકર્તાને સજાના સ્થગન માટેની અરજ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ. કોઈપણ નિર્ણયો કસ્ટડીમાં ચોક્કસ સમયગાળાની અટકાયત પૂર્ણ થવા પર

જામીન મંજૂર કરવા માટેનો કોઈ અચળ નિયમ મૂકતા નથી. વાસ્તવમાં જામીન મંજૂર કરવા અથવા ઈનકાર કરવા જેવી વિવેકાધીન બાબતમાં, કોઈપણ અચળ નિયમ મૂકવો અથવા સ્ટ્રેટ જેકેટ ફોર્મ્યુલા વિકસાવવી અશક્ય હશે અને જ્યાં સુધી વિવેકાધીન અધિકાર કોર્ટમાં નિહિત છે તે હંમેશા દરેક કેસના સંબંધિત તથ્યો અને સંજોગોની નોંધ લઈને વ્યાયામ કરવાનો રહેશે અને ચોક્કસપણે સુરિન્દર સિંહ (ઉપરોક્ત) માં એપેક્સ કોર્ટ દ્વારા દ્રષ્ટિકોણ વ્યક્ત કર્યા પછી અને જે અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે તે ચોક્કસપણે બંધારણની અનુચ્છેદ ૧૪૧ ની અરજીને આકર્ષિત કરશે અને દેખીતી રીતે બંધનકર્તા અસર કરશે અને કોઈ કોર્ટ કે ટ્રિબ્યુનલ એપેક્સ કોર્ટ દ્વારા વ્યક્ત કરવામાં આવેલા દ્રષ્ટિકોણથી વિરુદ્ધ કોઈ દ્રષ્ટિકોણ ફેલાવવાની સ્વતંત્રતા જરાય લેશે નહીં.

૧૯. બાબુ સિંહ વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય એ.આઈ.આર. ૧૯૭૮ એસ.સી. ૫૨૭ માં પણ વિચારણા કરવામાં આવી હતી, એપેક્સ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું: "પ્રથાનો તર્ક ત્યાં કોઈ અરજી કરી શકતો નથી જ્યાં કોર્ટ પાંચ કે છ વર્ષ માટે અપીલનો નિકાલ કરવાની સ્થિતિમાં ન હોય. કોઈપણ વ્યક્તિને એવા ગુના માટે પાંચ કે છ વર્ષના સમયગાળા માટે જેલમાં રાખવું એ ખરેખર ન્યાયની મશ્કરી હશે જે અંતે તેના દ્વારા આચરવામાં આવ્યો ન હોવાનું જણાય. શું કોર્ટ ક્યારેય તેની અટકાયત માટે તેને વળતર આપી શકે છે જે અંતે અન્યાયી હોવાનું જણાય છે?"

૨૦. પૂરા પાડવામાં આવેલા ડેટામાંથી, જો કોઈ દોષિતે સજાનો મોટો ભાગ ભોગવ્યો હોય અને તેને મુક્ત કરવામાં ન આવે તો તેની અપીલ દાખલ કરવાનો મુખ્ય હેતુ નિષ્ફળ થઈ શકે છે કારણ કે તેણે લાદવામાં આવેલી સજાના અડધા કરતાં વધુ ભાગ ભોગવી લીધો હશે, પરંતુ તે જ સમયે, જો કોઈ આરોપીને મુક્ત કરવામાં આવે તો તે સમાજમાં ખોટો સંદેશ મોકલી શકે છે કે અન્ડર-ટ્રાયલ તરીકે કસ્ટડીમાં રહેલી વ્યક્તિ અપીલ દાખલ કર્યા પછી દોષિત સાબિત થયાના થોડા સમય પછી

જામીન પર મુક્ત થાય છે. તે સંદર્ભમાં 'સંતુલન પરીક્ષણ' અથવા 'સંતુલન પ્રક્રિયા' જે અબ્દુલ રહેમાન અંતુલૈના કેસ (એ.આઈ.આર. ૧૯૯૨ એસ.સી. ૧૭૦૧) માં નિર્ધારિત છે તે લાગુ કરવાની છે જેથી ભલે કોઈ સ્ટ્રેટ જેકેટ ફોર્મ્યુલા ન હોય છતાં સમાનતા અને પરિમાણોનો થોડો આભાસ હોય જેના આધારે પક્ષકારો જાણે કે તેમના કેસો પર વિચારણા થવાની છે અને ત્યારબાદ જરૂરી હુકમો પસાર થાય છે. તે સાચું છે કે ટ્રાયલના નિકાલમાં વિલંબ આપોઆપ આરોપીને જામીન મંજૂર કરવા માટે હકદાર બનાવશે તેવો કોઈ નિરપેક્ષ અથવા અચળ નિયમ મૂકી શકાતો નથી. આ અધિકાર વિચારણાનો છે અને જામીનનો સ્વચાલિત અધિકાર નથી. જો કે, અભિયોજનના વિલંબના કિસ્સામાં, જે દમનકારી અથવા અનાવશ્યક છે, અને બંધારણની અનુચ્છેદ ૨૧ નું ઉલ્લંઘન કરે છે, ત્યારે દરેક કેસની આપેલ હકીકત પરિસ્થિતિમાં યોગ્ય ઉપચારત્મક હુકમો પસાર કરવા જરૂરી રહેશે અને આ કાયદા દ્વારા અમુક હદ સુધી નોંધવામાં આવ્યું છે અને જેના માટે ઉપચારત્મક પગલાં લેવાની જરૂર હતી અને તદનુસાર કાયદાએ ફોજદારી પ્રોસિજર કોડ (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૫ દ્વારા કોડમાં કલમ ૪૩૬એ દાખલ કરી છે જે મૃત્યુ સજા તરીકે ઉલ્લેખિત ગુનાના આરોપી સિવાયના અન્ડર-ટ્રાયલ કેદીઓ માટે છે, જો કથિત ગુના માટે પ્રદાન કરેલ મહત્તમ કેદની મુદતના અડધા ભાગ સુધી વિસ્તરેલા સમયગાળા માટે અટકાયતમાં હોય, તો તેને જામીનદારો સાથે અથવા વગર તેના વ્યક્તિગત બોન્ડ પર મુક્ત કરવો જોઈએ. કાયદા ૨૦૦૫ દ્વારા સંશોધિત સંબંધિત કલમ ૪૩૬એ ને ટાંકવું સુસંગત રહેશે:

"કલમ ૪૩૬-એ - મહત્તમ સમયગાળો જેના માટે અન્ડર-ટ્રાયલ કેદીને અટકાયતમાં રાખી શકાય - મહત્તમ સમયગાળો જેના માટે અન્ડર-ટ્રાયલ કેદીને અટકાયતમાં રાખી શકાય જ્યાં કોઈ વ્યક્તિએ, કોઈપણ કાયદા હેઠળના ગુનાના આ કોડ હેઠળ તપાસ, પૂછપરછ અથવા ટ્રાયલના સમયગાળા દરમિયાન (તેવા ગુના માટે મૃત્યુની સજા સિવાય જે તે કાયદા હેઠળ સજાઓમાંથી

એક તરીકે નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવી છે) તે કાયદા હેઠળ તે ગુના માટે નિર્દિષ્ટ કેદની મહત્તમ મુદતના અડધા ભાગ સુધી વિસ્તરેલા સમયગાળા માટે અટકાયત ભોગવી હોય, તેને કોર્ટ દ્વારા જામીનદારો સાથે અથવા વગર તેના વ્યક્તિગત બોન્ડ પર મુક્ત કરવામાં આવશે: શરત એ છે કે કોર્ટ, પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરની સુનાવણી કર્યા પછી અને તેના દ્વારા લેખિતમાં નોંધવાના કારણોસર, ઉક્ત સમયગાળાના અડધા ભાગ કરતાં વધુ સમયગાળા માટે આવી વ્યક્તિની સતત અટકાયતનો આદેશ આપી શકે છે અથવા જામીનદારો સાથે અથવા વગર વ્યક્તિગત બોન્ડને બદલે તેને જામીન પર મુક્ત કરી શકે છે: વધુમાં શરત એ છે કે કોઈપણ કિસ્સામાં આવી વ્યક્તિને તપાસ પૂછપરછ અથવા ટ્રાયલના સમયગાળા દરમિયાન તે કાયદા હેઠળ ઉક્ત ગુના માટે પ્રદાન કરેલ કેદની મહત્તમ મુદત કરતાં વધુ સમય માટે અટકાયતમાં રાખવામાં આવશે નહીં. સ્પષ્ટીકરણ. જામીન મંજૂર કરવા માટે આ કલમ હેઠળ અટકાયતના સમયગાળાની ગણતરી કરવામાં આરોપી દ્વારા કારણભૂત કાર્યવાહીમાં વિલંબને કારણે પસાર થયેલા અટકાયતના સમયગાળાને બાદ કરવામાં આવશે."

૨૧. અન્ડર-ટ્રાયલ કેદીઓની દયનીય સ્થિતિની નોંધ ચોક્કસપણે ધારાસભા દ્વારા કોડમાં કલમ ૪૩૬એ દાખલ કરીને લેવામાં આવી છે પરંતુ દોષિત સાબિતી પછીના કેસોના કિસ્સામાં જ્યાં દોષિત સજાના સ્થગનની માંગ કરે છે, અપીલ પેન્ડિંગ રહે દરમિયાન લાંબી અટકાયત માટે કોર્ટમાં હંમેશા ફરિયાદ કરી શકાય છે. તે સાચું છે કે એવો કોઈ નિરપેક્ષ અથવા અચળ નિયમ હોઈ શકે નહીં કે અપીલની સુનાવણી પેન્ડિંગ રહે દરમિયાન જામીન પર મુક્ત કરવા અથવા સજાના સ્થગન માટે તેના કેસ પર વિચારણા થાય તે પહેલાં દોષિતે અનિવાર્યપણે ન્યૂનતમ સજા ભોગવવી જ જોઈએ. જો કે, ધરમપાલના કેસ (ઉપરોક્ત) માં નિર્ધારિત મુજબ પાંચ વર્ષની કેદ અથવા સ્ત્રીઓના કિસ્સામાં ચાર

વર્ષની મુદતને તેના/તેણીની જામીન પર મુક્તિ અથવા સજાના સ્થગન માટે વિચારણાના હેતુ માટે દોષિત દ્વારા ભોગવવામાં આવતી નોંધપાત્ર મુદત તરીકે ગણવામાં આવી હતી.

૨૨. સુરિન્દર સિંહના કેસ (એ.આઈ.આર. ૨૦૦૫ એસ.સી. ૩૬૬૯) માં એપેક્સ કોર્ટ દ્વારા જે અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે તે વ્યાપક માર્ગદર્શિકાઓ છે અને દરેક કેસની હકીકતોમાં જ્યારે સજાના સ્થગન માટે અરજી આવે ત્યારે કોર્ટ માટે વિચારણા કરવી હંમેશા ખુલ્લી છે અને આ બાબતમાં કોઈ અચળ નિયમ કે સ્ટ્રેટ જેકેટ ફોર્મ્યુલા મૂકી શકાતી નથી.

૨૩. આપણે એવું અવલોકન કરવા ઈચ્છીશું કે ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા નિર્ધારિત અને ત્યારબાદ સુરિન્દર સિંહના કેસ (ઉપરોક્ત) માં એપેક્સ કોર્ટ દ્વારા અવલોકન કરાયેલ માર્ગદર્શિકાઓ તે સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે એકલા અટકાયતનો સમયગાળો આરોપીને જામીન માટે હકદાર બનાવવા માટે પર્યાપ્ત હોઈ શકે નહીં. તે સમાન રીતે સાચું છે કે આરોપીની નિર્દોષ હોવાની પૂર્વધારણા તેની દોષિત સાબિતીની રેકોર્ડિંગ સાથે સમાપ્ત થાય છે પરંતુ તે જ સમયે જ્યારે અપીલ ટ્રાયલની કાર્યવાહીનું ચાલુ રાખવું છે કારણ કે દોષિત સાબિતી હજી સુધી અંતિમતા પ્રાપ્ત કરી શકી નથી, આ સંદર્ભમાં શ્રીમતી અખતરી બિ વિરુદ્ધ મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય (૨૦૦૧) ૪ એસ.સી.સી. ૩૫૫: (એ.આઈ.આર. ૨૦૦૧ એસ.સી. ૧૫૨૮) ના ચુકાદાના પેરા ૫ માં એપેક્સ કોર્ટ દ્વારા અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે અપીલ એ કાયદાકીય અધિકાર હોવાથી, ટ્રાયલ કોર્ટનો વર્ડિક્ટ અપીલની પેન્ડન્સી દરમિયાન અંતિમતા પ્રાપ્ત કરતો નથી અને તે હેતુ માટે તેની ટ્રાયલ દોષિત સાબિતી છતાં ચાલુ રહેતી હોવાનું મનાય છે. પેરા ૫ નીચે મુજબ વાંચે છે:

"ઝડપી ન્યાય મેળવવો એ મૂળભૂત ધિકાર છે જે બંધારણની અનુચ્છેદ ૨૧ માંથી વહે છે. ફોજદારી કેસોમાં ટ્રાયલ અને ત્યારબાદ અપીલના નિકાલમાં લાંબો વિલંબ, આરોપીના કોઈ દોષ

વગર, તેને જામીન માટે અરજી કરવાનો અધિકાર આપે છે. આ કોર્ટે, સમય અને સમય ફરીથી, એપેક્સ કોર્ટના વર્તમાન ન્યાયિક ઉપકરણ પરના સતત વધતા દબાણને પહોંચી વળવા માટે જરૂરી ન્યાયાધીશોની સંખ્યા નિયુક્ત કરવાની તેમની જવાબદારીની કાર્યવાહકને યાદ અપાવી છે. અપીલ એ કાયદાકીય અધિકાર હોવાથી, ટ્રાયલ કોર્ટનો વર્ડિક્ટ અપીલની પેન્ડન્સી દરમિયાન અંતિમતા પ્રાપ્ત કરતો નથી અને તે હેતુ માટે તેની ટ્રાયલ દોષિત સાબિતી છતાં ચાલુ રહેતી હોવાનું મનાય છે. તે દુર્ભાગ્યપૂર્ણ છે કે હાઈકોર્ટોની હાલની તાકાતમાંથી પણ વિશાળ ખાલી જગ્યાઓ ભરાઈ રહી નથી પરિણામે ફોજદારી કેસોના આરોપીઓ તેમના કોઈ દોષ વગર જેલોમાં સબડી રહ્યા છે. ખાલી જગ્યાઓ ભરવા માટે બંધારણ હેઠળ તાત્કાલિક કાર્યવાહીના અભાવમાં, હાઈકોર્ટો માટે એ ફરજિયાત છે કે તેઓ ફોજદારી અપીલોના નિકાલની ખાતરી કરવા માટે પગલાં લઈને રીતો અને માધ્યમો શોધે, ખાસ કરીને એવી અપીલો જ્યાં આરોપીઓ જેલોમાં છે, કે બાબતો કોઈપણ કિસ્સામાં ૫ વર્ષથી વધુ ન હોય તેવી નિર્દિષ્ટ મુદતમાં નિકાલ થાય. ફોજદારી કેસો સાથે વ્યવહાર કરવા માટે નિયમિત બેન્ચો સ્થાપિત કરી શકાય છે જ્યાં અંતિમ નિકાલ માટે આવી અપીલો સૂચિબદ્ધ થાય. આપણે અનુભવીએ છીએ કે જો કોઈ અપીલ દોષિતોના કોઈ દોષ વગર ઉપરોક્ત ૫ વર્ષના સમયગાળામાં નિકાલ કરવામાં ન આવે, તો આવા દોષિતોને કોર્ટ દ્વારા યોગ્ય અને યોગ્ય ગણાય તેવી શતો પર જામીન પર મુક્ત કરી શકાય છે. ૫ વર્ષના સમયગાળાની ગણતરી કરવામાં, કોઈપણ સમયગાળા માટેનો વિલંબ જે રેકૉર્ડની તૈયારીમાં આવશ્યક છે અને દોષિત અથવા તેના વકીલને આભારી વિલંબ બાદ કરી શકાય છે. એવા કેસો હોઈ શકે છે જ્યાં ૫ વર્ષ વીતી ગયા પછી પણ કેસના વિશેષ સંજોગો હેઠળ દોષિતોને તેઓએ દાખલ કરેલી અપીલોના નિકાલ

પેઝિંગ રહે દરમિયાન જામીન માટે હકદાર ન હોવાનું ઠેરવી શકાય. આપણે હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયાધીશોને વિનંતી કરીએ છીએ, જ્યાં ફોજદારી કેસો ૫ વર્ષથી વધુ સમય માટે પેઝિંગ છે તેઓ નિયમિત અને વિશેષ બેન્ચોની રચના કરીને તેમના નિકાલ માટે તાત્કાલિક અસરકારક પગલાં લે."

૨૪. અપીલ કોર્ટમાં પણ અપીલ કોર્ટે સકારાત્મક રીતે સંતુષ્ટ થવું પડશે કે અભિયોજન કેસ વ્યાપકપણે સાચો છે અને આરોપીનો અપરાધ તમામ વાજબી શંકાઓથી પર સાબિત થયો છે કારણ કે આરોપી જે પ્રારંભિક નિર્દોષ હોવાની પૂર્વધારણા સાથે શરૂઆત કરે છે, તે અપીલ કોર્ટ દ્વારા તેને દોષિત ઠેરવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી બરાબર ચાલુ રહે છે અને તે પૂર્વધારણા ટ્રાયલ કોર્ટમાં બીનતકસીરવારીથી મજબૂત થતી નથી કે દોષિત સાબિતીથી નબળી પડતી નથી. જ્યાં આરોપી પર કલમ ૩૦૨ હેઠળ હત્યાનો આરોપ છે તેવા કેસ સાથે વ્યવહાર કરવામાં ન્યાયિક અભિગમ ગુનાની પ્રકૃતિ અને દોષિતને સમર્થન આપતી તમામ સંબંધિત સામગ્રી સંજોગોની નોંધ લઈને સાવચેત, સર્વગ્રાહી અને કાળજીપૂર્વકનો હોવો જોઈએ."

૫૯. ગુજરાત હાઈકોર્ટમાં ક્રિમિનલ અપીલોની પેન્ડન્સી અંગેની સ્થિતિ, જેમાં ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવી છે, નીચે નિર્દેશિત નિવેદનથી સ્પષ્ટ થાય છે:

વર્ષ	પડતર ક્રિમિનલ અપીલ્સની સંખ્યા	જેલબંધ તકસીરવાનોની સંખ્યા
૨૦૧૨	૧૩	૫
૨૦૧૩	૮૩	૧૧૨
૨૦૧૪	૧૧૬	૧૬૯
૨૦૧૫	૧૪૭	૧૮૩
૨૦૧૬	૨૨૦	૨૨૨
૨૦૧૭	૧૮૭	૨૨૨

૨૦૧૮	૧૮૨	૨૨૪
૨૦૧૯	૪	૪
સરવાળો	૯૫૨	૧૧૪૧

૬૦. આમ, એવું પ્રતીત થાય છે કે, વર્તમાન તારીખે, ગુજરાત હાઈકોર્ટમાં અંતિમ સુનાવણી માટે ૯૫૨ ક્રિમિનલ અપીલો પેન્ડિંગ છે, જેમાં લગભગ ૧૧૪૧ દોષિતો આજીવન કેદની સજા ભોગવી રહ્યા છે.

વિશ્લેષણ:

૬૧. અરજદારો તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન કાઉન્સિલ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલો, પ્રથમ દ્રષ્ટિએ, દોષિત સાબિતીના ચુકાદા પર પ્રહાર કરવા માટે પ્રબળ અને દલીલલાયક મુદ્દાઓ તરીકે ગણી શકાય. રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીમાંથી પ્રથમ દ્રષ્ટિએ જે ચિત્ર ઉભરી આવે છે તે એ છે કે સમાન સમુદાયના બે જૂથોના સભ્યોએ એકબીજા સામે લડાઈ કરી હતી. ઉક્ત મારામારીમાં, બંને પક્ષોને ઈજાઓ થઈ હતી. એક બાબુખાન એટલે કે મૃતક, હુમલામાં તેને થયેલી માથાની ઈજાને કારણે મૃત્યુ પામ્યો હતો. અમે મૃતક બાબુખાનને થયેલી ઈજાઓ અંગે યોગ્ય ખ્યાલ આપ્યો છે અને અમે ઈજા પામેલા પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા કેસ અંગે પણ યોગ્ય ખ્યાલ આપ્યો છે. વર્તમાન તારીખે, હકીકત એ છે કે અહીંના અરજદારોને તેમની વ્યક્તિગત જવાબદારી નક્કી કરીને કલમ ૩૦૨ આઈ.પી.સી. હેઠળ માત્ર એકલા ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા છે. જો કે, કોઈપણ પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓએ એવું કંઈ કહ્યું નથી કે છ અરજદારોમાંથી કોણે મૃતકને જીવલેણ માથાની ઈજા પહોંચાડી હતી. આ

સંદર્ભમાં, આપણે સરમન અને અન્ય વિરુદ્ધ મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૩ એસ.સી. ૪૦૦ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના એક નિર્ણયનો સંદર્ભ લઈ શકીએ છીએ, જેમાં સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"પ. હવે ગુનાની પ્રકૃતિ પર આવતા તે સાચું છે કે ડૉક્ટરને અસંખ્ય ઇજાઓ મળી. જો કે, એ નોંધવું જોઈએ કે અભિયોજનના મતે પણ તમામ અપીલકર્તાઓ માત્ર લાકડીઓથી સજ્જ હતા અને કલમ ૧૪૭, આઈ.પી.સી. હેઠળ દંડનીય ગુના માટે આરોપ મૂકવામાં આવ્યા હતા. ડૉક્ટર, ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી ૧૯ જેમણે પોસ્ટમોર્ટમ કર્યું હતું તેમણે ૧૭ ઇજાઓ નોંધી હતી. તેમાંથી ઇજાઓ નં. ૧, ૩, ૧૦, ૧૧ અને ૧૪ ને ઇન્સીઝડ વૂન્ડ્સ (ચીરાચેલા ઘા) તરીકે વર્ણવવામાં આવ્યા હતા. ભલે તેઓ લોહી વહેવામાં પરિણમ્યા હતા પરંતુ અન્ય કોઈ નુકસાન જોવા મળ્યું ન હતું. તે માત્ર ઇજા નં. ૧૫ છે જે પેરિટલ હાડકાના ડિપ્રેસ્ડ ફ્રેક્ચરમાં પરિણમી હતી અને અંતે મેમ્બ્રેન પંચરમાં સાબિત થઈ હતી. ડૉક્ટરે સામાન્ય રીતે મૃત્યુનું કારણ બહુવિધ ઇજાઓ હોવાનું જણાવ્યું હતું પરંતુ તેમણે ખાસ કરીને જણાવ્યું હતું કે ઇજા નં. ૧૫ પર તેમણે પેરિટલ હાડકાનું ડિપ્રેસ્ડ ફ્રેક્ચર જોયું જે વ્યક્તિગત રીતે મૃતકના મૃત્યુનું કારણ બનવા માટે પૂરતું હતું. આ સંજોગોમાં જે પ્રશ્ન ઉદ્ભવે છે તે એ છે કે શું અન્ય તમામ આરોપીઓ પણ મૃતકના મૃત્યુ માટે જવાબદાર છે, અભિયોજન એ સમજાવ્યું નથી કે મૃતકને ઇન્સીઝડ વૂન્ડ્સ કેવી રીતે પ્રાપ્ત થયા ભલે તેઓ સરળ હોય. અભિયોજન કેસ સામાન્ય રીતે એવો છે કે તે બધા લાકડીઓ સાથે જોવા મળ્યા હતા. કોઈએ એવું જણાવ્યું નથી કે તેમાંથી કોણે ઇજા નં. ૧૫ પહોંચાડી જે દુર્ભાગ્યવશ મૃતકના મૃત્યુમાં પરિણમી. જો અપીલકર્તાઓમાંથી કોઈએ સામાન્ય ઉદ્દેશ્યથી વધીને પોતાના પર અભિનય કર્યો હોય, તો તે તેનું વ્યક્તિગત કૃત્ય હોત. આ કેસમાં દુર્ભાગ્યવશ કોઈ સાક્ષી આગળ આવ્યો નથી કે કયા આરોપીએ કઈ

ઈજા પહોંચાડી છે. આ સંજોગોમાં આપણને કલમ ૩૦૨/૧૪૯, આઈ.પી.સી. હેઠળ સજા આપવી મુશ્કેલ લાગે છે."

૬૨. આ ઉપરાંત, હકીકત એ છે કે આરોપી પક્ષની બાજુ પર થયેલી ઈજાઓ કોઈપણ રીતે સમજાવવામાં આવી નથી. રાજ્ય તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન એ.પી.પી. દ્વારા આ સંદર્ભમાં રજૂ કરાયેલી એકમાત્ર દલીલ એ છે કે અભિયોજન ઈજાઓ સમજાવવા માટે બંધાયેલ નથી કારણ કે કેસ સામસામે મારામારીનો નથી અને તમામ આરોપીઓને કલમ ૧૪૯ આઈ.પી.સી. ની મદદથી હત્યાના ગુના માટે દોષિત ઠેરવવા જોઈએ. કલમ ૧૪૯ આઈ.પી.સી. હેઠળના ગુનામાંથી અરજદારો અને અન્ય સહ-આરોપીઓની બીનતકસીરવારી કાયદામાં ટકી શકે તેમ છે કે નહીં, તે ત્યારે જોવામાં આવશે જ્યારે રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી બીનતકસીરવારી સામેની અપીલ આ કોર્ટ દ્વારા અંતિમ સુનાવણી હાથ ધરવામાં આવશે. વર્તમાન તારીખે, રેકૉર્ડ પરના સમગ્ર પુરાવાની ઝીણવટભરી તપાસમાં પ્રવેશ કરવો આ કોર્ટ માટે યોગ્ય રહેશે નહીં કે જેથી કેસ ચોક્કસ સામાન્ય ઉદ્દેશ્ય સાથે ગેરકાયદેસર મંડળીની રચનાનો છે કે નહીં તેની સંતુષ્ટિ મેળવી શકાય.

૬૩. રણબીર ચાદવ વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય, (૧૯૯૫) ૪ એસ.સી.સી. ૩૯૨ માં, સુપ્રીમ કોર્ટે પ્રકાશ પાડ્યો કે જ્યાં પક્ષના જૂથો હોય છે, ત્યાં નિર્દોષોને દોષિતો સાથે ફસાવવાની પ્રવૃત્તિ હોય છે અને કોર્ટ માટે આવા જોખમ સામે રક્ષણ મેળવવું અત્યંત મુશ્કેલ છે. એવું દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે દોષિતો સાથે નિર્દોષોને દોષિત ઠેરવતા જોખમ સામે એકમાત્ર વાસ્તવિક રક્ષણ સ્વીકાર્ય પુરાવાનો આગ્રહ

રાખવામાં આવે છે જે અમુક અંશે આવા આરોપીને ફસાવે છે અને કોર્ટના અંતરાત્માને સંતુષ્ટ કરે છે.

૬૪. ગજાનંદ વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૫૪ એસ.સી. ૬૯૫ ના પ્રખ્યાત કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે "ફ્રી ફાઇટ" (સામસામે મારામારી) શબ્દને નીચેની રીતે સમજાવ્યો હતો અને વ્યાખ્યાયિત કર્યો હતો:

"સામસામે મારામારી ત્યારે થાય છે જ્યારે બંને પક્ષો શરૂઆતથી લડવાનો અર્થ રાખે છે, લડવા માટે બહાર જાય છે અને પીરડ બેટલ થાય છે. આવી લડાઈમાં કોણ હુમલો કરે છે અને કોણ બચાવ કરે છે તે પ્રશ્ન સંપૂર્ણપણે અપ્રાસંગિક છે અને હરીફ કમાન્ડરો દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા યુદ્ધની યુક્તિઓ પર આધાર રાખે છે. જ્યારે એક પક્ષ તૈયારી પછી અને ઘાતક હથિયારથી સજ્જ થઈને બીજા પક્ષના ઘરે ગયો, ત્યારે આ સંજોગોમાં એવું કહી શકાતું નથી કે બંને પક્ષો તાકાતના પરીક્ષણ માટે પૂર્વ-નિર્ધારિત હતા અને સામસામે મારામારી કરી હતી, બલકે પ્રથમ પક્ષ આક્રમક હતો." આમ, એવું કહી શકાય કે સામસામે મારામારી ત્યારે થાય છે જ્યારે બંને પક્ષો શરૂઆતથી જ લડાઈ શરૂ કરે છે.

૬૫. કાનજી નાનજી વિરજી અને અન્ય વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૦ (એસ.સી.) ૨૧૯ ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું:

"જ્યાં ઘટનાના સમયે મારામારી થઈ હતી અને બે જૂથોએ સામસામે મારામારીમાં ભાગ લીધો હતો જેના પરિણામે બંને જૂથોના વ્યક્તિઓને ઈજાઓ થઈ હતી અને બે ના મૃત્યુ થયા હતા, જો કોર્ટ આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચે છે કે વ્યક્તિઓને થયેલી ઈજાઓ સામસામે મારામારી દરમિયાન થઈ હતી, તો જ તે વ્યક્તિઓ કે જેમણે ઈજાઓ અથવા મૃત્યુ પહોંચાડ્યા

હોવાનું સાબિત થયું છે તેમને તેમના દ્વારા વ્યક્તિગત રીતે આચરવામાં આવેલા ગુના માટે દોષિત ઠેરવી શકાય છે."

૬૬. સામસામે મારામારીના કેસમાં, કલમ ૧૪૯ આઈ.પી.સી. ની મદદથી દોષિત ઠેરવવાનો પ્રશ્ન ઉદ્ભવતો નથી અને તે માટે પૂરણ વિરુદ્ધ રાજસ્થાન રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૬ (એસ.સી.) ૯૧૨ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા પ્રતિપાદિત કાયદાનો સંદર્ભ લઈ શકાય છે જેમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"બે પક્ષો વચ્ચે અચાનક પરસ્પર લડાઈના કેસમાં, આરોપી પર રચનાત્મક ફોજદારી જવાબદારી લાદવાના હેતુથી કલમ ૧૪૯ ની મદદ લેવાનો કોઈ પ્રશ્ન હોઈ શકે નહીં. આવા કેસમાં આરોપી માત્ર તેના વ્યક્તિગત કૃત્યો દ્વારા તેને પહોંચાડવામાં આવેલી ઇજાઓ માટે જ દોષિત ઠેરે છે."

૬૭. વધુમાં, સામસામે મારામારીના કેસમાં ખાનગી બચાવનો કોઈ અધિકાર ઉપલબ્ધ નથી, અને તે માટે વિશ્વાસ અબા કુરાણે વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૮ (એસ.સી.) ૪૧૪ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા પ્રતિપાદિત કાયદાનો સંદર્ભ લઈ શકાય છે, જેમાં સુપ્રીમ કોર્ટે અવલોકન કર્યું છે:

"(સી) દંડ સંહિતા (૧૮૬૦) કલમ ૯૬ – ખાનગી બચાવનો અધિકાર સામસામે મારામારી – કોઈપણ પક્ષને ખાનગી બચાવનો અધિકાર ઉપલબ્ધ નથી અને દરેક વ્યક્તિગત તેના પોતાના કૃત્યો માટે જવાબદાર છે."

૬૮. 'અચાનક લડાઈ' શબ્દ સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા મરિયદાસન અને અન્ય વિરુદ્ધ તમિલનાડુ રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૦ (એસ.સી.) ૫૭૩ ના કેસમાં નીચેની રીતે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે:

"અચાનક લડાઈ – જ્યારે કોઈ પક્ષ ઘટનાની શરૂઆતમાં વિરોધી પક્ષના સભ્યો પર હુમલો કરતો નથી અને ચોક્કસ સામાન્ય ઉદ્દેશ્ય સાથે ગેરકાયદેસર મંડળીની રચના અંગે કોઈ પુરાવો નથી અને લડાઈ ગરમ જુસ્સાના પરિણામે અને પૂર્વવિચારણા વિના થાય છે, ત્યારે તેને "અચાનક લડાઈ" કહી શકાય. આવા કેસોમાં કોઈ ગેરકાયદેસર મંડળી રચાઈ હોવાનું કહી શકાતું નથી અને આરોપીને આ કલમ હેઠળ દોષિત ઠેરવી શકાતો નથી. તમામ વ્યક્તિઓને તેમના વ્યક્તિગત કૃત્યો માટે જવાબદાર ગણવા જોઈએ અને અન્યના કૃત્યો માટે પરોક્ષ રીતે જવાબદાર ગણવા જોઈએ નહીં."

૬૯. સુપ્રીમ કોર્ટે, મરિયદાસન (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, વધુમાં ઠેરવ્યું કે અચાનક લડાઈમાં પણ જે ક્ષણના આવેગ પર થઈ હતી, આરોપીને કલમ ૧૪૭, ૧૪૮ અથવા કલમ ૧૪૯ આઈ.પી.સી. હેઠળ દોષિત ઠેરવી શકાતો નથી.

૭૦. તે વધુમાં જણાવી શકાય કે જૂથ દુશ્મનાવટ અને અદાવતના કેસમાં, ઘણીવાર એવું બને છે કે હુમલામાં ભાગ લીધો હોવા તરીકે શક્ય તેટલા વધુ લોકોને દોરવાની સામાન્ય પ્રવૃત્તિ હોય છે. આ પરિસ્થિતિને ટાળવા માટે, સામસામે મારામારીના કેસમાં, કાયદો એવો પ્રતિપાદિત કરવામાં આવ્યો છે કે ઈજાઓ પહોંચાડનાર વ્યક્તિઓ જવાબદાર રહેશે."

૭૧. ઉપર ઉલ્લેખિત સંજોગોમાં, ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પાસ કરવામાં આવેલા સજાના મૂળ હુકમના સ્થગન માટે અરજદારોની દલીલ સ્વીકારવા માટે આપણે મનાઈ

ગયા છીએ. પ્રથમ દ્રષ્ટિએ, જેણે આપણને વજન આપ્યું છે તે કલમ ૧૪૯ આઈ.પી.સી. હેઠળના ગુનામાંથી અરજદારોની બીનતકસીરવારી છે; મૃતકને થયેલી ઈજાઓ; અહીંના અરજદારો અને અન્ય સહ-આરોપીઓને થયેલી ઈજાઓ અને અભિયોજન પક્ષ તરફથી આવી ઈજાઓની બિન-સ્પષ્ટતા; અહીંના અરજદારોની ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નિશ્ચિત વ્યક્તિગત જવાબદારી તપાસ અધિકારીના પુરાવા સાથે જોડાયેલી છે, અને સર્વોપરી, તે સમય જે ક્રિમિનલ અપીલો અંતિમ સુનાવણી માટે હાથ ધરવામાં આવે તે પહેલાં વપરાશ થવાનો છે. રાજ્ય તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન એ.પી.પી. તેમજ મૂળ ફિલોરિયા તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સિલની રજૂઆત સ્વીકારવી આપણને અત્યંત મુશ્કેલ લાગે છે કે રાજ્યએ બીનતકસીરવારી સામેની અપીલ પસંદ કરી છે અને તે દાખલ કરવામાં આવી છે તેથી સજાના મૂળ હુકમના સ્થગનના હેતુ માટે ઉપરના પાસાઓમાંથી કોઈને પણ ધ્યાનમાં લેવું જોઈએ નહીં. કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં અને ઉપર ચર્ચા કરાયેલા કેસ-કાયદામાં, આપણે આવી રજૂઆતથી પ્રભાવિત થયા નથી. માત્ર એટલા માટે કે રાજ્યે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૪૯ હેઠળના ગુનામાંથી આરોપીઓની બીનતકસીરવારીના સંબંધમાં બીનતકસીરવારી સામેની અપીલ પસંદ કરવાનું યોગ્ય માન્યું છે, આ કોર્ટે દોષિત સાબિતીના ચુકાદા અને હુકમમાં મૂળ બાબતના મૂળમાં જતી મૂળભૂત નબળાઈઓને અવગણવી કે નજરઅંદાજ કરવી જોઈએ નહીં.

૭૨. ટ્રાયલ કોર્ટ આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૪૯ હેઠળના ગુનામાંથી અરજદારો અને અન્ય સહ-આરોપીઓને નિર્દોષ છૂટા કરવામાં ન્યાયી હતી કે નહીં, તે રેકૉર્ડ

પરના સમગ્ર પુરાવાનું પુનઃ આકલન કરીને વિગતવાર તપાસવું પડશે અને આ ક્વાયત આ કોર્ટ દ્વારા રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી બીનતકસીરવારી સામેની અપીલની સુનાવણી કરતી વખતે હાથ ધરવામાં આવશે.

૭૩. આપણે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ અને તે કહ્યા વિના સમજાઈ જાય છે કે કેસના ગુણદોષને સ્પર્શતા કોઈપણ અવલોકનો માત્ર ક્રિમિનલ અપીલના અંતિમ નિકાલ પેલિંગ રહે દરમિયાન જામીન મંજૂર કરવાનો પ્રશ્ન નક્કી કરવાના હેતુ માટે છે અને મુખ્ય બાબતમાં અંતિમ અભિપ્રાયની અભિવ્યક્તિ તરીકે અર્થઘટન કરવામાં આવશે નહીં.

૭૪. પરિણામે, આ ત્રણેય અરજીઓ સફળ થાય છે અને આથી મંજૂર કરવામાં આવે છે. અરજદારોને ટ્રાયલ કોર્ટના સંતોષ મુજબ તે જ રકમની સોલવન્ટ સબિટી સાથે દરેકના રૂ. ૨૫,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા પચીસ હજાર પૂરા) ના બોન્ડ રજૂ કરવા પર જામીન પર મુક્ત કરવાનો આદેશ આપવામાં આવે છે અને તે શતોને આધીન છે કે:

(૧) અરજદારો-તકસીરવાનો આ કોર્ટ દ્વારા તેમને આપવામાં આવેલી સ્વતંત્રતાનો અયોગ્ય લાભ લેશે નહીં અથવા તેનો દુરુપયોગ કરશે નહીં. તેઓ કાયદો અને વ્યવસ્થા જાળવશે અને કોઈપણ ગેરકાયદેસર કૃત્ય કે ગુનામાં સંડોવાશે નહીં.

(૨) અરજદારો-તકસીરવાનો ક્રિમિનલ અપીલો સાંભળવામાં ન આવે અને નિકાલ ન થાય ત્યાં સુધી સુરત જિલ્લાના મંગરોળ તાલુકાની રેવન્યુ હદમાં પ્રવેશ કરશે નહીં.

(૩) અરજદારો-તકસીરવાનો સુરત જિલ્લાના મંગરોળ તાલુકાના કોસંબા પોલીસ સ્ટેશનના ઈન્ચાર્જ અધિકારીને તેમના નિવાસસ્થાનનું સરનામું પૂરું પાડશે, અને તેઓ આ કોર્ટની અગાઉની પરવાનગી વિના તેમના નિવાસસ્થાનમાં ફેરફાર કરશે નહીં.

૭૫. આ દરમિયાન, દરેક અરજદાર પર ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલ સજાનો મૂળ આદેશ ક્રિમિનલ અપીલ્સના અંતિમ નિકાલ સુધી સ્થગિત રહેશે. જામીન બોન્ડ ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવા. નિયમ ઉપરોક્ત હદ સુધી આખર બનાવવામાં આવ્યો હતો. પ્રત્યક્ષ બજવણીની મંજૂરી છે.

(ન્યાયમૂર્તિ જે.બી. પારડીવાલા)

(ન્યાયમૂર્તિ એ.સી. રાવ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to

understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.